

Za "Vreme" govore:

BORIS TADIĆ, BOJAN PAJTIĆ, JASMINA MIHNJAK, DRAGAN ŽIVADINOV

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

01420

9 770353 1802002

VREME

broj

1445

13. septembar 2018.

VUČIĆEV "GAZIMESTAN"

KUDA DALJE, PREDSEDNIČE

JEDANAESTI WEEKEND

MEEKEND

ROVINJ | 20 – 23.9.2018.

www.weekendmediafestival.com

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarn

pomoćnici glavnog urednika

Jovana Gligorićević, Momir Turudić

sekretarijat

Jelena Popović

redakcija

Dejan Anastasijević,

Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,

Radoslav Čebić, Sonja Čirić (kultura),

Zora Drčelić, Slobodan Georgijev,

Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,

Tatjana Jovanović, Radmilo Marković,

Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec,

Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto),

Milan Milošević, Teofil Pančić,

Saša Rakezić, Mirko Rudić,

Tamara Skrozza, Zoran Stanojević,

Dragan Todorović, Tanja Topić,

Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)

Jelena Mrda (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković,

Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić,

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Olga Babić,

korektori: Nikola Dragomirović,

Ana Čuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje

www.vreme.com

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028,

COBISS.SR-ID 16907266

Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku "Vreme" je zabranjeno.

Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

04 **Aleksandar Vučić u Kosovskoj Mitrovici:**

Kuda dalje, predsedniče

09 **Na licu mesta:** Poseta puna obećanja12 **Intervju:** Boris Tadić17 **Nuspojave:**

Američki Šešelji i pitanje demokratije

18 **Intervju:** Jasmina Mihnjak,urednica roditeljskog portala *bebac.com*20 **Intervju:** Bojan Pajtić24 **Banjaluka: Oproštaj od****Marijana Beneša**26 **Intervju:** Nenad Stefanović, predsednik

Udruženja sudija i tužilaca Srbije

31 **TV manijak:** Baba, pošto paprika32 **Prilog kulturi sećanja:**

Početak kraja druge Jugoslavije

39 **Lični stav:** Zoran Lutovac

KULTURA

40 **Intervju:** Dragan Živadinov, reditelj43 **Inicijativa:** Pismenost i priključenja44 **Limes:** Granica koja je spojila ljude46 **Prijateljstvo:** Moj čukundeda48 **Roman:** Baštovan grandoman49 **Koncert:** Pevač, a ne pesma

SVET

50 **Venecuela: Na ivici propasti**

MOZAIK

54 **Reportaža:****Džez festival na Krimu**59 **Navigator:**

Telefon od hiljadu milijardi

60 **Strip:** Mislioci62 **Vreme uživanja:** Metastvarnost

Uprkos opštem nacionalističkom ludilu Marijan Beneš je do poslednjeg daha ostao Jugosloven. Zbog toga je od "ponosa i dike" i "našeg prvaka" postao "ničiji" šampion, bio ponižavan i osramoćen, da bi ga tek posle smrti ponovo kovali u zvezde

PIŠE: **TANJA TOPIĆ**

U zemlji bolivarskog socijalizma, zavisnoj od cene nafte, može da se govori o tehnologiji propalih državnih udara koje su podržavale SAD. Pod udarom američkih sankcija Venecuela se sada bori sa nagomilanim dugovima i hiperinflacijom

PIŠE: **MILAN MILOŠEVIĆ**

Na politički i istorijski trusnom području Krima sukobi i dalje traju, makar se vodili oko benignih stvari kakav je Koktebel džez festival

PIŠE: **RADOSLAV ČEBIĆ**

Na naslovnoj strani: A. Vučić u Kos. Mitrovici, 9. 9. 2018.

Fotografija na naslovnoj strani: Zoran Žestić /Tanjug

Foto: Darko Vojinović / Tanjug AP Photo

SVE POD KONAC: Doček A. Vučića na Severu Kosova

KUDA DALJE, PREDSEDNIČE

Vučićev govor, predstavljen kao najvažniji u njegovom životu, za Srbe na Kosovu nije doneo ništa novo. Jedino novo što smo čuli jeste da predsednik Srbije ima strah od sopstvene istorijske nebitnosti i da nema rešenje za Kosovo. Poraz je priznao kao da proglašava najveću pobeđu i dobio aplauz

Dvodnevna poseta predsednika Srbije Aleksandra Vučića Kosovu i Metohiji udarna je vest u medijima već deset dana. Počelo je megalomanskim najavama i epitetima poput "istorijska" i "sud-bonosna", kulminiralo praćenjem svakog predsednikovog koraka na nacionalnim televizijama, a završilo se kao da se nije ni desilo – ništa se u životima Srba na Kosovu posle ovoga nije promenilo.

Istorijski govor, možda najvažniji u životu, kako je najavio, Vučić je pisao nedeljama. Ako se upustimo u đavolji posao dekonstrukcije tog govora, isplivava nekoliko ključnih tačaka: morbidne istorijske paralele, revizija perioda od 2000. do 2012. godine, amnezija u vezi sa sopstvenom ulogom u politici Srbije prema Kosovu do 2000. i ključna poruka da Aleksandar Vučić nema rešenje za Kosovo i nada se da će neke buduće generacije postići kompromis sa Albancima.

No, iako je uspeo da ne kaže ništa konkretno, Vučić je vešto bacio nekoliko verbalnih šok-bombi.

REHABILITACIJA SLOBODANA MILOŠEVIĆA

Naravno da je pomenuo Gazimestan, jer su se mnogi, naročito oni koji mu nisu naklonjeni, usudili da uporede Miloševićev govor na Gazimestanu sa najavljenom Vučićevom posetom Kosovu, a poznato je da predsednik ima potrebu da u svakoj prilici odgovori na svaki naslov, svaki tvit u kom ga neko ismeva, ma koliko to bilo nebitno: "I pre skoro trideset

godina, nedaleko odavde, stotine hiljada ljudi, a Slobodan Milošević je tada bio dovoljno velik da ih u tom broju okupi na Gazimestanu, dočekalo je kraj njegovog govora, čuvenog, za neke nečuvenog, zavisí od toga ko ga i zašto tumači, sećate se kako?" Sećamo se. A sećamo se i šta je bilo posle, tako smo i dospeli dovde, do trenutka kad svi čekamo nekakav, bilo kakav rasplet kosovske krize, do momenta kad nam predsednik Srbije najavljuje da će u Mitrovici održati važan govor u kom će reći šta je rešenje, a onda suštinski priznaje sopstvenu nemoć.

Međutim: "Milošević je bio veliki srpski lider, namere su mu svakako bile najbolje, ali su nam rezultati bili mnogo lošiji. Ne zato što je on ili bilo ko drugi to želeo, već zato što želje nisu bile realne, a interese i težnje drugih naroda zanemarili smo i potcenili. I zbog toga smo platili najvišu i najtežu cenu."

Hajde da na ovom mestu pokažemo dobru nameru i izrazimo veru da je Vučić uzneo Miloševića u nebesa jer se obraća "ciljnoj grupi" u kojoj je Milošević do kraja svoje vladavine bio nepriko-snoveno popularan. Ali, hajde i da budemo racionalni. Godina je 2018. Već smo debelo zagazili u 21. vek. Koliko je razumno proglašavati velikim liderom čoveka koji je zemlju uterao u tri rata, pod čijom je vlašću došlo do druge najveće hiperinflacije u svetu, koji je ostavio na cedilu Srbe u Krajini, čovek čiju vladavinu pamtimo po stajanju u redovima za hleb i mleko, švercu svega, od benzina do saslame iz Segedina, po političkim ubistvi-

ma i procvatu organizovanog kriminala, i na kraju krajeva, po bombardovanju Srbije. U redu, niko ne poriče da su postojali "interesi i težnje drugih naroda", ali reći da je Slobodan Milošević imao dobre namere, a da su za baš sve drugi krivi, niti je razumno niti je istinito. Jer, nisu se strane sile bavile pražnjenjem penzionog fonda i pljačkom stare devizne štednje, na primer. Niti su ga naterale na izbornu krađu 1996. godine. Koji veliki državnik krađe izbore i koje bi dobre namere mogle da stoje iza tog organizovanog poduhvata?

Uostalom, ima jedan deo u ovom Vučićevom govoru koji je sasvim lako zamisliti da ga izgovara Slobodan Milošević: "Opet ćemo jednako i mi biti krivi, valjda što nismo imali dovoljno vode da vatre koje su zapalili ugasimo. I uvek je tako. Zato i naš posao jeste da nastavimo da se borimo, da menjamo ugled Srbije u svetu, da promenimo sliku ne samo o sebi, već da promenimo ugao iz kojeg gledaju na stvari ovde na Balkanu."

Pojedini analitičari su već deo Vučićevog govora o Slobodanu Miloševiću protumačili kao ambivalentan, i pohvalan i kritički; upadljivo je da na čak dva mesta u tom delu Vučić insistira na "name-rama drugih" koje su dovele do loših posledica po Srbe kako unutar, tako i van granica Srbije. Jer, nabrajajući kako Srba više gotovo da nema u Kninu, Sarajevu, Prištini, Kosovu Polju, predsednik Srbije poentira da to nije zato što su drugi bili jači i hrabriji, nego "zbog toga što nismo razumeli poziciju Srbije i sveta, zbog toga

Napadi na novinare

Tri novinarske ekipe napadnute su na barikadama koje su albanski demonstranti postavili kako bi sprečili Aleksandra Vučića da stigne do mesta Banje. Napadnuta je ekipa Insajdera i novinarka Dojče velea i Tanjuga, o čijoj bezbednosti, očigledno, niko nije vodio računa. Reporterke Dojče velea Sanja Kljajić i Elona Elezi napadnute su na putu za selo Banje, u opštini Srbica, odakle su izveštavale o blokadama puta u znak protesta zbog posete Vučića. One su uz pomoć lokalnog stanovništva i policije uspele da se vrate ka severu Kosova. Njih je napalo desetak demonstranata, navodeći da ih one provociraju tablicama. Sanji su tražili ličnu kartu kako bi se uverili da je Srkinja. Bila je uplašena i pomislila je da se iz te situacije neće izvući i da ih demonstranti neće pustiti.

Ekipa Insajdera napadnuta je na putu koji vodi od sela Banje ka Kosovskoj Mitrovici. Naime, novinari Insajdera su krenuli alternativnim putem kako im je savetovala policijska patrola, ali su naišli na još jednu blokadu. Prvo su okupljeni građani, u trenutku kada je ekipa Insajdera zaustavljena da se legitimise, opkolili automobil. Kako javljaju reporterke Insajdera, situacija je postala sve naponatija, pa su čak pojedinci iz grupe, u trenutku kada je automobil krenuo, otvorili vrata i pokušali da izvuku jednu od novinarki, dok su ostali okupljeni lupali po automobilu. Ekipa Insajdera je na kraju ipak uspeła da prođe.

Albanci su na barikadi u mestu Vojteš, na pravcu iz južne Kosovske Mitrovice ka Banjama, gađali flašama ekipu novinske agencije Tanjug. Oko 200 ljudi blokiralo je put vozilima, zapalili su automobilske gume, a preko celog puta postavili transparente na albanskom jeziku kojima se srpski narod i Aleksandar Vučić optužuju za genocid. Na parolama se nalazi transparent sa slikama nestalih i ubijenih iz tog kraja. Policija je pred barikadom savetovala izveštačima Tanjuga da se okrenu i odu jer je mnogo "mladih i nervoznih", pa bi mogla da poleti kamenica. Iako je bilo prisutno četiri-pet policajaca, Tanjugovoj ekipi rečeno je da ne mogu da garantuju za njihovu bezbednost, javio je RTS. Pojedini okupljeni provocirali su Tanjugovu ekipu dobacivanjem, a pred odlazak su novinare gađali flašama.

što nismo shvatili da nismo sami u svetu i da se bez sveta ne može. Zbog toga što smo potcenjivali sve druge i što nismo uspeali da računamo. Ni uspeali, ni umeali. Zbog toga što smo uvek videli i slušali sebe, drugi nas nisu zanimali. Nismo bili sa realnošću ni u dosluhu." Ispada da Milošević, veliki srpski lider sa najboljim namerama, nije bio u dosluhu sa realno-

šću i da je mnogo bio zagledan u sopstveni pupak.

Po ko zna koji put, Vučić se vratio na stari izgovor za političke neuspehe Srbije, izgovor na nivou onog "pas mi je pojeo domaći" – kako nismo razumeli istorijski trenutak i mesto Srbije u svetu. I po ko zna koji put, uporno koristi zame-nicu "mi", a tu bi zapravo trebalo da stoji

KAKO DO POMIRENJA:

Barikade na Drenici

Foto: Rade Prelić/ Tanjug

"ja". Jer, ako nešto upadljivo nedostaje u Vučićevoj rekapitulaciji perioda pre pada Miloševića, to je odgovor na pitanje gde je on za to vreme bio i šta je radio i pričao. Pogotovo kada je reč o Kosovu i Metohiji, jer, podsetimo, jedina stranka u tada vladajućoj koaliciji SR Jugoslavije koja je pretila izlaskom iz savezne vlade ako bude potpisan Kumanovski sporazum, bila je Srpska radikalna stranka, čiji je Vučić bio generalni sekretar, a u toj vladi ministar informisanja. Kumanovskim sporazumom, podsetimo, okončano je bombardovanje Jugoslavije 1999. godine.

A nije loše podsetiti ni šta je tada opozicioni poslanik Aleksandar Vučić govorio u januaru 2012. godine, malo pre nego što će doći na vlast: govorio je da je Ustav Srbije za tu stranku tačka koju neće preći kada je u pitanju Kosovo i Metohija i da će, ukoliko dođe na vlast, građanima otvoreno reći šta oko te pokrajine može da se uradi: "Ukoliko ne bude moguće sprovesti sve ono što piše u Ustavu Srbije, prvo bismo seli sa svim političkim strankama i ustanovili šta je to što možemo da dobijemo, a to sada ne znamo, jer ne znamo kako teče pregovarački proces. I to možemo znati tek kada bismo došli na vlast, kada ćemo otvoreno građanima reći kako stvari stoje", pa je još i dodao da je plan tadašnjeg predsednika Srbije Borisa Tadića za Kosovo: "Šta je tu Tadićevo, to piše u Ahtisarijevom planu. Ako kaže specijalni status za sever Kosova, da li to znači da priznaje Kosovo i u okviru čega je taj specijalni status – u okviru Kosova ili u okviru Srbije".

Sve su ovo pitanja koja bi danas komotno mogao da postavi sam sebi, ali ne o Tadićevom ili Ahtisarijevom planu, već o Briselskom sporazumu. Kad smo kod toga, tema Zajednice srpskih opština upadljivo je nestala iz Vučićevog, a samim tim i javnog diskursa. Dodajmo i da postoji ne mali broj onih koji smatraju da je Ahtisarijev plan Srbima sa severa nudio više nego ZSO.

NE DIŽITE MI SPOMENIKE

Profesor Zagrebačkog sveučilišta Dejan Jović primetio je u Vučićevom govoru jednu morbidnu crtu. Vučić je i inače sklon zlokobnim predskazanjima samo sebi (setimo se čuvene izjave: "Radim u interesu Srbije i znam kako ću skonča-

ti”), te preglumljavanju kad se uživi u ulogu žrtve. Ovog puta je, međutim, nadmašio samog sebe, jer je u istom govoru uspeo sebe da obes, strelja i spali na lomači, ali – ne traži spomenik. Počelo je s omčom i bez omče: “Ako je Stefan Nemanja, osnivač države srpske, mogao pred Manojla Komnina sa omčom oko vrata, goloruk, zbog Srbije, ja mogu, moram i hoću i bez omče, i zbog iste te Srbije i pred Tačija, i pred Mogerini i Merkel i Makrona i Putina. I kao što vidite, i smem i mogu. I borim se i boriću se za našu Srbiju i za naš srpski narod.” Jedino razumno pitanje posle ovoga je: kud ste pošli, predsedniče? Manojlo I Komnin jeste zatočio Stefana Nemanju kako bi mu nametnuo vazalni odnos, što je kasnije poslužilo kao temelj budućoj srpskoj državi, ali čemu ova analogija? Teško da Federika Mogerini ima tamnicu kojom mu pretili svaki put pretili Vučiću kad se sa njom sastaje u Briselu. A i ta omča na Nemanjinom vratu istorijski je nepotvrđena – pojavljuje se, naime, samo u seriji “Nemanjici – Rađanje kraljevine” u produkciji RTS-a. Dobro je da Vučić nema vremena da gleda “Igru prestola”, u suprotnom, mogli su okupljeni u Kosovskoj Mitrovici da čuju kako će da uzjaše zmaja i ujedini zaraćene zemlje istoka i zapada, to jest, u našem slučaju, Srbe severno i južno od Ibra.

Sa omči, predsednik je prešao na streljanje i samožrtvovanje: “I mogu, i radim to, i hoću, i hiljadu puta ako treba, po bilo koju cenu, pa i po cenu sveopšte mržnje, ka meni, i sve da me nazovu, neki izdajnikom, neki velikosrpskim šovinomom, i da me sutra i streljaju, zato što, za razliku od njih, znam razliku između salonskog i pravog patriotizma. I da je pravi patriotizam i rodoljublje samo ono u kojem si spreman da žrtvuješ sve, pa i sopstvenu sadašnjost, zarad budućnosti svoje zemlje i njene dece.” Sad je već veliko pitanje šta tačno predsednik Srbije radi na rešavanju položaja kosovskih Srba. Jer, posle svake runde Briselskih dogovora mi čujemo samo gomilu opštih mesta, anegdote o nadmudrivanju sa Tačijem i generalnu ocenu da pregovori teku. Osim toga, dobijamo na kašičicu priče o Zajednici srpskih opština, nejasnu ideju o razgraničenju, ikonopisani voz Marka Đurića i deobu zečeva u Lapljem Selu. I to je otprilike sve.

Ulica Olivera Ivanovića

Još 29. avgusta, odbornici Srpske liste u Kosovskoj Mitrovici podneli su inicijativu da dosadašnja Nemanjina ulica dobije ime Olivera Ivanovića. Za razliku od njih, sinovi i sestra Olivera Ivanovića želeli su da dobije ulicu u kojoj je radio i u kojoj je ubijen. Kao što je poznato, nakon nerešenog atentata na Ivanovića, njegova supruga Milena, zajedno sa maloletnim sinom preselila se u Beograd i radi u Vladi Srbije. U nedelju je bila u pratnji Aleksandra Vučića kada je postavljao venac na spomen-ploču njenom pokojnom suprugu. Vučić joj se obratio i u govoru: “I danas sam posebno ponosan što sam ovde, u Kosovskoj Mitrovici, i hvala, Milena, vama što ste sa nama. Reč je o supruzi pokojnog Olivera Ivanovića. I ta ulica biće najlepša u Kosovskoj Mitrovici, i neće se o tome odlučivati ni na kakvim forumima. To je odlučio narod i to je odlučila srpska država. A Vama hvala što ste ostali uz svoju državu i što niste naseli na sve one provokacije i na sve one ponude koje ste dobijali, zlato, svilu i kadifu, da optužite svoju zemlju i svoju državu za nešto u čemu ona učestvovala nije.”

Pojavljivanje Milene Ivanović uz Vučića izazvalo je žustre i prilično odvratne komentare na društvenim mrežama, počev od toga da nema šta tu da traži do degutantnog komentarisanja izgleda i toga kako je bila obučena. Bilo je i onih koji veruju da je ucenjena ili bespomoćna, ali nesporno je da su reakcije na prisustvo Milene Ivanović bile neukusne i surove. Kroz sličnu harangu prolazila je i Ružica Đinđić svojevremeno, što nam govori o tome da smo kao društvo naročito okrutni prema udovicama i da su, za razliku od ostatka porodice, one veći pod lupom i da im se sudi i presuđuje za svaki treptaj oka ili odevnu kombinaciju. Milena Ivanović oglasila se na Tviteru i poručila kritičarima da čute ako nisu hodali u njenim cipelama.

■ **Na kraju govora, Vučić se osvrnuo na jedan grafit u Mitrovici koji kaže “Odavde nema nazad”, a onda se okrenuo i otišao nazad u Beograd. U nedelju, 9. septembra, Aleksandar Vučić održao je pokaznu vežbu kako ostaviti na cedilu 120.000 ljudi i za to još dobiti aplauz**

Foto: Zoran Žestić/ Tanjug

SLUŠAJTE ME DOBRO: A. Vučić sa N. Selakovićem i M. Đurićem

Negde pred kraj svog obraćanja Vučić je rekao i: "Ubeđen sam, kada prođe sve ovo, ako me neki osude, prokunu, kada se ugase lomače jednog dana, da ćete bar vi, vi ovde prisutni, junaci srpski, naši junaci Kosova i Metohije, da ćete bar vi znati i šta i za šta sam radio. Za Srbiju, za otadžbinu, za vas i za život. I svako dete koje se sutra rodi, svaki čovek koji dobije posao, svaka nova škola, bolnica, biće dokaz da smo radili jedinu pravu stvar. I to mi je više nego dovoljno. Spomenike, spomenike neka dižu onima koji su izgubili, kako kažu uvek časno i, uz svoju, uglavnom tolike tuđe žrtve." Osim što je opet sebi predvideo da će goreti na lomači (a zašto?), Vučić nije mogao da odoli a da ne pokaže svoju megalomansku crtu: jer ovo "spomenike neka dižu drugima" nije ništa drugo do pritajena želja da jednog dana uđe u istoriju kao veliki lider. Možda ne baš veliki kao Stefan Nemanja, ali svakako dovoljno veliki da bi nekom ili svima moglo da padne na pamet da mu dižu spomenike. U redu, svako ko se bavi

politikom sigurno pomalo gori od želje za istorijskom važnošću, ali ona se postiže delima, a ne rečima i, što je za Vučića nezgodno, ne može da se planira unapred.

SLAVODOBITNO PRIZNANJE PORAZA

Iako famozno razgraničenje nije pomenuto, zanimljivo je da je Vučić tokom dvodnevne posete mnogo više pažnje posvetio Srbima koji žive na severu Kosova, nego onima na jugu. Istina, barikade veterana Oslobođilačke vojske Kosova a i kosovske vlasti sprečile su ga da pređe Ibar, ali već sama činjenica da je ovako važan govor Vučić održao na severu u sebi sadrži implicitnu poruku. Srećom, ako ništa drugo, bar je poslao poruku mira: "Ostali ste vi, najjači i najhrabriji. I ne zaboravite da nas je 1991. godine bilo, procentualno govoreći, tri puta više nego danas na Kosovu i Metohiji. Tri puta više, pre nepunih 30 godina. I zato ja danas govorim o realnosti. I zato ne pevam borbene pesme, neću da vas huškam, neću da vam obećavam oružje i mu-

niciju iako je jasno, i to vam obećavam, da nikome nećemo dozvoliti da oružje i municiju koristi protiv vas. To sam rekao pet puta, to ponavljam i danas na ovom veličanstvenom skupu. A ovo sve kažem zato što vas hoćemo živu. Hoćemo srpsku decu, škole za njih, udžbenike, obdaništa. Hoću da imate dovoljno posla da poželite tu decu. Hoću porodilišta, igrališta, puteve, fabrike, da na kraju imate zašto ovde da ostanete."

Naravno, želja da ljudi ostanu tu gde jesu je lepa, kao i želja da se mesto gde ostaju razvija i napreduje. To se, međutim, neće desiti iz prostog razloga što se Kosovo ubrzano prazni, pre svega zbog ekonomskih razloga, kao, uostalom i ostatak Srbije. Ovde treba imati na umu i više puta ponavljane izjave Rade Trajković i Marka Jakšića da Srbi sve više napuštaju sever od januara, nakon ubistva Olivera Ivanovića. I baš u vezi sa tim, Vučić bi morao da odgovori na pitanje koje je pre skoro sedam godina postavio u vezi sa Ahtisarijevim planom: gde ti ljudi ostanu, unutar granica Srbije ili nezavisnog Kosova? A na to pitanje odgovora nema, osim ako ne pristanemo na simboliku koju su neki komentatori već primetili: zabranom da stigne do Banja kosovske vlasti su Vučiću poslale jasnu poruku – po severu Kosova se šetać koliko hoćeš, ali ispod Ibra mi kontrolišemo.

Još je nešto Vučić priznao, a na to se malo ko osvrnuo iako je to verovatno njegova ključna poruka Srbima na Kosovu:

Suze u Banjama

Ništa bolje od Milene Ivanović na društvenim mrežama nisu prošli ni meštani Banja, do kojih Vučić nije uspeo da stigne, pa im se obratio telefonom. Sve nacionalne televizije prenele su snimak uplakane žene u krupnom kadru i baš ta žena našla se na meti žestokih kritika i uvreda. Međutim, niko od onih koji su imali nešto gadno da joj poruče ne zna kako izgleda živeti u enklavi, u ne baš prijateljski raspoloženom okruženju, u kom bilo koji dolazak nekoga iz Srbije mnogo znači, a pogotovo dolazak predsednika Srbije. U tom smislu, pokazalo se da ni Srbi u Srbiji ne razumeju baš najbolje situaciju u kojoj se nalaze Srbi na Kosovu, pogotovo oni južno od Ibra

“Imamo li nekakav nacrt rešenja u Briselu, pošto o tome brui ceo svet, pričaju svi u Srbiji koji nikada u razgovorima učestvovali nisu i koji o tome pojma nemaju? Ovde pred vama govorim najotvorenije i najodgovornije – nemamo nikakav nacrt rešenja, nismo ni blizu njega. Ali, po prvi put, čini mi se da dobro znamo da moramo i da razgovaramo i bar da pokušamo naše odnose da uredimo. I nisam po tom pitanju nikakav optimista. I ja znam da postoji hiljade onih koji samo čekaju da kažu: Aha! Otišao je dole! A to dole je za njih Kosovo. Za mene Kosovo i Metohija nisu dole, oni su gore, oni su iznad svega, oni su važni i najvažniji za svakog Srbina. I reći će – ništa novo nije rekao. Kao da je reći nešto novo o Kosovu uopšte moguće. Kao da sve priče odavno nisu ispričane. Ali, novo je i to što neću ovde da psujem Albance, ni one koji su danas pretili i meni, i pretili našem narodu južno od Ibra. Neću čak ni one koji su, tukući Srbe, stvarali im državu, a koji se i danas prave blesavi na sve ovo što se zbivalo, već želim da vidim kako delima možemo da stvorimo bolje sutra za Srbe na Kosovu i Metohiji.”

Aleksandar Vučić je priznao da nema nikakvo rešenje za Srbe sa Kosova. I ne samo da ga nema, nego ne očekuje ni da će rešenja uskoro biti: “Moramo i moraćemo da živimo i zajedno i jedni pored drugih. I zato ćemo da razgovaramo i pregovarano, do iznemoglosti ako je potrebno. I upravo zato, na Kosovo sam došao da vam kažem da će neko, nekada u budućnosti, morati da postigne kompromis sa Albancima.” Dakle, došao je da kaže da rešenja nema i da će morati da ga traži neko drugi u budućnosti. Došao je da kaže da nema šta da kaže, ali: “Kada budemo imali bilo šta da vam kažemo, oko bilo kakvog rešenja, o bilo čemu, nećemo to saopštavati ni u Beogradu, ni u Briselu. Reći ćemo vama, ovde u Kosovskoj Mitrovici i Gračanici. I nemojte da strepite ni jednoga časa, i ni jednoga dana zbog toga.”

Na kraju govora, Vučić se osvrnuo na jedan grafit u Mitrovici koji kaže “Oдавде nema nazad”, a onda se okrenuo i otišao nazad u Beograd. U nedelju, 9. septembra, Aleksandar Vučić održao je pokaznu vežbu kako ostaviti na cedilu 120.000 ljudi i za to još dobiti aplauz.

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Satnica puna obećanja

Ovog puta ništa nije ličilo na crninu i sivilo, kišu, sneg, tragediju, čemer i jad januarskog Vučićevog puta od manastira Banjska do Lapljeg Sela i Pinkovog rijaliti prenosa iz te seoske hale. Predsednik Srbije sa svojim saradnicima sada nije delio pernatu živinu, telad, krave i vozila, kao posle ispovesti i jadikovki srpskih seljaka sa centralnog Kosova 20. januara, četiri dana posle ubistva Olivera Ivanovića. Tokom ove dvodnevne posete nizale su se reči o velikim infrastrukturnim ulaganjima – nule na brojevima vrtoglavo su se redale

Foto: Zoran Žešić/ Tanjug

“Znate li koliko vam se raduju? Koliko željno iščekuju Vaš dolazak ovde?”, pitala je novinarka TV Prve Jovana Jovančić Aleksandra Vučića dok je prilazio onome što je predstavljeno kao “Ekološki centar” kod Gazivodske brane. Pitanje jedne novinarku među 270 akreditovanih iz 47 medijskih redakcija otišlo je u etar i tako je počelo ono što je već unapred proglašeno za istorijsku posetu, odnosno govor koji će u Kosovskoj Mitrovici uslediti dan kasnije.

Vučića su sačekali momci i devojke, u stavu mirno, sa izvajanim mišićima, u belim majicama, iz lokalnog sportskog kikboks kluba. Tišinu na jezeru Gazivode prekinuli su samo zvuk škljocanja pre-

ko stotinu foto-aparata i komešanje – u trenutku kada se kolona crnih limuzina i vozila u predsedničkoj pratnji zaustavila pred velelepim novoizgrađenim objektom strmo postavljenim iznad jezera, pre nego što će visoki čovek sigurnim i sporim koracima baciti pogled na mirno jezero, a onda krenuti u susret novinarima.

“Evo došli smo do ovog objekta koji je finansirala Republika Srbija. Uložila je, mislim 1.400.000 evra, nadam se da će mladi iz opštine Zubin Potok znati da koriste ovaj objekat, a koliko vidim, koristiće ga i Hidrometeorološki zavod, Crveni krst”, rekao je Vučić okupljenima.

Tako je počeo obilazak zgrade za čiju namenu je i lokalno stanovništvo saznalo

tek 8. septembra, kao što se i pred ekranima otvorila slika objekta o čijoj izgradnji se do sada samo šušalo po kuloarima, kao o navodnoj privatnoj svojini nekih lokalnih šerifa. Ukratko: u pratnji ministra zdravlja, Zlatibora Lončara, direktora Bezbednosno-informativne agencije Bratislava Gašića i direktora Kancelarije za KiM Marka Đurića, srpski predsednik je započeo dvodnevno putovanje po opštinama severnog Kosova. Tik uz njih i pomoćnik Petar Petković.

PARADA CIFARA I TRAKTOR

Od brzopoteznog šaha u Ekološkom centru smeštenom u idili akumulirane ibarske vode do, po sopstvenom priznanju, najvažnijeg govora u svojoj karijeri, koji će pročitati u Kosovskoj Mitrovici, pred licem Aleksandra Vučića i kamera medija sa nacionalnom frekvencijom smenjivali su se okupljene grupe raspoloženih ljudi, žena i dece koji su ga pozdravljali, lepi i optimistični prizori srpskih domaćinstava i gazdinstava na Severu, puteva i okoliša, disciplinovani profesionalci, rukovodioci i privrednici.

Ništa ovog puta nije ličilo na crninu i sivilo, kišu, sneg, tragediju, čemer i jad januarskog Vučićevog puta od manastira Banjska do Lapljeg Sela i Pinkovog rija liti prenosa iz te seoske hale. Predsednik Srbije sa svojim saradnicima sada nije delio pernatu živinu, telad, krave i vozila, kao posle ispovesti i jadikovki srpskih seljaka sa centralnog Kosova 20. januara, četiri dana posle ubistva Olivera Ivanovića. Tokom ove dvodnevne poseite nizale su se reči o velikim infrastrukturnim ulaganjima, pa su i pažljiva obećanja data pojedincima u selima bila na korist celoj zajednici. Vrtoglavo su se ređale nule na brojevima koje je predsednik izgovarao o tome šta će Srbija da uloži na Kosovu....

Od uložених 130 miliona evra, kao i 60 miliona za najnoviju opremu u Ekološki centar, uložiće se još 12 miliona za jezersku infrastrukturu i izgradnju odmarališta za mlade iz Srbije; asfaltiraće se 6 km puta da poveže dva sela u leposavičkoj opštini; izgradiće se internat Poljoprivredne škole u Lešku; 10 miliona za KBC; 13 miliona za Trepču; 6 miliona za završetak vodovoda; za izgradnju povratničkog naselja "Sunčana dolina" u kojem je

Foto: Darko Vojinović / Tanjug AP Photo

između 225 i 300 stambenih jedinica trebalo da bude izgrađeno još 2016, a za koje je sada "spremljen novac na vladi": izgradiće se IT centar u Kosovskoj Mitrovici; dva miliona ide u Gračanicu; izgradiće se obdanište u Štrpcu... Jedini traktor koji će stići jeste za gazdinstvo u selu Ibarsko Postenje.

"Ja sam predsednik Srbije i radim ono što je moguće, realno, ozbiljno, odgovorno i dobro za naš narod", poručio je predsednik sa gazivodske brane.

Neki mediji, pre svega strani, očekivali su da će Vučić reći nešto konkretno o svom predlogu za Kosovo, ali to se nije dogodilo u njegovom prvom obraćanju medijima s kosovske teritorije.

"Očigledno je da će ove stvari još dugo da traju, ali je naš posao pre svega da čuvamo mir i da pokušavamo da se približimo nekoj vrsti rešenja nekada, iako je to proces bez povratka. Ako to ne završi ova ili sledeća generacija, neka treća, zato što ćemo morati da živimo, moramo da gledamo u budućnost, a i granice će postati mnogo manje važne ukoliko i kada budemo deo Evrope", ponovio je poruke i sa gazivodske brane. Pojedine kolege su ipak ostavile mogućnost da će u Kosovskoj Mitrovici Vučić biti konkretniji, jer je rekao da glavne poruke čuva za grad na Ibru.

Srbi južno od Ibra su ipak mogli da čuju nešto konkretniju poruku:

"Ne pada nam na pamet, niti je ikada iko pomislio da ti Srbi treba da ostanu bez srpskog državljanstva, bez ikakvog prava koje su imali – za šta se borim i za šta svakom Srbinu južno od Ibra mogu da garantujem, a to je da sve ukoliko bi se sve ovo promenilo, rekli bi – ej, Vučiću,

mi svi jedva čekamo tvoje predloge, a ne ove naše i ne ove vaše. Svaki Srbin imaće mnogo više prava nego što ih ima danas i, uveren sam, mnogo bolji život nego što ga ima danas, i neuporedivo lakši život."

Najdalje u odgovoru na pitanje o "razgraničenju" odmakao je rekavši:

"Prvo, ja ne mislim da mi imamo mogućnost za sprovođenje mojih ideja. Čuli ste šta je rekla Angela Merkel, čuli ste šta misle Albanci, čuli ste šta misle mnogi Srbi koji su uživali u svojoj ljubavi sa Ademom Demaćijem, Hašimom Tačijem i mnogim drugima, pa im se iznenada ne sviđa kada neko izađe i kaže šta je to što je realno, šta je to što je istina... Ali to što je moja ideja – ja nisam privatno lice da bih iznosio to bilo kada, pošto sam video da su mi stavljali u usta nešto što nisam nikada izgovorio."

LEŠAK, PANČIĆ, ANĐA I RAZGRANIČENJE

Kod kosovskih Srba i Albanaca odavno se spekuliše gde su dvojica predsednika nacrtala granicu. Spekulacijama je pridodata i Vučićeva poruka sa svoje sledeće tačke obilaska, iz Lešaka.

"Znam šta biste voleli da čujete, ali ja to ne mogu da vam kažem, ne zato što

"Anđa – žena zmaj"

Predsednik je pomoć za podizanje fabrike baterija obezbedio telefonskim pozivom pred kamerama – Anđelki Atanasković, direktorki Prve petoletke namenske iz Trstenika.

Posle kratkog telefonskog razgovora, Vučić ju je predstavio kao "Anđu – ženu zmaja" i "ženu čudo".

Foto: Dimitrije Goll/ Tanjug

Traktor stiže za 14 dana

“Vredni ste, radite, imam jednu vest za vas, obezbedili smo jedan traktor za vas, stiže za 14 dana”, kazao je predsednik Srbije u Ibarskom Postenju, u opštini Leposavić.

“Hvala, predsedniče”, odgovorili su meštani.

“Mnogo sam srećan zbog vašeg uspeha, ovo je jedna sitnica kojom država Srbija može da doprinese”, kazao je dalje.

“Hvala”, odgovarali su meštani.

ne želim, već zato što sam odgovoran da znam kad je za šta vreme”, rekao je pred okupljenim meštanima ispred Poljoprivredne škole izmeštene posle rata iz Prištine u to mesto.

Lešak je najsevernija varošica na Kosovu i Metohiji i do šezdesetih godina prošlog veka bio je u sastavu centralne Srbije. Blizu njega je Pančičev vrh.

“Srbija će da uloži ogroman novac u Trepču, ovde u Lešku, 13 miliona evra poreskih obveznika Srbije”, najavio je još jednom izgradnju fabrike baterija u Leposaviću za 300 ljudi.

Izgradnju iste fabrike najavio je i 2016. godine tadašnji premijer Srbije. To je bio takođe Aleksandar Vučić.

“Vi ste isto ono što smo mi, delimo istu zajedničku sudbinu, tako je bilo, tako će i biti. Živela Srbija”, poručio je pre nego što je produžio na “privredni sajam” u Leposaviću. Tu su ga čekali Marko Čadež i oni koje je Kancelarija za Kosovo i Metohiju, kao organizator ovog događaja, predstavila kao srpske privrednike sa Kosova i Metohije.

INFRASTRUKTURA

Novinari su prave obrise poruka prvog čoveka Srbije mogli da naslute tek u opštinskoj sali u Zvečanu, mestu u kojem se završio prvi dan posete predsednika Srbije.

Ljudima sa Srpske liste koji su ga uveče sačekali u svečano uređenoj sali izvinio se zbog kašnjenja. Imao je “dug razgovor sa turskim predsednikom Erdoganom”.

“Poslednji je čas – nas je između pet i šest posto na Kosovu. Šta god da imamo od katastra, od zemlje – ne moram da vam govorim šta to znači i pitanje je

da li uopšte postoji šansa da bilo šta vratimo. Ali ako postoji mrva šanse za bilo šta, to moramo na bilo koji način da uradimo. Moramo da budemo još čvršći i odgovorniji i svaki put kada vas pritiskaju, Amerikanci, Nemci, Englezi, recite ‘to je onaj zlikovac Vučić’. Ja ću to da primim. Bolje da sam ja kriv nego vi, jer vi niste krivi, nisam ni ja, ali mi je teško da to bilo kom dokažem. Naše je da se udružimo, okupimo, da budemo jasni prema drugima, borbeni, snažni, da čuvamo ono što imamo”, poručio je Aleksandar Vučić u delu koji je bio otvoren za javnost, u povečanje sa manje pozornosti i pažnje kamera u odnosu na Gazivode.

Tu je ponovo izlistao buduća ulaganja Srbije na Kosovu, rekavši da Srbiji ekonomski dobro ide, a od sledeće godine “sa ovakvim rastom imaćemo još više”.

“Po prvi put možemo, zahvaljujući stanju u srpskom budžetu i privredi, da pomognemo našem narodu na Kosovu i Metohiji. Iako to mnogi potcenjuju, od ključnog značaja je za opstanak našeg naroda”, kazao je.

Svojim saborcima na Kosovu je poručio: “Ponosan sam na Srpsku listu i na njeno držanje. Držimo se kao čvrsta organizacija, kao snažna organizacija.” Objasnio je da ljudi u Srbiji ne razumeju koliko je teška njihova pozicija, “koliko je to užasna situacija”.

Optužio je one koji se u javnosti predstavljaju kao srpski predstavnici a “ne predstavljaju nikoga”.

“Nigde ih nisu birali, nigde ih niko ne bi glasa”, rekao je predsednik Republike. “Možete tri zuba da im iščupate naživo, neće vam reći da je Kosovo sastavni deo Sr-

bije. To im je teško, to im je ne prirodno.”

Posle *lupanja čekića*, na red je došlo i čupanje zuba naživo.

ODAVDE NEMA NAZAD

Satnicu drugog dana posete Kosovu zasenila su samo dva događaja i oba van zvanično predstavljene satnice posete predsednika – barikade veterana OVK u za Srbe zloglasnoj Drenici, zbog čega, uprkos celoj drami koja se pred kamerama odigravala, Aleksandar Vučić nije uspeo da pređe Ibar i ode u selo Banje. U Banjama i u susednom Suvom Grlu živi ukupno nekoliko stotina srpskih duša. Tako se potvrdila najava njegovog saradnika Marka Đurića, nekoliko puta izgovorena pred kamerama srpskih medija: “Predsednik će otići tamo gde srpska noga nije nikad kročila.” Selo Banje ostalo je u srcu Drenice sa Srbijom u srcu.

Usledila je i druga medijska “poslastica” – nenajavljeni odlazak sa Milenom Popović, poslednjom životnom saputnicom ubijenog Olivera Ivanovića, na mesto gde je izvršen atentat i polaganje cveća, a potom i zajednički dolazak do bine na centralnom trgu.

Na mestu gde je položen venac, osim kamera, predsednika i udovicu nije sačekao niko od porodice i partijskih saboraca. Milena Popović se pridružila prvacima Srpske liste u prvom redu, a predsednik Srbije je pred srpskom mladošću u utegnutim srpskim nošnjama na bini i devojkama u belim majicama ispred bine održao ono što je najavljeno kao istorijski i njegov najvažniji govor u karijeri. Pisao ga je od avgusta, tako je rekao. Čitao ga je 42 minuta.

TATJANA LAZAREVIĆ

LAŽ, MAGLA I LAŽ

“Kada se setite Vučićevih poseta Sarajevu, Srebrenici, Zagrebu ili Kosovu, vidite da uvek postoji ta cirkuska priprema po medijima. Ona ima za cilj da Vučića prikaže kao čoveka koji tobože gasi požare iako ih pre toga kao politički piroman sam zapali. Naivni se dive toj tehnici. Kažu – on je vešt političar. Ali to može da radi svako ko ima takvu moralnu strukturu da je spreman na baš sve i da svoje lične ciljeve ostvaruje manipulacijom medijima i javnošću uz pomoć ulizica i bednih ministara bez karaktera. To je pravi karakter vlasti u Srbiji u poslednjih šest godina”

Aktualni predsjednik Srbije Aleksandar Vučić održao je dugo najavljivani i reklamirani govor u Kosovskoj Mitrovici. O porukama iz tog istupa i, uopće, o kosovskom problemu govori za “Vreme” bivši predsjednik Srbije Boris Tadić.

“VREME”: Koliko se iz govora Aleksandra Vučića u Kosovskoj Mitrovici može videti karakter pregovora sa Hašimom Tačijem?

BORIS TADIĆ: Iz govora u Kosovskoj Mitrovici mnogo više od karaktera pregovora sa Hašimom Tačijem može se vide-

ti karakter samog Aleksandra Vučića. A njegov karakter je opasan za budućnost ove zemlje.

Zašto?

Taj čovek se ne libi da otvoreno laže i ljude gleda u oči. On stalno manipulira, pa u trenutku dok poziva na mir sa Albancima, provocira Hrvatsku govoreći da se u Kninu nikad nije vijorila “šahovnica”. Rekao je takođe i da će držati ruku u vazduhu dok god je neko ne prihvati, a mene je optuživao za izdaju kada sam se samo rukovao sa Tačijem i Agimom Čekuom. Vučić je i čovek koji je suprugu

Olivera Ivanovića doveo da stoji pored Marka Đurića i Gorana Rakića – ljudi koji su crtali Ivanoviću metu na čelu nazivajući ga izdajnikom i ubicom svega nekoliko meseci pre smrti. Vučić pritom optužuje opoziciju da je nudila “svilu i kadifu” toj ženi, dok upravo on očigledno ovim gestom to čini. Vučić je trgovac ljudskim dušama i sve ovo su strašna svedočanstva o karakteru Aleksandra Vučića. On kaže da Srbe neće naoružavati iako se, sve vreme, hvali naoružavanjem Srbije što je implicitna pretnja ratom svima u regionu. To je lažljivi-

NI PATRIOTIZAM

Fotografije: Marija Janković

va politika sa šesnaest lica i naše građane će to kad tad skupo koštati. A da li se iz Vučićevo govora mogao naslutiti karakter pregovora? Nije. Vučić ima onaj manevarski prostor koji je svojim obećanjima sam prihvatio dolaskom na vlast zajedno sa Tomislavom Nikolićem i Ivicom Dačićem 2012. i da bi sada ispunio ta obećanja u vezi sa Kosovom, mora da optužuje sve prethodne vlasti. On zato i odbija svaki javni duel na koga ga pozivam kao bivši predsednik Srbije pošto zna da bih razobličio njegove laži u roku od pet minuta.

Mnogi su poruke iz Kosovske Mitrovice doživjeli kao vrlo kontradiktorne...

Vučić kaže da treba uspostaviti mir, a istovremeno širi agresiju i uspostavlja permanentno vanredno stanje. Stoga upravo on je bio najsrećniji kada su mu neki Albanci blokirali put ka selu Banja zato što se normalno snalazi jedino u nenormalnoj situaciji, gde nešto gori, jer samo tamo gde ima dima moguće je laž uspostaviti kao istinu, zlo kao dobro, a kukavice kao heroje. To su Vučić i ta radikalska politika ekstremne desnice koju, nažalost, danas podržavaju Evropska unija i SAD jer ne vide gde to na kraju vodi, zaslepljeni svojom limitiranom i nekreativnom politikom na Kosovu.

Svega dan ranije djelovalo je da predsjednik Srbije ipak neće otići na Kosovo. Kako je vama to izgledalo?

Kao već previše puta viđeni cirkus. Kada se setite Vučićevih poseta Sarajevu, Srebrenici, Zagrebu ili Kosovu, vidite da uvek postoji ta cirkuska priprema po medijima. Ona ima za cilj da Vučića prikaže kao čoveka koji tobože gasi požare iako ih pre toga kao politički piroman sam zapali. Naivni se dive toj tehnici. Kažu – on je vešt političar. Ali to može da radi svako ko ima takvu moralnu strukturu da je spreman na baš sve i da svoje lične ciljeve ostvaruje manipulacijom medijima i javnošću uz pomoć ulizica i bednih ministara bez karaktera. To je pravi karakter vlasti u Srbiji u poslednjih šest godina.

U govoru je izostao termin "razgraničenje"...

Razgraničenje je Vučićeva udica za naivne. To može biti podela, ali i priznanje nezavisnosti Kosova ovakve kakva je prihvaćena od zemalja koje su se za nju zalagale. Razgraničenje takođe može biti i unutar Kosova po postojećem Ustavu Republike Srbije. U tu reč svako može projektovati ono što u njoj vidi i diskutujući sa Vučićem, zapravo diskutovati sa vetrom, jer termin razgraničenje, kako ga Vučić koristi danas, ne znači ništa. A zašto ga nije pomenuo u govoru u Kosovskoj Mitrovici? Zato što mu treba u funk-

cionalnom smislu i u narednim mesecima kao udica za naivne dok se sprema da izvrši ono što je obećao zapadnim zemljama.

Da li je podjela uopće moguća?

Podela Kosova je moguća ne samo ako na to pristanu srpske i albanske političke elite, nego i SAD, Rusija, Kina i Evropska unija; dok god je neka od ovih sila protiv – od podele nema ništa. Naime, one svaki međunarodni akt te vrste tretiraju kao presedan koji može da ugrozi i njihove pojedinačne interese. A SAD i zemlje Evropske unije koje su priznale nezavisnost Kosova ne shvatajući ozbiljnost svoje podrške jednom takvom unilateralnom činu, već su podržale ideju podela suverenih zemalja, članica Ujedinjenih nacija. Zato se danas i nalazimo u jednom galimatijasu iz koga je vrlo teško naći izlaz. Vidim sada i da se Angela Merkel protivi uspostavljanju novih granica, za šta se, u stvari, zalagala podržavanjem nezavisnosti Kosova od Srbije. Uglavnom, nemojte da neko laže građane Srbije da je dovoljno da se Srbi i Albanci sami dogovore o podeli ili korekciji granica. To nije moguće bez saglasnosti svih velikih sila.

Vučić je u svom govoru izostavio i Briselske sporazume...

Vučić je kreirao medijsku mašinu za zaboravljanje. Briselski sporazum je uspostavio nezavisnu kosovsku državu i njen pravni sistem na severu Kosova; ja to nisam hteo da dozvolim nikom. Moja politika je bila da ako je prethodna vlast nešto izgubila u ratu, ne smemo u miru da ostanemo i bez onog što smo sačuvali. Reč je, dakle, o pravnom sistemu i institucijama Srbije na severu Kosova. Međutim, Vučić je prihvatio da ih preda i to je njegova direktna istorijska odgovornost. Zato i mora druge da optužuje za veleizdaju, da bi zamaglio svoju krivicu i zato i nije spomenuo Briselske sporazume prilikom posete na severu Kosova. Zauzvrat, on je prisutne u Kosovskoj Mitrovici obasuo serijama rečenica da će zahvaljujući njemu ipak imati priliku da žive što, eto, nije bio slučaj pod prethodnom vlašću kada su, valjda, Srbi mogli samo da umiru. Kao jedan od učesnika u vlasti

koja je devedesetih vodila rat na Kosovu, on je čuteći o svom Briselskom sporazumu u suštini pritajeno zastrašivao građane rečima da ih neće voditi u pogibije, vešanja, gubljenje delova tela, a izostavio da kaže da ih je upravo on sa tadašnjom vlašću vodio u takve smrtno opasnosti, da im uputi izvinjenje zbog toga i obeća da on to više neće činiti. Svrha njegovog morbidnog govora je bila da uplašiti narod i da se on pokaže kao mirotvorac i čovek koji im donosi perspektivu. Nema tu nikakve perspektive i samo naivni mogu pomisliti da je to politika mirotvorstva i rešavanja istorijskog problema Srba i Albanaca.

Srpsko-albanski pregovori prilično su netransparentni. Možemo li ipak naslutiti o čemu Vučić i Tači zaista razgovaraju?

Nije moguće voditi pregovore, a da je javnost u potpunosti upućena u njih, kao što nije dozvoljeno ni da javnost bude u potpunosti neupućena. E sada, o čemu Vučić i Tači pregovaraju? Vidim da su na nekoliko foruma izišli sa idejom kompromisa u šta sam ranije pokušavao ubediti jednog i drugog. Međutim, ne znamo što je predmet tih pregovora. Tači kaže da je reč o korekciji, a ne crtanju novih granica – koristi, dakle, eufemizam za nove granice – i da je potrebno pripojiti Kosovu srpske opštine Bujanovac, Preševo i Medveđu. Vučić opet tvrdi nešto sasvim drugo. Ivica Dačić zatim kaže da se može razmišljati i o prihvatanju članstva Kosova u Ujedinjenim nacijama, što se prvi put moglo čuti od nekog srpskog zvaničnika... Kada se uzmu konture ovih rečenica i stave na papir, nešto se samo može naslutiti, ali i dalje ništa nije jasno.

Koliko je različit položaj pregovarača? Dok Vučiću stižu pisma podrške, Tači se suočava sa žestokim napadima u skupštini...

Kao što Vučić pravi teatar ovde, tako ga pravi i Tači u Prištini. Obojica pripadaju istoj vrsti političkih karaktera i zgovornici su sličnih šovinističkih i nacionalističkih politika iz prošlosti. Zato su im potrebne cirkuske magle da bi prikriili stvarne namere. Neko kaže da je Tačiju mnogo teže nego Vučiću, koji ima apsolutnu većinu u Srbiji. Moguće je, ali mi nismo videli da je albanska politika na Kosovu svih ovih godina bila nezavisna

od one koja se vodi u Briselu i Vašingtonu. U tom smislu, ako Evropska unija i Amerika stoje iza nekog rešenja koje ima elementarni nacrt, ne verujem da na Kosovu ima važnijih političkih snaga koje bi se tome suprotstavile. Ključ je samo da li takav nacrt sporazumnog rešenja postoji, a ne da li ga pokušavaju postići Vučić i Tači. Ne verujem da oni vode autentičnu politiku. Obojicu u svetu doživljavaju kao ličnosti upotrebljive za realizaciju nekih globalnih interesa pošto imaju ogromne hipoteke iz prošlosti. Današnjem Zapadu ne odgovaraju ljudi bez tih hipoteka....

Trenutno je u Srbiji, to jest njenoj vlasti, postalo veoma popularno iznositi "teške istine" kada je riječ o Kosovu...

Reč je o zastrašivanju građana kako bi Vučić dobio oreol istorijske ličnosti koja je rešila kosovski problem, ali to je više oblast psihopatologije nego politike. On za tim jako žudi i tu ispada mnogo komičan – naime, u svom govoru u Kosovskoj Mitrovici sam je sebe poredio sa Stefanom Nemanjom. Prethodno je rekao i da su Gazivode njegov Gazimestan, a tu je bilo tek dvadesetak njegovih podržavalaca.... Uglavnom, Vučić i Dačić moraju da prepariraju našu javnost zato što znaju da će morati doći do nekog rešenja koje nije u skladu s onim što su oni kroz čitav svoj život promovisali i obećavali građanima Srbije. Zbog toga i govore te "teške istine" zaboravljajući da je petooktobarska Srbija mnogo pre njih objašnjavala građanima kakva je zapravo stvarnost na Kosovu. Nije prvi put da Vučić tek nakon nekoliko decenija razume realnost. Zato i ima puno toplih emocija za Miloševića rekavši i da on nije razumeo realnost. Vučić isto tako, po sopstvenom priznanju, nije razumeo globalne posledice pada Berlinskog zida, ali još nismo čuli priznanje da lično on nije shvatao ni da na Kosovu ne treba voditi rat već tragati za mirnim rešenjem, značaj izvinjenja za počinjene zločine kao pretpostavke pomirenja među narodima i još mnogo, mnogo toga. Očigledno je da Vučić i danas mnogo toga ne razume, a "teške istine" bi trebalo prvo da kaže o sopstvenoj političkoj prošlosti i uputi izvinjenje građanima, ne samo Srbije, nego i regiona za njih.

Kako tumačite Vučićevo prozivanje prethodnih vlasti izručenja Miloše-

vića i generala Pavkovića, Lazarevića i drugih Haškom sudu?

Vučić brani Miloševića i generale osuđene za ratne zločine pred Haškim tribunalom, ali to čini na mitingu u Kosovskoj Mitrovici, a ne pred tribunalom ili u Ujedinjenim nacijama, čija je tribunal institucija. Pored toga, optužujući bivšu vlast da je "izdala svoje generale", nabrojajući ih izostavlja da pomene Karadžića i Mladića, iako je u vreme njihovog izručenja u Beogradu organizovao nasilne proteste. Dakle, poteže tu kvazipatriotsku propagandu da bi se dodvorio okupljenim Srbima, ali izostavlja određene haške osuđenike da se ne bi zamerio međunarodnoj zajednici. Toliko o iskrenosti Vučićevog patriotizma i njegovoj brizi za generale. Čista trgovina patriotizmom danas, kao što je bila i u vreme kada je protestovao

protiv izručenja Karadžića i Mladića. Uvek je to bila samo briga kako se dočepati vlasti i kako je zadržati, a nikada ni za Srbiju, pa ni za generale koje selektivno koristi kako mu kad odgovara. Međutim, nakon govora u Kosovskoj Mitrovici Vučić mora da se izjasni šta je njegov zvanični stav o saradnji sa Haškim tribunalom. Ako je stav da ne prihvata tu saradnju, onda ne prihvata ni mesto Srbije u Ujedinjenim nacijama, što znači da bi, po njemu, trebalo da budemo izopšteni iz modernog sveta. A ukoliko prihvata saradnju, onda ne može da brani Miloševića i generale koji su izručeni Haškom tribunalu pošto je međunarodno pravo iznad nacionalnog. U istom govoru, Vučić je rekao za Miloševića da je bio veliki lider koji je imao najbolje namere, ali da nije razumeo realnost i onda nas je uveo u najveće pogibije u novijoj istoriji. Eto ko je za Vučića "veliki lider". On, dakle, veliča one koji su vršili zločine u naše ime, dok

istovremeno govori da je za mir, pomirenje i razumevanje sa Albancima. On zločine pravda nerazumevanjem, umesto da ih nedvosmisleno osudi.

Može li se napraviti paralela između pregovora koje ste vi svojevremeno vodili o Kosovu i ovih današnjih?

Mnogi govore da je Vučić preuzeo našu političku agendu, a u stvari je samo delimično retoričku ljušturu. Na primer, jedan takozvani analitičar i moj nekađnji saradnik kaže da Vučić sprovodi svoju politiku na Kosovu pošto sam ja bio za mir i pomirenje. Podsetio je i da sam upozorio da je Kosovo bliže nezavisnosti nego autonomiji unutar Srbije, ali ne i da je sa tadašnjeg Vučićevog stanovišta to proglašeno za izdajnički akt. Ovaj analitičar još navodi da onaj ko je bio za svoju politiku, mora podržavati i Aleksandra

je iznad svega težila istinskom pomirenju. On je uzeo samo oblandu te politike, mehanički ponavlja rečenice koje smo mi izgovarali nakalemjene na njegovu duboko ukorenjenu agresiju i mržnju prema susednim narodima i ljubav prema vlasti.

Međutim, Vučić često kaže da su mu vaši i postupci drugih iz prethodnih vlasti umnogome vezali ruke...

Iz toga bi trebalo da zaključimo da sam ja zatekao idealnu političku situaciju u Srbiji nakon njegovih i Miloševićevih ratova... Zapravo, sve je obrnuto. Ispričaću vam, za ilustraciju, u kakvim sam okolnostima postao predsednik Srbije. Dakle, učestvujem u Aspenu na velikom međunarodnom skupu najvećih svetskih privrednika i političara, a konferansije me najavljuje sledećim rečima: "Danas imamo za sagovornika predsed-

dekvatno reagirali na proglašenje nezavisnosti Kosova...

To može da kaže samo hulja ili kompletno glupak. On to radi da bi mogao izvršiti obećanja koja je dao međunarodnim faktorima, a potpuno drugačija od onih koje je davao građanima Srbije. Podsetiću vas da su Vučić i Nikolić rekli da će poništiti sve što smo se mi dogovorili u Briselu nakon samoproglašene nezavisnosti Kosova i tokom predizborne kampanje 2012. Ne samo da ništa nisu poništili, nego su prihvatili Briselski sporazum kojim je uspostavljen pravni sistem Kosova na čitavoj teritoriji, uključujući sever. Naša javnost je imala prilike da vidi da sam ja odbio taj zahtev Angele Merkel...

Kada su Albanci proglasili nezavisnost, mi smo postavili pitanje pred Međunarodnim sudom pravde u želji da odbranimo legitimne interese Srbije pravnim, civilizovanim sredstvima. Najveći pravni eksperti su nam formulisali pitanje – da li je akt o proglašenju nezavisnosti Kosova u skladu sa međunarodnim pravom. Međutim, taj sud je poput mnogih drugih pod uticajem političke moći, pa je odluka bila krajnje volšebna: one institucije koje su proglasile nezavisnost Kosova na to nisu imale pravo po unutrašnjem pravnom ustrojstvu, pa tako nisu povredile ni međunarodno pravo. To je neverovatna odluka kojom je Međunarodni sud izbegao da odgovori na inače odlično postavljeno pitanje. Da je pitanje bilo pogrešno postavljeno, rado bi odgovorili, a pošto je bilo dobro postavljeno, izbegli su da odgovore. Sile koje su priznale nezavisnost Kosova to su zatim uzele kao argument da je ona u skladu sa međunarodnim pravom. A Aleksandar Vučić umesto da brani interese Srbije i kaže ono što je jedino istina – da Međunarodni sud pravde nije odgovorio na naše pitanje i da je čak i takvo mišljenje tog suda samo savetodavno i neobavezujuće – on daje za pravo tim silama i u horu, rame uz rame sa Tačijem i Haradinajem ponavlja da je ta odluka "vosak na koverti kosovske nezavisnosti". Da li je normalno da takvo mišljenje Međunarodnog suda pravde nije bilo obavezujuće za Rusiju i druge države koje ni nakon tog mišljenja nisu priznale nezavisnost Kosova, a za predsednika Srbije jeste?

Vučić vam – pojednostavljeno – predbacuje i da ste pregovore o

■ "Jedino što bi Vučić danas smeo da kaže jeste: ja nisam razumeo da sa Albancima moramo uspostaviti mir; ja nisam razumeo da ne smemo vršiti zločine nad Muslimanima i reći – sto ubijenih Muslimana za jednog Srbina. Neka ne govori da mi nismo razumeli ono što on lično nije razumeo"

Vučića danas. Naravno, to je potpuna laž. Vučićeva politika nije nikakvo mirotvorstvo i uspostavljanje mostova između nacija, niti briga o budućim pokolenjima; Vučićeva politika je politika u kojoj čitava nacija treba da bude naivna i shvati da on zaslužuje mesto u udžbenicima istorije i ne treba je mešati sa mojom samo zbog toga što ponekad plagira moje rečenice kao na primer onu koju sam rekao na mitingu u Gračanici da ne donosim oružje već mir. Vučić uopšte nema namenu da reši kosovski problem, što je bila suština moje politike, njemu je suštinski motiv da neko napiše kako je velika istorijska ličnost. Njegov motiv nije da reši kosovski politički problem, već svoj psihološki. Svako ko nešto zna o istoriji shvata koliko je ovo zastrašujuće i da su svi sa takvim težnjama dovodili svoj narod do najvećih tragedija.

Politika Aleksandra Vučića je suštinski suprotstavljena mojoj politici, koja

nika države za koju nikada nismo mislili da će imati predstavnika na ovom forumu, države i nacije koju povezujemo sa zverstvima, ubistvima i drugim zločinima, države i nacije koja je činila najveća zla posle Drugog svetskog rata u Evropi, države koja je osramočena zbog svoje vlasti tokom devedesetih godina..." A da podsetim, tu vlast nisu činili samo Milošević i Šešelji, nego i Vučić, Nikolić, Dačić... Sve u svemu, ne očekujući ovu najavu, izađem pred taj auditorijum i kažem da sam čitavog svog života vodio potpuno suprotnu politiku i da Srbija ne zaslužuje takav tretman. Vučić mora da laže da mu je prethodna vlast vezala ruke da bi prikrio da je to učinila njegova prethodna vlast Kumanovskim sporazumom, a njegova sadašnja Briselskim. A suštinski na Kosovu ništa nismo izgubili samo tokom petooktobarske vlasti.

Govoreći u Kosovskoj Mitrovici, Vučića vas je optužio i da ste nea-

Kosovu iz Ujedinjenih nacija prebacili u Evropsku uniju.

Tu je tek velepodmetanje – Vučić koji je statusne pregovore iz Ujedinjenih nacija prebacio u Brisel sada za to optužuje nas! A mi smo u Ujedinjenim nacijama odlučili da se u Briselu vode samo tehnički razgovori o administrativnim prelazima, vozačkim dozvolama, taksama... Statusne pregovore smo vodili isključivo pod okriljem Ujedinjenih nacija. I sada Vučić da bi opravdao to što je uradio – tu suštinsku istorijsku grešku – kao svaka politička hulja i lažov optužuje svoje prethodnike. Dakle, pregovori nisu ni prebačeni, ni prekinuti u UN, nego su tehnički pregovori započeti u Briselu. Vučićeva vlast je podigla nivo tih tehničkih pregovora u statusni i velika je greška što je ova vlast započela statusne pregovore u okviru EU gde je odnos snaga još nepovoljniji za Srbiju nego u SB UN. A i da je istina sve što Vučić govori, šta ga je tako naročito hrabrog sprečavalo da prekine te pregovore, umesto što lično u njima učestvuje?

Vučić kaže i da smo mi udarili završni ekser kosovskoj nezavisnosti, a upravo je on to učinio prihvatanjem Briselskog sporazuma. Nikad to neću prestati da govorim. Vučića ću uvek optuživati da laže. U svom govoru Vučić se pitao da li možemo da nađemo neko dobro rešenje u Briselu. A on i danas te statusne razgovore može da vrati u Ujedinjene nacije. Ali – on to ne radi. Znate li zašto? Zato što dobro zna da bi nakon svih radnji koje je izvršio i odluka koje je doneo, to zaustavilo Srbiju na putu evropskih integraci-

ja. To ne govori, kao ni da bi te integracije bile zaustavljene da mi nismo tehničke razgovore otpočeli u Briselu. Jedino što bi Vučić danas smeo da kaže jeste: ja nisam razumeo da sa Albancima moramo uspostaviti mir; ja nisam razumeo da ne smemo vršiti zločine nad Muslimanima i reći – sto ubijenih Muslimana za jednog Srbina. Neka ne govori onda da mi nismo razumeli ono što on lično nije razumeo.

Kao predsednik Srbije i vi ste obilazili Kosovo. Možete li napraviti paralelu između svojih i Vučićevih posjeta?

Okolnosti ove Vučićeve posete i onih mojih neuporedive su sa stanovišta

Srbija postoji na Kosovu i Metohiji. Tragikomичno mi je i otužno kada čujem Vučića da upotrebljava neke rečenice koje liče na one, a u sasvim suprotnu svrhu.

Kada se danas osvrnete na period kada ste bili predsednik Srbije, što smatrate da ste propustili uraditi, a što bi ponovili na isti način? Riječ je, naravno, o Kosovu.

Ne mislim da sam išta propustio da uradim. Imao sam jasan plan uprkos vrlo suženom manevarskom prostoru. Ne mislim ni da je greška bilo skraćivanje mandata, jer sam i to učinio zbog rešavanja problema Kosova. Znao sam da će 2013. u nemačkom parlamentu biti usvo-

■ “Da li je normalno da mišljenje Međunarodnog suda pravde nije bilo obavezujuće za Rusiju i druge države koje ni nakon tog mišljenja nisu priznale nezavisnost Kosova, za predsednika Srbije jeste”

bezbednosti, motiva i političkih rizika. Ja sam išao svega nekoliko godina posle rata i na čitavom putu su me pratile kamenice, barikade, odjekivali rafali. I tome u srpskoj javnosti niko nije pridavao poseban značaj jer mi je cilj bio normalizacija, pomirenje i međunarodna promocija teškog položaja srpskog naroda, a ne samopromocija. Vučić, za razliku od mene, nema posebne pretnje albanskih političara. Ja sam se u Gračnici zahvalio Srbima na njihovom opstanku na tom teškom mestu jer kroz njih i

jena agenda o takozvanom sveobuhvatnom rešenju. Moja namera je bila da to presečem planom koji je bio radikalniji, ali u tom trenutku jedino mogući; taj plan nije podrazumevao podelu, ali jeste utvrđivanje institucija srpske zakonodavne i izvršne vlasti na severu Kosova i zajednicu srpskih opština na jugu, uz međunarodnu zaštitu mira i imovine i eksteritorijalnost naših manastira i kulturnog nasleđa. To je svakako bilo bolje od Briselskog sporazuma i verujem da sam mogao da uspem jer taj plan niko iz međunarodne zajednice nije odbio. Na tim izborima, neke zemlje koje su podržavale nezavisnost Kosova podržale su Vučića i Nikolića – mislim na jedan deo Evropske unije koji je bio za to da politički “jastrebovi” dođu na čelna mesta u Srbiji – jer su oni pre izbora pokazivali spremnost da predaju čitavo Kosovo. A mi nismo imali hipoteku zločina iz prošlosti na osnovu koje bi nas mogli ucenjivati. Mi smo imali snažne argumente da na Kosovu treba uspostaviti dvoentitetski sistem koji je podrazumevao kompromis koji bi uvažio istorijski i državni princip Srbije sa jedne i etnički princip Albanaca sa druge strane. Ja i dalje zagovarao tu politiku.

FILIP ŠVARM

Tihi i veliki heroji

Na Kosovu sam bio nekoliko dana nakon dolaska KFOR-a u Gračanicu. Prolazili smo putem na kom su Srbi tih dana ubijani kao zveri. Tada sam prvi put sreo oca Savu Janjića i vladiku Teodosija. U Gračanci smo proveli 48 časova, a ti monasi su sve vreme išli obeleženi svojim mantijama da izvlače tela ubijenih iz njihovih kuća i svedok sam da su to bili i ostali tihi i veliki heroji. Više puta sam i sa Oliverom Ivanovićem išao u Dečane i druga mesta srpskog stradanja. Vučić danas naziva Savu Janjića izdajnikom, a Oliver Ivanović je ubijen pošto su ga Vučićeve najbliži saradnici na Kosovu satanizovali kao ubicu i izdajnika. To govori samo o apsolutnoj amorálnosti Vučićeve politike, imajući u vidu da su i Sava Janjić i Oliver Ivanović kao i njihovi saborci delovali u ekstremno opasnim okolnostima za razliku od Vučića i Nikolića koji su u srbovali i busali se u svoje lažne patriotske grudi u centru Beograda u trenutku proglašenja kosovske nezavisnosti, okruženi desetinama hiljada svojih pristalica, dok su Sava Janjić i Oliver Ivanović branili srpske legitimne interese na Kosovu okruženi svojim neprijateljima. To nikad ne sme biti zaboravljeno.

Američki Šešelj i pitanje demokratije

Šta su "slobodni mediji" i gde je granica između odgovorne svetonazorne doslednosti i prekomernog izživljavanja u "političkoj korektnosti"

Najbolja, mada ponekad i najviše frustrirajuća stvar kod demokratije, slobode, pluralizma i ostalih divota tzv. otvorenog društva je što ih je zapravo nemoguće definisati, što se odupiru svakoj "tvrdoj" karakterizaciji; posledično, nema nikakve sumnje da će u svakoj demokratiji daveka trajati sporovi oko ama baš svakog pojma, vrednosti, ideje – a o prozaičnoj praksi da i ne govorimo.

Mediji su, naravno, jedan od nezaobilaznih sastojaka demokratije – baš kao što su i jedan od još nezaobilaznijih sastojaka svake iole kvalitetne diktature. Slobodnog društva nema bez slobodnih medija, toliko znaju i pačići mali, ali šta su tačno "slobodni mediji"? Po čemu ih raspoznavamo, kako ih odvajamo od onih drugih? Po oponiranju vlasti, u redu, ali zar je to sve? Jesu li to oni koji tvrdo zastupaju vlastitu ideološku agendu i prilično su zatvoreni za sve što se od nje bitno razlikuje, ili pak oni koji se diče svojom "otvorenošću za sva mišljenja"? Zapravo, nema ni lakog ni jednostavnog ni jednoznačnog odgovora na ovu dilemu; kao i sve drugo u demokratiji, i ovo je složeno, zapetljano, kontroverzno.

Nedavno je Dejvid Remnik, vrlo ugledni urednik još uglednijeg liberalnog magazina "Njujorker" pozvao Stiva Benona, gurua američke, a sve više i globalne ultradesnice, do nedavno visoko rangiranog pripadnika Trampove administracije i čoveka kojem mnogi upućeni i ozbiljni ljudi pripisuju ključne zasluge (ili krivicu) što je Tramp uopšte postao predsednik, da učestvuje na "Njujorkerovom" festivalu, i to tako što bi, uz prisustvo publike (razložno je pretpostaviti: ogromnom većinom antidesničarske) Remnik obavio s njim neku vrstu konfrontirajućeg intervjua, oštre razmene mišljenja u kojoj intervjuista nije puki "neutralni" podmetač mikrofona i postavljač "naivnih" pitanja, nego onaj ko razgovetno i nedvosmisleno zastupa jednu stranu u ideološkom, političkom, kulturološkom, svetonazornom sporu.

Razume se, Benon je vodeće babaroga-ime za sve levičare i liberale, uopšte za sve koji su zgroženi ne samo američkim nego i sveevropskim usponom populizma, nativizma, tribalizma, tj. zapravo: starih "dobrih" rasizma i ksenofobije s apdejtovanim, osavremenjenim (kvazi)intelektualnim pokrićem. Otuda je za jednu stranu u ovom sporu Benon skoro pa Mesija, za drugu Belzebub himself, a "kapitalac" je kako god okreneš (što, opet, ne znači da njegove ideje stvarno vrede makar i po lule duvana; ali, jedno je intrinzična vrednost, a drugo društvena težina i uticaj).

Epski "derbi", megjutoa, nikada nije održan. Remnik je otkazao najavljeni intervju nakon što je zasut ogromnom lavinom protesta, pretnji otkazivanjem učešća na festivalu od drugih najavljenih učesnika, i svakojakim drugim ritualnim zgražavanjima i ibrećenjima, naročito na tzv. društvenim mrežama (pa

je posle "Njujork tajms", možda malo zlobno, ali ne baš i netačno, zaključio da "sada Tviter uređuje 'Njujorker'"), u čemu su žustro učestvovali čak i neki zaposlenici samog "Njujorkera". I sada po ono nešto i dalje pažnje vrednih štampanih i online medija traje živahna debata šta sve ovo zapravo znači: je li otkazivanje intervjua bila odbrana demokratije i levo-liberalnih vrednosti, a i dobrog novinarstva pride, ili su, naprotiv, otkazivanjem dijaloga upravo demokratija i slobodno i odgovorno novinarstvo izvršili samoubistvo iz zasede, dozvolivši "pravedničkoj" internet gomili i napornim šampionima političke korektnosti da im nameću svoje kriterijume i standarde, formirane u izolovanoj eho-čeliji od istomišljenika (što je inače jedna od najgorih nuspojava totalne fragmentarizacije javnog prostora koju je doneo interaktivni internet).

E sad, kako izgledaju ove velikosvetske dileme i debate, primenjene na (ne)prilike u našem svračijem zakutku? Lično i personalno, po tom sam pitanju *rascepljena ličnost*. Vrlo svesno, namerno i dosledno ne učestvujem ni u kakvoj formi dijaloga s apostolima mržnje u postjugoslovenskom kontekstu, bilo da su političari, akademici ili novinari, jer mi je to nepodnošljivo, jer ne bih mogao da se otremem utiska da im tako "dajem legitimitet". I da je moguće raspravljati o onome za šta držim da je onkraj svake razumne rasprave. Što može da implicira da držim da sam ja nekakav dežurni društveni *davač (ili oduzimač) legitimiteta*, mada uopšte nije tako: stvar je, kažem, sasvim subjektivna i duboko lična, takoreći "stomačna". Na drugoj strani, niti očekujem da svi rezonuju i ponašaju se poput mene, niti bih – to je tek sačuvaj bože! – voleo kada bi svi mediji bili takvi da odgovaraju mojem ukusu i nazorima. Pa, šta bi me onda provociralo, uznemiravalo, šta bi me držalo građanski osvešćenim i intelektualno budnim?!

Svojedobno sam, pradaavne 1998, argatovao kao v.d. glavnog i odgovornog urednika ovih novina. Sećam se da smo, i to je verovatno bila moja ideja, objavili veliki intervju s Vojislavom Šešeljem, tada potpredsednikom Vlade Srbije; obavila ga je koleginka koja je za jedne dnevne novine inače "pratila radikale" i koja će, znao sam, umeti da postavi prava pitanja. Bitno mi je bilo ovo: Šešelj može da se pojavi u "Vremenu" ako kontekst to opravdava (da ne rečem zahteva), ali iz svakog retka tog intervjua mora biti razvidno da su Šešelj i "Vreme" *dva sveta različita*. A opet, lično ne bih mogao da radim takav intervju, ne bih imao stomak za to. Kontradiktornost? Možda. Verovatno. Ma, sigurno. Ali od one vrste koja pokazuje kako ništa na svetu nije tako opasno kao jednostrani i jednoznačni odgovori na složena pitanja o kojima pametniji od svih nas dumaju stolicima i još nisu došli do konačnog odgovora – niti će ikada doći, u tome je poenta.

Populistička priča

“Trudnice će imati izbor: ili da rizikuju i rade čak i kad posao može da ugrozi bebu ili da prihvate nižu zaradu. Sporno je što se do juče toliko pričalo o natalitetu, o podršci, o parama kojima se žene ‘stimulišu’ da rađaju, a po novom Zakonu mladim mamama se poručuje da odlože roditeljstvo do dobijanja stabilnog i sigurnog zaposlenja”

Kako se čini, mere iz Strategije za podizanje nataliteta (za prvo dete ovoliko, za drugo dete onoliko, za treće i četvrto) donete su nauštrb trudničkih i porodijskih nadoknada kako bi država pokazala brigu i velikodušnost. Sve trudnice koje po novom zakonu o finansijskoj podršci porodici sa decom otvore trudničko bolovanje makar na dva dana, a da prethodno nisu radile vezanih 18 meseci, dobiće znatno umanjene naknade za porodijsko bolovanje jer se obračun računa samo za mesece pre otvaranja bolovanja. To znači da ako otvorite bolovanje na dva dana u trećem mesecu trudnoće, ni svih šest meseci nakon toga neće ulaziti u obračun.

Podsetimo, ministar Zoran Đorđević je nekoliko puta trudnice i mame optužio za zloupotrebu trudničkog i porodijskog bolovanja. Šta je, po njegovom mišljenju, značila zloupotreba? Da li to što je od trenutka otvaranja bolovanja po prethodnom zakonu trudnicama isplaćivan sto-postotni iznos prosečne zarade u narednih godinu dana ukoliko su bile zaposlene šest meseci i jedan dan? Ako je trudnica, na primer, imala platu 40.000 dinara koliko joj je isplaćivano u roku od godinu dana, znači da je zloupotrebila svoj položaj. Ili to što su trudnice koje su zarađivale ispod minimalne zarade dobijale trudničku nadoknadu u iznosu minimalne zarade, takođe znači da su zloupotrebile državu? Portal “Bebac” objavio je otvoreno pismo Vladi Srbije (videti okvir), premijerki i nadležnim ministarstvima povodom ovih skandaloznih zakonskih odredbi i uvredljivih porodijskih plata, zahtevajući hitan sastanak.

“VREME”: Da li ste dobili odgovor iz Vlade Srbije ili iz ministarstava?

JASMINA MIHNJAK: Nismo dobili odgovor iz Vlade. Saopštenje smo poslali kabinetu Slavice Đukić Dejanović, ministru za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja Zoranu Đorđeviću i premijerki Ani Brnabić. Brojne nepravilnosti

i nelogičnosti novog zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom ugrozile su veliki broj roditelja u Srbiji. Tim povodom uputili smo saopštenje Vladi Republike Srbije sa zahtevom da se hitno preduzmu mere za izmene ovog zakona. Ukazali smo na nekoliko problema i spornih članova Zakona kojim će porodicama biti drastično umanjene zarade.

U medijima smo videli da je nakon našeg apela usledio sastanak Saveta za populacionu politiku na kojem se razmatralo i kalkulisalo o tome da li treba odrediti donji limit kada su u pitanju plate porodicama jer, verovali ili ne, plate mogu iznositi i 1000 dinara.

Šta je sporno u novom zakonu o finansijskoj podršci porodici?

Sporno je to što žene moraju 18 meseci da rade pre otvaranja trudničkog bolovanja kako im plata ne bi bila umanjena. To znači da žene koje su bar jedan mesec u prethodnih godinu i po dana imale manju platu ili prekid u radnom odnosu, neće dobiti pun iznos plate na porodijskom. U Norveškoj i Nemačkoj to bi možda i bilo normalno, ali u Srbiji nikako nije. Mi živimo u zemlji u kojoj se teško dolazi do posla, u kojoj se još teže zapošljava nakon otkaza, gde je teško u kontinuitetu imati stabilnu platu za tako dug vremenski period. Sporno je i to što trudničko bolovanje ne ulazi u taj prosek. To znači da će trudnice imati izbor: ili da rizikuju i rade čak i kad posao može da ugrozi bebu ili pak da prihvate nižu zaradu. Sporno je što se do juče toliko pričalo o natalitetu, o podršci, o parama kojim se žene “stimulišu” da rađaju, a po novom zakonu mladim mamama se poručuje da odlože roditeljstvo do dobijanja stabilnog i sigurnog zaposlenja.

Vidimo i da su umanjene plate porodicama koje zarađuju više od proseka, odnosno da postoji gornji limit. Gde je tu logika, moral, smisao?

Da, trudnicama koje imaju veće zarade od tri prosečne zarade u Srbiji biće tako-

đe umanjene plate. Jer gornji limit postoji. Država kaže: ne možeš da imaš više od tri prosečne plate, ali možeš da imaš platu 1000 dinara pa čak i manje. Minimalac je zagarantovan samo ženama koje su radile šest meseci pre otvaranja trudničkog bolovanja i to samo u prva tri meseca detetovog života.

Posebna priča je i diskriminacija žena koje najviše doprinose budžetu, a to su mame preduzetnice. Zakonom o porezima i doprinosima uskraćeno im je plaćanje doprinosa za vreme porodijskog bolovanja, a skraćeno vreme bolovanja je regulisano Zakonom o finansijskoj podršci porodici sa decom.

Ako, na primer, žena radi pet meseci za platu od 30.000 i ostane trudna, a lekar je pošalje na bolovanje, njena plata će biti pet puta 30.000, što je 150.000 podeljeno sa 18. Znači 8333 dinara.

Žena koja zarađuje, na primer, u IT sektoru 1500 evra, što je malo za sektor IT iz kog veliki broj ljudi odlazi iz zemlje, imaće platu 30.000 manju. Za godinu dana država će joj oduzeti 360.000 dinara.

Ako je žena preduzetnica i plaća doprinose na 30.000, njoj se zarada računa tako što se zbir 18 plata podeli sa 18 i umanjuje

Otvoreno pismo Vladi Srbije

Poštovani, Brojne nepravilnosti i nelogičnosti novog zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom ugrozile su veliki broj trudnica i mama u Srbiji.

Ogromnom broju mama smanjili ste plate na porodijskom bolovanju! Prekršili ste Zakon o radu i Konvenciju o zaštiti materinstva.

Sve mlade mame, trudnice koje rade manje od 18 meseci, kao i sve mame koje zarađuju više od tri prosečne plate, dobiće smanjene naknade zarada na porodijskom bolovanju!

Sa namerom ili nestručnim sprovođenjem izmena ovog zakona, **doveli ste u problem veliki broj porodica i to u jeku borbe za natalitet i podsticaj rađanja.**

Odlukom da trudničko bolovanje ne ulazi u obračun zarada, dovodite u opasnost trudnice sa rizičnim trudnoćama koje će imati izbor ili da rade i ugroze zdravlje deteta ili da dobiju umanjene naknade zarada.

Žene koje su najveći stručnjaci ove zemlje terate da odu iz Srbije jer im vi određujete kolika će im biti plata na porodijskom bolovanju. Čak ste i **mame koje najviše doprinose ovoj zemlji** sopstvenim preduzetničkim radom diskriminisali, određivši im još gore uslove za porodijsko bolovanje. Takvim mamama vi ste ne samo smanjili plate već ste ih **ostavili bez plaćenih doprinosa tokom porodijskog bolovanja**. Mame preduzetnice koje vam pune budžete, za razliku od drugih mama, imaju bez ikakvog objašnjenja skraćeni period porodijskog bolovanja za treće dete.

Država, posebno ona koja se bori za natalitet, ne sme da dozvoli ovakav tretman trudnica i porođilja.

Zahtevamo hitan sastanak sa Vama u cilju rešavanja velikog problema u koji ste uveli brojne trudnice i mame u Srbiji, primenom Zakona koji ne ide u korist, već na štetu roditelja!

Očekujemo brz odgovor.

(BEBAC.COM)

Odgovor ministarke

Ministarka bez portfelja zadužena za demografiju i populacionu politiku prof. dr Slavice Đukić Dejanović za "Vreme"

Na sednici Saveta za populacionu politiku razmatrana je mogućnost da se uvede donji limit mesečne naknade za porođilje. Trudnice koje su bile zaposlene na privremenim i povremenim poslovima, na primer, ranije nisu dobijale nikakvu naknadu za vreme porodijskog odsustva. Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom uveo je i za njih pravo na naknadu, a one koje su radile duže od 18 meseci na takvim poslovima imaju ista prava kao i buduće mame koje su u stalnom radnom odnosu. To se takođe odnosi i na vlasnice poljoprivrednih gazdinstava, poljoprivredne osiguranice, kao i radno angažovane žene po osnovu ugovora o delu, autorskih ugovora ili žene koje su u trenutku rođenja deteta nezaposlene i nisu ostvarile prava na novčanu naknadu na osnovu nezaposlenosti. Međutim, one žene koje su radile kraće od 18 meseci, dobijaju dosta mala primanja. Iz tog razloga smatramo da bi kod prvih izmena i dopuna zakona trebalo uvesti donji limit naknade za porođilje.

Oni o roditeljstvu i natalitetu puno pričaju i svašta obećavaju. Međutim, u praksi sapliću roditelje na svakom koraku roditeljstva. Mi ne vidimo rešenje u podršci lokalnih samouprava jer se tako pravi razlika između mama. Nama je svaka mama jednako vredna a svaka beba jednako dobrodošla na ovaj svet. Mislimo da treba da bude svejedno da li dete rađamo u Beogradu ili u Boru.

Probleme očekujemo jer je mnogo onih mama koje još uvek ne znaju kolika će im biti plata na porodijskom, koje su ušle u neke kredite, planirale svoj budžet pre rođenja deteta...

Napominjem da ovaj zakon nije u skladu sa Ustavom, Zakonom o radu i Konvencijom o zaštiti materinstva. Ovaj zakon je skandalozan i ugrožava mnoge porodice u Srbiji, i zato hitno treba da ga menjamo!

¶

BILJANA VASIĆ

za 1,5 puta. Znači, dobijaće 20.000 dinara bez plaćenih doprinosa. Ona od svojih 20.000 treba dodatno da uplati i staž ako ne želi da ima prekid tokom porodijskog bolovanja.

Kako je došlo do usvajanja tako nakaradnog Zakona, da li su roditeljska udruženja učestvovala u radnim grupama i diskusijama?

Zakon smo čekali duge četiri godine, a promene u pravcu boljih uslova za roditelje inicirale su same mame preko tri udruženja i aktivističkog projekta P/Bravo za mame. Ono za šta smo se svi zalagali jeste da se reši problem kašnjenja plata porođiljama. Država je sad isplate preuzela na sebe, čime bi trebalo da se spreči kašnjenje, ali ni to za sada nije slučaj jer plate već od starta kasne. Informacija koju imamo od članica koje su učestvovala u radnim grupama koje su menjale ovaj zakon jeste da on ni ne liči na ono što je prvobitno bilo dogovaranje na sastancima radnih grupa. Zakon je usvojen u decembru 2017. na sednici na kojoj se usvajalo preko 30 zakona među kojima je i budžet za narednu godinu, koji uvek zaokupi najveću pažnju poslanika. Nije bilo prostora za diskusiju, nije bilo javne

rasprave. Isto se desilo i u junu kad su se usvajale izmene i dopune ovog zakona.

Šta kažu mame?

Nama se mame svakodnevno javljaju sa raznim primerima, pitanjima. Mnoge su razočarane i besne s razlogom. Jer kad treba da dobijate platu 1800 dinara godinu dana, a da tim novcem možda u nekim slučajevima izdržavate i celu porodicu, to je zaista strašno. Moram da napomenem da veliki broj mama još nije dobio rešenje, a kamoli platu. Javila nam se mama koja je odbijena za porodijsko bolovanje jer je na trudničko otišla odmah po zaposlenju. Država to vidi kao malverzaciju. Sramotno je da se mame i trudnice optužuju za zloupotrebu. Država treba da pomogne nezaposlenima, a posebno nezaposlenim mamama da dođu do posla. To bi uradila država koja podstiče i podržava roditeljstvo. Naše majke se kašnjavaju kad odluče da rode dete, i to sve pod plaštom borbe za natalitet.

Zar nije ministarka za populacionu politiku i demografiju najavljiavala da će po novoj strategiji akcenat biti na podršci roditeljstvu i eventualno pomoć u okviru lokalnih samouprava?

Šta je ovo, ako ni

“U Turskoj krivično odgovaraš ako uvrediš Erdogana, ovde, bogami, krivično odgovaraš ako uvrediš i kuma”

Krajem septembra 2015, portal “Teleprompter” objavio je godinu i po dana star transkript telefonskog razgovora između Lidije Udovički, tada zaposlene u kompaniji *Continental Wind Partners* (CWP), i Bojana Pajtića, tada predsednika vojvođanske vlade i predsednika Demokratske stranke (vidi “Vreme” br. 1292). Prema transkriptu, Lidija Udovički (sestra tadašnje ministarke za državnu upravu Kori Udovički) optužila je Nikolu Petrovića, kuma Aleksandra Vučića i tada direktora Elektromreža Srbije (EMS), da je tražio dva miliona evra u kešu kako bi vetropark firme CWP bio priključen na sistem EMS-a.

Pajtić je tada potvrdio da je transkript tačan, da je to dokaz da je on prisluškivan, i da bi tadašnja vlada Aleksandra Vučića trebalo da padne zbog toga. Ujedno, na konferenciji za štampu, izneo je dokaze za tvrdnje da su Petrović i EMS vršili pritisak na kompaniju CWP (ti dokazi, mejlovi i dopisi bili su objavljeni na sajtu Demokratske stranke, ali ih danas više tamo nema).

Odmah nakon konferencije u javnost je izašao Nebojša Stefanović i ustvrdio da ni MUP ni BIA nisu prisluškivali Pajtića, a mediji su nekoliko dana kasnije javili da je Nikola Petrović “prošao poligraf” povodom optužbi da je reketirao američku kompaniju.

Potom je Petrović podneo krivičnu prijavu protiv Pajtića, koja je pre nekoliko dana dobila prvostepeni epilog: Pajtić, prema presudi, nije kriv.

Međutim, ostalo je pomalo nejasno: za šta je Petrović tužio Pajtića, kada nije on objavio transkript razgovora?

“On nije pokrenuo parnični postupak za povredu ugleda i časti, odnosno nanošenja duševnih bolova, nego je pokrenuo krivični postupak, pokušavajući da kroz institut povrede poslovnog ugleda

na mala vrata unese u sudsku praksu u Srbiji verbalni delikt”, kaže u razgovoru za “Vreme” Bojan Pajtić. “Budući da verbalnog delikta više nema, na ovaj način su u više slučajeva pokušali i pokušavaju da ga uvedu, tako da to bude neka vrsta ‘unapređene’ Erdoganove Turske. Tamo krivično odgovaraš ako uvrediš Erdogana, ovde, bogami, krivično odgovaraš ako uvrediš i kuma. Pokrenuli su dva postupka. Nije samo Nikola Petrović, nego i EMS, koji me je takođe tužio za povredu poslovnog ugleda. U čemu je tu problem, zašto je to pravni nonsens? Zato što je duh te odredbe zakona takav da ona pokušava da spreči da jedno pravno ili fizičko lice nanese štetu drugom pravnom licu – da iznese neke tvrdnje koje će njege onemogućiti da zarađuje na tržištu, da privređuje, da se takmiči. A to se ne odnosi na monopolske firme – EMS je monopolska firma. Možeš da kažeš šta god hoćeš, EMS jednostavno neće pretrpeti štetu. I sam Nikola Petrović je na sudu rekao da su oni imali bolji poslovni rezultat nakon moje konferencije za štampu i te i sledeće godine”, kaže Pajtić.

“VREME”: Dakle, obe tužbe su za isto delo?

BOJAN PAJTIĆ: Da, u oba slučaja reč je o istom krivičnom delu – ista konferencija za štampu, isto biće krivičnog dela, oba postupka su protiv mene i Lidije Udovički... Pošto je potpuno neracionalno da se odvijaju dva suđenja po istoj stvari, tražili smo da se spoje postupci, i to smo tražili na suđenju sa EMS-om, pošto je ono usledilo nakon ovog sa Nikolom Petrovićem. Sa tim predlogom se složile predstavnici EMS-a – to se dešava pre tri-četiri meseca, Petrović već odavno više nije direktor – a onda se desi apsolutni nonsens: da se tužilac, koji je pokrenuo postupak, i optuženi, ja, saglasimo i zajedno tražimo spajanje postupka, a da sudsko veće odbije.

To pokazuje visoku politizovanost ovog slučaja – da su postupci bili spojeni, dramatično bi se povećale šanse da taj slučaj zastari, zato što bi to značilo da postupak kreće iznova. Sve radnje koje su preduzele u prethodnom postupku jednostavno bi se izvodile ponovo, a u novembru sledeće godine ističe rok zastarelosti.

I dalje mi nije jasno zbog čega ste bili tuženi, s obzirom da te inicijalne tvrdnje o reketiranju niste objavili vi nego “Teleprompter”.

On se i ne poziva na to, nego na moju konferenciju za štampu, i tvrdi da sam ja na konferenciji narušio njegov poslovni ugled, time što sam potvrdio da je taj razgovor koji je “Teleprompter” objavio nije lažan. Mi smo tu temu podigli da bismo podigli temu prisluškivanja. Taj objavlje-

je fašizam

Fotografije: Marija Janković

■ **“Moram priznati da me je u celom slučaju zapravo prilična jeza uhvatila od toga koliko je Ana Brnabić bila spremna daleko da ode u odbrani jedne političke strukture, nasuprot ljudi koji su joj pružili priliku da ima ozbiljnu poziciju u ozbiljnoj kompaniji. Par ekselans ljudska nelojalnost i nesolidnost”**

ni razgovor se dogodio – on je verovatno kombinacija dva ili tri razgovora, i to je upodobljen tekst, skraćivan, ali sve to što je pisalo bilo je u jednom trenutku izrečeno u razgovorima između Lidije Udovički i mene. Ali, problem je sledeći: nisu postojali samo ti razgovori, nego sam ja,

da bih dokazao da ne lažem, kako su tvrdili Antić, Stefanović i svi redom, na toj konferenciji izneo zvanične mejlove, dokumenta CWP, gde se kaže da je firma reketirana od strane EMS-a, gde čak državni sekretar Ministarstva urbanizma kaže da EMS reketira... I Ministarstvo ur-

banizma i Ministarstvo finansija i pokrajinska administracija, svi oni dozvoljavaju da se uđe u projekat vredan stotine miliona evra, samo EMS ne dozvoljava, a pritom je u svim ostalim sličnim slučajevima EMS davao dozvolu, i to je bila rutinska stvar. Potpuno je očigledno da je EMS imao neki zadnji interes, jer je EMS najsitnija karika u tom lancu. Kad resorna ministarstva, koja su hijerarhijski neuporedivo iznad jednog javnog preduzeća, kažu jedno, nema EMS tu šta da ima suprotno mišljenje, osim ukoliko je prvi kum Srbije na čelu EMS-a. Znači, tu vidimo koliko je njegova uloga važna. Čovek je očito prvi rizničar vladajuće porodice, tu nema nikakve dileme.

Na šta mislite kad kažete “prvi rizničar”?

Očito da je on neverovatno značajna karika u lancu Vučićeve vlasti, pri čemu očigledno ona nije organizaciona, nije partijska i nije državna. Prema tome, može biti samo finansijska. Za to nemam dokaz, to je jedini zaključak koji mogu da izvedem.

Kako je izgledalo to suđenje?

On je na suđenju tvrdio, parafriziram, da je želeo da uđe u biznis poljoprivrede, ali da mu je to bilo otežano zbog narušavanja poslovnog ugleda. Valjda krave daju manje mleka ako je gazda kompromitovana ličnost.

Čekajte, on kao direktor EMS-a priča o tome kako će da uđe u poljoprivredni biznis?

Da, i ne trepće uopšte – nameravao je da uđe u taj biznis, ali je to na neki način osujećeno, to jest njegove početne pozicije su bile oslabljene time što mu je narušen poslovni ugled.

Ali, čime tačno mu je narušen poslovni ugled?

Petrović se poziva na to da sam ja tvrdio da je on reketirao CWP. Problem je u tome što je to nedvosmisleno rečeno u mejlovima CWP – nedvosmisleno spominju reket, nemaju nikakvu zadržku u tome. Ono što je najveći problem – i to pokazuje koliko smo mi orijentalna despotija – jeste da nijedna institucija nije reagovala na to što jedna međunarodna kompanija, sa učešćem ozbiljnog američkog kapitala u tom trenutku, u zvaničnim dokumentima optužuje neko javno preduzeće da je reketira. Nakon toga,

tužilaštvo, policija, nadležne institucije po definiciji treba da pokrenu istragu, makar da vide o čemu se radi. Potpuno je šokantno da se sve završi time da ja treba nešto bilo kome da objašnjavam.

Drugo, to što se protiv mene vode dva krivična postupka je potpuno suprotno klasičnom pravilu *ne bis in idem*: niko ga ne možeš da osudiš dva puta zbog iste stvari. Od rimskog prava taj princip važi, ali ne i u Srbiji. To je potpuno bizarno. Govore o vladavini prava i poglavljima, a krše *ne bis in idem*, i to u interesu čoveka koji je blizak gospodaru Srbije: kakve evropske integracije, kakvi bakrači. Možda nije loše da sam ja u pitanju, jer ono što ja kažem ipak će negde dopreti, bar do neke javnosti, i stručne i političke, nego da, kako čujem, maltretiraju novinare, ili ljude koji ne mogu u javnosti da se pobune do kraja. Hoće da uteraju ljudima strah u kosti, stvara se atmosfera da više ne smeš ništa da kažeš jer će oni naći načina da to proglase krivičnim delom. Zato nisam hteo da ćutim ni kada sam dobio presudu, i nemam nameru da ćutim ni ubuduće. Viđemo šta će biti u drugom stepenu. Sad će krenuti telefoni i pritisci, sasvim je moguće da u drugom stepenu sud donese drugačiju odluku.

Da li je ovo što ste sad rekli pritisak na sud sa vaše strane?

To da će krenuti telefoni da zvone, to je iskustvo. To nije sud, nije pritisak.

Kad ste vi njemu suprotstavili neke stvari na suđenju, te mejlove i slično, da li je bilo nekog odgovora sa njegove strane – na primer, otkud to da CWP tako nešto piše u svojim mejlovima?

Kao što je to uobičajeno u Srbiji, sve je proglašavano napadom na Aleksandra Vučića. Potpuno se svelo na taj najbanalniji argument – šta god kažeš, to je napad na Vučića. Petrović je to nedvosmisleno rekao nekoliko puta – da se stalno ističe da je on Vučićev kum, pa se, prema tome, sve to dešava da bi se diskreditovao Vučić.

Taj transkript vašeg razgovora je jedna stvar, prisluškivanje je druga: da li ste saznali nešto o tome?

Nikad nisu postupili po tome. Tri sata nakon što sam potvrdio da je taj transkript iz "Telepromptera" tačan, Nebojša

■ "Kad resorna ministarstva, koja su hijerarhijski neuporedivo iznad jednog javnog preduzeća, kažu jedno, nema EMS tu šta da ima suprotno mišljenje, osim ukoliko je prvi kum Srbije na čelu EMS-a"

Stefanović je izjavio da nije bilo prisluškivanja, što je potpuno nemoguće utvrditi za tri sata. Po tvrdnjama tadašnjeg zaštitnika građana i međunarodnih organizacija, u Srbiji ima više službi koje se bave prisluškivanjem; potom, unutar tih službi postoje strukture koje se bave prisluškivanjem, a treće, za 100.000 evra može da se kupi oprema i da se prisluškuje bilo ko u ovoj zemlji. Dakle, bez ozbiljne istrage ne može se, verovatno, ni za tri godine utvrditi da li je neko prisluškivan, a za tri sata ne može sigurno. Jedina ideja je bila da se skloni fokus sa Nikole Petrovića, jer je on očito čovek koji odrađuje neku vrstu poslova koji su ispod radara.

Na osnovu čega to tvrdite?

Na osnovu toga što se digla kuka i motika u odbranu Nikole Petrovića – i Vučić, i Stefanović, i Antić, svi su u roku od nekoliko sati skočili da ga brane a da nisu tražili da se utvrdi šta je istina. A to je logičan impuls i obaveza državnog funkcionera: ozbiljna američka kompanija hoće da uloži stotine miliona evra, optužuje u svojim mejlovima EMS i Nikolu Petrovića da ih reketira – pa valjda ćeš neku istragu da sprovedeš? I u kvazipravnoj državi bi se sprove nekakav postupak i procedura, ne bi svi odmah utrčali da brane Petrovića. I to su ga branili najglupljim mogućim argumentima. Vučićev je bio i najgluplji, on je rekao da je CWP reketirao državu, a ne država njih. Kako može privatna kompanija da reketira državu? To je besmisleno.

Petrović sada već dugo nije u EMS-u, znate li čime se bavi?

On ima neke hidroelektrane, o tome je govorio na sudu. Te hidroelektrane su, nakon ovog, po njemu, strašnog narušavanja poslovnog ugleda, ostvarile bolji rezultat u finansijskom smislu nego pre te konferencije za štampu. Ispalo je da sam ga reklamirao besplatno.

Kakve su bile uloge Aleksandra Antića i Ane Brnabić u ovom slučaju?

Aleksandar Antić je tu postupio kao SPS-ovac.

Šta to znači?

Kao verni sluga aktuelne parlamentarne većine. Nisam očekivao da će pokazati karakter ili kičmu. Antić je rekao da EMS nije mogao da utiče na davanje dozvole, što je odmah demantovano dopisima EMS-a, u kojima EMS zabranjuje pokrajinskoj administraciji da dâ dozvolu za izgradnju vetroparka.

A Ana Brnabić? Ona je bila direktorka CWP.

Ana Brnabić je tvrdila da Lidija Udovički nije radila u CWP tada kada je razgovarala sa mnom, što je osporeno mejlovima iste te kompanije, gde ispod imena Lidije Udovički piše "country manager". Ja sam Anu Brnabić jedini put u životu video na sastanku u pokrajinskoj vladi, na kome je ona bila u delegaciji Lidije Udovički, kao njena saradnica. S obzirom da je Ana Brnabić dovedena u vreme kada je Lidija Udovički sprovodila taj projekat, po meni to daje prilično pouzdan indikator o karakteru gospođice Brnabić. Tako da bih se

ja na Vučićevom mestu pribojavao njene lojalnosti. Moram priznati da me je u celom slučaju zapravo prilična jeza uhvatila od toga koliko je ona bila spremna daleko da ode u odbrani jedne političke strukture, nasuprot ljudi koji su joj pružili priliku da ima ozbiljnu poziciju u ozbiljnoj kompaniji. Par ekselans ljudska nelojalnost i nesolidnost. Ana Brnabić je vrlo brzo bila nagrađena, i to je bila klasična pokazna vežba kakvu slepu lojalnost Vučić zahteva od svojih saradnika. Brnabić nije samo izabrana kao član vlade, ona je izabrana umesto Kori Udovički, pošto je Vučić očekivao od Kori Udovički da se u ovoj stvari svrsta na njegovu stranu i na stranu njegovog kuma, nasuprot svojoj sestri. Naravno, Kori Udovički nije to uradila, moraš biti Ana Brnabić da bi to uradio. Kori Udovički je posle nekoliko meseci sankcionisana i umesto nje je dovedena Ana Brnabić.

Tri godine nakon cele te priče više niste u politici, niste poslanik, niste predsednik DS-a. Deluje da se situacija u zemlji pogoršala kada je reč o hajkama protiv ljudi. Možete li iz tog ugla da poredite sadašnji trenutak i onaj pre tri godine?

Kada je o intenzitetu hajki reč, tada je bilo intenzivnije, jer je bilo mnogo više fizičkih napada. Bukvalno smo došli do toga da na izborima za mesnu zajednicu prebijaju ljude iz opozicije – najviše iz Demokratske stranke, ali i iz drugih stranaka, čak i iz SPS-a. SPS-ovci su stravične batine dobijali po lokalnim izborima, ali se nisu usuđivali da to prijave. Međutim, u međuvremenu je porušen čitav niz institucija, uništili su odbrambene mehanizme, polomili neke medije, zamenili neke ljude – tada je Janković bio zaštitnik građana... Sad je mnogo manje brana u toj apsolutnoj vlasti, gotovo da ih više i nema. U tom smislu je gora situacija. Ne lomi se više otpor kao što se tada lomio, jer otpora više skoro da i nema. Svaka vlast može da donese odluku da izgradi ovakvu državu – da stvori mafijašku strukturu, da mafijaše angažuje da kupuju glasove, da preplaši medije. To je mogao da uradi i Tadić bez ikakvih problema, za tri do šest meseci. Samo je pitanje odluke – da li si doneo odluku da ćeš da stvaraš pristojno, demokratsko, moderno društvo, uz sve greške koje praviš

usput, ili si doneo odluku da stvoriš jednu mafijašku strukturu, gde nemaš nameru da ikada više odeš sa vlasti, a imaš nameru da upotrebiš sve moguće instrumente, legalne i nelegalne, da bi na toj vlasti ostao. To svaka vlast može.

Niste više aktivni u politici, a na opozicionoj sceni se nešto zbiva, ili postoje pokušaji da se nešto dogodi, prave se profilisanja u neakve dve kolone. Kako vi to vidite?

Mi se ne suočavamo sa ideološki problematičnom vlašću, naš je problem što je vlast nesmenjiva. To moraju svi da shvate, da više nema vremena za političke nijanse i za fiziološki otpor prema ovoj ili onoj stranci. Imamo posla sa režimom koji je u svom habitusu fašistički. I to uopšte nije prejaka reč.

Mnogi bi rekli da jeste prejaka.

To da je prejaka govore oni koji ne znaju ništa ni o istoriji, ni o politici. To je apsolutno fašizam, po svim svojim odlikama – po populizmu, po fizičkom obračunavanju sa neistomišljenicima, po potpunoj uzurpaciji medija, privrednih resursa, po atmosferi u parlamentu, čak i po retorici koju koriste. U Italiji su na skupovima opozicije fašisti polivali govornike fekalijama, da bi ih potpuno dehumanizovali. To sad više ne rade partijski aktivisti, to rade Vučićević i ekipa.

Dobro, to rade i partijski ljudi, u parlamentu. Bar figurativno.

Tako je. Na izborima u Mionici DS je imao kandidata za predsednika opštine, koji je srednjih godina i nekadašnji višestruki šampion u borilačkim veštinama. Došlo je desetak njih sa džipovima na dan izbora, prebilo motkama na mrtvo ime kandidata najveće opozicione stranke za predsednika opštine, kako bi uterali strah u kosti biračima. Kad su njega prebili, a on je kandidat za predsednika opštine, onda je đavo odneo šalu. Pa šta je to, ako nije fašizam? Sve ostalo je preblaga reč. Oni su i u svom habitusu, i u terminologiji, i u metodologiji fašistička vlast. To što se oni *in abstracto* zalažu za evropske integracije, to mačku o rep. Niti smo mi Evropi ovakvi interesantni, niti iko u Evropi ozbiljno razgovara o evropskoj budućnosti Srbije, niti u to više bilo ko u Srbiji veruje.

Ako prihvatim da je ovo fašizam u svojoj suštini, da li se fašizam može

pobediti demokratskim sredstvima? To je pitanje čiji odgovor daje pravac budućeg delovanja opozicije.

Fašizam se ne može pobediti uobičajenim demokratskim sredstvima. On se ne može pobediti tako što će se neprestano mazohistički učestvovati na izborima na kojima opozicija nema nikakve šanse. Kad god ja tako nešto izgovorim, pa me napadnu pojedinci iz opozicije, oni su glorifikovani u režimskim medijima, a mene ti mediji napadaju. Dakle, i oni razumeju da je mnogo veća opasnost u bojkotu i u ozbiljnom aktivnom otporu nego u simuliranju demokratije. Jer, u ovom trenutku, opozicija pomaže u toj simulaciji demokratije u parlamentu. Pravimo se da su uobičajene okolnosti. Govorimo o tome kakav je politički program Dveri i govori se ko će šta biti u budućoj vlasti: nema buduće vlasti, niti će je biti. Ova vlast je i buduća vlast, ako se ništa ne promeni.

Bili ste predsednik DS-a, bili ste u parlamentu, zašto niste, recimo, bojkotovali izbore 2016. godine?

I sami ste konstatovali da je 2016. još uvek bila mnogo bolja situacija. Te 2016. smo ih prvi put uhvatili u krađi, nismo 2014, i onda sam pozvao predstavnike svih opozicionih stranaka na sastanak u Krunsku da se zajednički pobunimo protiv toga. Setite se, Vučić je najavio da čak tri liste nisu prošle cenzus. To nije smelo da se dozvoli, i sećamo se šta je usledilo posle toga. Savez za Srbiju mi se čini kao logična konsekvenca te prve zajedničke saradnje opozicije. Nakon što se pojavila krađa na predsedničkim izborima, podneo sam ostavku na talasu onih studentskih protesta, baš zbog toga što je postalo potpuno besmisleno da se ostane u parlamentu, jer je jasno da oni više nemaju nameru da odustanu od krađe kao sredstva političkog delovanja, i da više nema načina da se na isti način borite kao pre. Kad vidiš da ti ne uspeva jedna te ista metoda, promeni metodu. Ne možeš promeniti okolnosti ponavljajući stalno pogrešan metod. U tom smislu, potpuno se slažem sa vašim pitanjem, ne može se promeniti stanje u Srbiji tako što ćemo se praviti da je sve u redu, i da će opozicija pobediti političkim programom. Neće. Niko je neće videti, neće kupovati glasove, neće zastrašivati, dakle, neće imati nikakve šanse. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

Simbol Jugoslavije

Za "Vreme" iz Banjaluke

Proteklog petka je u Banjaluci uz jugoslovensku trobojku sa zvijezdom petokrakom sahranjena bokserska legenda Marijan Beneš. Na komemoraciji su odzvanjali zvuci "Hej, Sloveni", na čemu je insistirao upravo Beneš koji je po rođenju bio Hrvat. Jugoslovenska himna svirana je u čast Marijana Beneša četrdeseti put.

Po sopstvenom opredjeljenju i do zadnjeg daha, unatoč nacionalističkom ludilu koje je zahvatilo prostor bivše Jugoslavije, Beneš je bio i Srbin, i Hrvat, i Bosanac i Rom, jer njemu nacionalnost nije bila bitna. Zbog toga je ta "ljudina" iz partizanske porodice u Hrvatskoj proizvedena u "četnika", u Banjaluci u "ustašu", te je tako ostao "visjeti" ni tamo ni ovdje. Prati ga je uvijek to nešto, nigdje nije bio prihvaćen bez zazora, iza kojeg se krila nacionalna isključivost.

Od "jugoslovenskog ponosa i dike" i "našeg prvaka" postao je preko noći "ničiji" šampion, bio ponižavan i osramoćen, do kraja i u bolesti ponosan. U svojoj pjesmi *Priča o meni* Marijan kaže: *Sport me je naučio da se lako ne predajem / Da čast i ponos baš ni za šta ne dam / Tko ne umije da gubi, ni pobijediti neće / A i u porazu su i pobjede od neba veće.....*

BEDA I BOLEST

Banjalučki dizač tegova Mile Šestić oprostio se od Marijana Beneša "bez suza i plača, baš onako kako bi to sam Beneš želio". "Izgubio si ovaj posljednji meč, ali si mlade naučio šta je ponos", rekao je Šestić. Banjalučki bokser Dragan Batar je rekao da je "Beneš bio pjesnička duša, a istovremeno bokser sa ogromnim srcem, čovjek koji je imao osjećaj za ljude. Nije birao ni mjesto ni vrijeme da pomogne drugima, često dovodeći sebe i najbliže u situaciju da ostanu bez igdje ičega".

Beneš je odrastao u Banjaluci koju je proslavio, iako u njoj nije rođen. Iz Banjaluke je otišao 1995. kao izbjeglica u Hrvatsku, ali joj se ipak nakon progonstva vratio i u njoj umro u tišini, kojom su bile obavijene posljednje decenije njegovog ži-

Fotografije: Dejan Božić / EuroBlic

vota. Zadnjih nekoliko mjeseci proveo je u Karitasovom domu za stare, godinama živio u bijedi, teškog zdravstvenog stanja. Nije dobro vidio, slabo je govorio.

"Imao je Marijan te neke probleme i morao je imati stalnu terapiju. Imao je poremećen centar za ravnotežu. Često mi je znao govoriti da se u svom domu u Banjaluci bolje kreće unatrag nego naprijed. Kada je radio nešto po kuhinji, morao je da se kreće unazad", prisjetio se poznati bosanskohercegovački bokser Mensur Peljto, koji je provodio dosta vremena sa Marijanom Benešom.

KURVA BANJALUKA

Posljednjih dvadeset godina Marijan Beneš proveo je u Banjaluci, u kojoj je početkom devedesetih godina u ratnoj euforiji ubijen njegov rođeni brat Ivica. Njegovo tijelo nije pronađeno i ne zna se do danas gdje mu je grob. Beneš je rekao kako su mu braća Antun i Josip umrli od tuge za Ivicom.

Sam Marijan, banjalučka legenda, otjeran je prisilno na radnu obavezu u sabirne centre i kopao je rovove. Imovina mu je bila oteta u ime viših nacionalnih ciljeva, on pretučen pred sopstvenim kafićem uz pokliče: "Ko je sad jači, šampione?" Sudskim putem nakon rata dobio je natrag kuću i stan u Banjaluci, ali ne i

kafić "MB", a primao je odnedavno nacionalnu penziju.

O sramnom odnosu prema sopstvenoj legendi Banjaluka je po dobrom starom običaju ćutala, nadajmo se od srama zbog takvog odnosa prema čovjeku koji ju je proslavio i unatoč svemu volio, a ne zbog malograđanstvine u kojoj su se malograđani plašili sopstvene sjene i izbjegavali svaki vid suprotstavljanja nacionalnim politikama. Ili vjerujući u ono da ukoliko o zločinu ćutite, biće kao da ga nije nikad ni bilo.

"Banjaluka je ljepotica, ali i kurva koja te zavede pa te ostavi kad ti je najpotrebija. Al' kurve se najviše vole. I zato sam joj se vratio", pojasnio je svoj povratak u Banjaluku Beneš. Podvlačeći crtu u životu, on je u jednom razgovoru za "Večernji list" istakao kako kod sebe ništa ne bi mijenjao, sem ljudi oko sebe, jer su ga mnogi puno puta razočarali i prevarili.

"Znam da ima onih koji bi dali glavu za mene, ali i onih koji bi mi otkinuli glavu. To su bijednici, zavidni ljudi. Puno toga sam u životu dobio, ali još više izgubio. U životu žalim jedino za tim što nisam postao prvak svijeta, a mogao sam to biti", govorio je Beneš. Posebno je pokazivao fotografije iz vremena kad je bio na vrhu i na kojima je ispod njegove slike pisalo: "Hrabar kao lav, lijep kao Banjaluka".

Uprkos opštem nacionalističkom ludilu Marijan Beneš je do posljednjeg daha ostao Jugosloven. Zbog toga je od "ponosa i dike" i "našeg prvaka" postao "ničiji" šampion, bio ponižavan i osramoćen, da bi ga tek posle smrti ponovo kovali u zvezde

ODLAZAK UZ "HEJ SLOVENT": Sahrana Marijana Beneša

Ćerka Marijana Beneša Žanet Beneš Čulum objavila je na Fejsbuku da "njihov otac nikada nije bio ponižavan i ismejavan u svojoj Banja Luci".

FAJTER SA ULICE

Oni koji su ga istinski voljeli isticali su njegove osobine velikog čovjeka i ljudi-ne, jer malo ko bi mogao oprostiti radne obaveze, ubistvo brata, otimačinu imovine, progon i vratiti se među one koji su 1979. godine u Banjaluci u Boriku euforično proslavljali Benešovu titulu profesionalnog evropskog šampiona noseći ga na rukama do banjalučkog hotela "Bosna" da bi čutke gledali šta se dešava njihovom šampionu devedesetih.

Istinski poznavao ci lika i djela Marijana Beneša smatrali su da je povratkom u Banjaluku Beneš održao lekciju iz ljudskosti svome gradu. U brojnim objavama nakon smrti neki od Banjalučana su pisali kako je za njih "rođene sedamdesetih godina Beneš bio svetinja, narodni borac, fajter sa ulice". "Jednostavno, publika je Beneša doživljavala svojim čovjekom u ringu, čovjekom koji je srce nosio kao orden i s njim kretao u mečeve. Beneš je bio proleterski heroj i naš pravi Rocky prije Stallonea. Spuštenog garda išao je prema protivniku kao da počinje ulična, kafanska tučnjava", stoji u jednoj od objava.

Beneš je 1973. godine postao amaterski šampion Evrope u Beogradu, a 17. marta 1979. godine pobjedom nad Francuzom Žilberom Koenom i profesionalni prvak Evrope. Godine 1991. u vihoru nacionalne pomame, tada već u četrdesetima, jednooki Beneš odlučio se vratiti u ring ne bi li, prema predanjima njegovih bliskih prijatelja, svojim boksom "uspio vratiti mir i slogu među ljude". Pobijedio je u revijalnom meču u Banjaluci Italijana Salvatorea.

LAVLJE SRCE I UMETNIČKA DUŠA

Marijan Beneš je vodio školu boksa "FENIKS BIN" u Udruženju Roma. O Romima je govorio: "S njima treba živjeti, upoznati ih, pa tek onda donositi sud. Za vrijeme rata oni nisu klali i ubijali ljude, kao što su to drugi činili. Moja familija je bila partizanska, nije bila ni ustaška, ni četnička. Naučio sam da volim ljude, a to se najbolje vidi iz mojih pjesama." Beneš je pisao poeziju, svirao klavir, flautu i violinu. Upoznao je Tita i ponosio se tim poznanstvom.

Nakon smrti Marijana Beneša na komemoraciji i sahrani okupile su se hiljade građana. Očekivano su se pojavili brojni znani i neznani "poštovaoci lika i djela", među njima i mnogi političari pa i Milorad Dodik, predsjednik Republike Srpske, i Igor Radojičić, gradonačelnik Banjaluke. Kako je tog dana otpočela zvanično iz-

borna kampanja za opšte izbore u Bosni i Hercegovini, pala su obećanja da Beneš neće biti zaboravljen nakon smrti, iako je to bio većim dijelom za života.

Dragan Batar je istakao kako nema mjesta u Evropi a da nisu čuli za Beneša: "Gdje god da sam otišao i kome god da sam rekao da sam iz Banjaluke, odmah bih dobio odgovor: 'Beneš, Beneš.' Za boksersku legendu Tadiju Kačara, Marijan Beneš bio je "borac, džentlmen, patriota i ljudina, koji je imao čelične pesnice, lavlje srce i umjetničku dušu."

"Njegovim odlaskom, otišao je najveći među nama. Dragi prijatelju, ti si odavno u legendi, sada si samo zakovan u zlatni ram", rekao je Kačar.

Ista iskustva zabilježio je i bivši kik-bokser Dražen Ninić: "Gdje god da sam se borio, od Slovenije do Makedonije, pitali su me odakle sam. Kada bih odgovorio da sam iz Banjaluke, svi su pitali gdje je Marijan Beneš, izgubili smo velikana, neka ga anđeli čuvaju. Hiljade i hiljade dječaka su poslije gledanja Benešovih mečeva počele da treniraju boks."

"Marijan je sada među zvijezdama gdje mu je uvijek i bilo mjesto. Rođen je u Beogradu, ali smo ga mi uvijek smatrali svojim. Antologijski meč 1979. u Boriku i dalje je živ u našim sjećanjima, a ta Marijanova borba i njegova životna energija nikada neće pasti u zaborav. Legende ne umiru, već nađu svoje mjesto među zvijezdama. I kada mi obični smrtnici okončamo svoj put, ime Marjana Beneša sijaće još dugo nad našim gradom", oprostio se od Beneša gradonačelnik Banjaluke Igor Radojičić.

Zasjedanje gradske skupštine Banjaluke počelo je minutom ćutnje za Marijana Beneša i obećanjem da će jedna banjalučka ulica ponijeti ime ove bokserske legende. Marijan Beneš ipak nije uspio dobiti dan žalosti niti u gradu koji je volio iznad svega, a niti u Bosni i Hercegovini. Iako smo prema riječima Igora Radojičića "njegovim odlaskom izgubili sportskog heroja koji je ime našeg grada sa ponosom pronosio svim svjetskim meridianima, ostajući zauvijek upisan velikim slovima u sportskim enciklopedijama". ¶

TANJA TOPIĆ

Šta ti je ovo trebalo?

“Sećam se da sam te 2012. čekao lift u Palati pravde držeći u rukama dokumentaciju novoformiranog Udruženja sudijskih i tužilačkih pomoćnika. Naišao je jedan stariji kolega i rekao mi da to nije trebalo da uradimo i da sam, citiram: ‘završio karijeru u pravosuđu’”

Dok smo razgovarali sa zamnikom javnog tužioca u Trećem osnovnom tužilaštvu u Beogradu, nova, dugo najavljivana i pod pritiskom Venecijanske komisije ispravljena verzija radnog teksta o ustavnim amandmanima u oblasti pravosuđa objavljena je na sajtu Ministarstva pravde. Nenad Stefanović je bio osnivač i predsednik Udruženja sudijskih i tužilačkih pomoćnika Srbije, potom član Upravnog odbora Udruženja tužilaca Srbije, javnosti je poznat po britkom jeziku i oštrom suprotstavljanju načinu na koji izvršna vlast pokušava da menja pravosuđe, a nedavno je sa grupom nezadovoljnih pravosudnih profesionalaca osnovao Udruženje sudija i tužilaca Srbije čiji je prvi predsednik. Za “Vreme” govori o razlozima za osnivanje novog udruženja, dialogu sa strukom i vlastima, kao i o tek objavljenim amandmanima.

“VREME”: Šta ovo vaše novo strukovno udruženje nudi što Društvo sudija Srbije (DSS) i Udruženje tužilaca Srbije (UTS) nemaju?

NENAD STEFANOVIĆ: Smatramo da je došlo vreme za novu energiju i podmlađivanje. Problem sa starim strukovnim udruženjima je što se nisu podmlađivala više od decenije. Ogroman broj kolega sudija i tužilaca izabran je u proteklih 15 godina, a postojeća udruženja su više liderska te mi smatramo da nam je potreban neki novi koncept. Osnivači novog Udruženja sudija i tužilaca Srbije jesu isti oni koji su 2012. osnovali Udruženje sudijskih i tužilačkih pomoćnika Srbije (USTP) i podneli tri ustavne inicijative: jedna u odnosu na Zakon o sudijama, druga u vezi sa Zakonom o javnom tužilaštvu, treća u odnosu na Zakon o Pravosudnoj akademiji. Sve tri inicijative Ustavni sud je usvojio 2014. i time su vraćene ingerencije i Visokom savetu sudstva (VSS) i Državnom veću tužilaca (DVT) u postupku izbora sudija i tužilaca. Upravo ti lju-

di koji su osnovali USTP u međuvremenu su u proteklih pet godina izabrani za sudije i tužioce, međutim, nisu se pronašli u ovim starim strukovnim udruženjima. Nama nije jasno zašto nije napravljena mešovita iskustva i nove energije i zato smo bili prinuđeni da osnujemo Udruženje sudija i tužilaca. Uostalom, mi smo izneli veći deo javne rasprave o amandmanima na Ustav Republike Srbije, starijih kolega nigde nije bilo. Niko ne može da mi kaže da je svejedno kada upućujete kritike izvršnoj vlasti, a vi ste u probnom mandatu. Dosta naših kolega koje su podržale ideju osnivanja novog strukovnog udruženja nalaze se upravo u probnom mandatu, ali pokazuju svoj integritet. Ne plaše se da li će za tri godine biti razrešene ili ne.

Ispada da je vaše udruženje podmladak ova dva već postojeća udruženja.

Ne bih se sa tim složio. Mi imamo dosta iskusnih kolega koje su podržale naše ciljeve. Trenutno u našem udruženju imamo i sudije apelacionih sudova. Mi želimo da struka ide u novom pravcu i iz tog razloga naše udruženje se bavi zaštitom prava i interesa ne samo sudija i tužilaca već i njihovih pomoćnika, ali i polaznika početne obuke Pravosudne akademije. Specifično je da smo mi jedino strukovno udruženje koje daje punopravno članstvo sudijskim i tužilačkim pomoćnicima, dok su u starim udruženjima mogli da budu članovi bez ikakvih prava. Smatramo da veliki teret rada i posla leži na sudijskim i tužilačkim pomoćnicima i zato smo propisali Statutom da oni imaju najmanje dva mesta u Upravnom odboru sa punim pravom glasa.

A da li sudijski i tužilački pomoćnici imaju pravo glasa na Skupštini?

Imaju i pravo glasa na Skupštini i pravo učešća u organima udruženja. Ja mogu da pričam iz ugla nekog ko je bio, i dalje je, član UTS-a. Trebalo je u mar-

tu ove godine da imamo izbornu skupštinu, da se na njoj izaberu novi ljudi u organe udruženja, da imamo neku drugu vidljivost u javnosti, da se ne pojavljuje stalno dvoje-troje ljudi u medijima. A, evo, od kad smo osnovali Udruženje sudija i tužilaca Srbije, za samo sedam-osam dana pet različitih, novih ljudi su davalo je izjave koje se dotiču raznih tema u vezi sa pravosuđem. Javno mnjenje je moglo da kaže: “Aha, vidi, postoje i neke druge sudije i tužioci.”

A da to nije, možda, zbog toga što vas mediji prepoznaju kao udruženje koje je blisko ovoj sadašnjoj vlasti?

E, vidite, to je maliciozna tvrdnja i ja sam je čuo još od kad smo planirali da osnujemo novo udruženje. To je maliciozna tvrdnja da nas je osnovala Srpska napredna stranka. E, sad mi recite da li je SNS osnovao udruženje sa ljudima koji su podnosili mnoge krivične prijave protiv predstavnika državnih organa, koji su podnosili ustavne inicijative u odnosu na zakone koji su se suprotstavljali pravu i pravdi? Da li je mene SNS formirao? Vi ste pratili ovogodišnju javnu raspravu, mislite da je meni bilo svejedno, tada kao predstavniku UTS, da u Kragujevcu na raspravi izađem i pred predstavnicima najjače parlamentarne grupe kažem ono što mislim i što su zahtevi struke, a da pritom niko od mojih starijih kolega nije ni bio u toj sali? Krili su se iza nas mlađih. Ko je reagovao na raspravi u Novom Sadu kada je građanin prišao i pretio sudiji Vidojković? Ja sam lično reagovao i od 15 osoba koje su napustile tu javnu raspravu zbog neprihvatljivog odnosa prema sudiji, 12 su članovi našeg novog udruženja. Šta vam to govori? To su sve mlađi ljudi, nigde nije bilo starijih da pruže podršku. Pričam sada iskjučivo o Udruženju tužilaca Srbije i onda dolazimo do toga da je u martu trebalo malo da podmladimo Upravni odbor, a

■ **“Republički javni tužilac Zagorka Dolovac i svi najznačajniji šefovi tužilaštava predložili su, suprotno stavovima strukovnih udruženja, da Skupština bira šefove tužilaštava. Postavlja se pitanje zašto su tražili da parlament ostane u tom postupku kad je samo Ministarstvo pravde već ranije odustalo od tog predloga”**

da na ključnim pozicijama ostanu ljudi koji imaju iskustvo i integritet. E, onda se desilo da je Upravni odbor, čiji je mandat istekao u junu, predložio u izveštaju Skupštini da se svim organima udruženja produže mandati do decembra 2019. Ako smo mi legalisti, kako je moguće da smo došli do toga da ne idemo na jedne izbore unutar tužilačke organizacije i da formiramo tim koji će da isprati ove ustavne reforme? Jer, ove ustavne reforme se dešavaju jednom u 25 ili 30 godina. Mi sada imamo šansu kao generacija da nešto uradimo.

U vašim prvim izjavama povodom formiranja novog udruženja istakli ste da su ciljevi starih strukovnih udruženja oročeni na nekoliko godina umesto da budu oročeni na više decenija. Šta vam to znači?

Ako smo imali javnu raspravu o nacrtu ustavnih amandmana, ako smo svi krenuli od maksimalnih zahteva, i struka i Ministarstvo pravde, ako je Venecijanska komisija podržala neke predloge Ministarstva, a Ministarstvo napravilo neke korekcije, pogotovo u sadašnjem trenutku kada je predstavljen novi tekst ustavnih amandmana, mi onda kao struka moramo da pozdravimo istorijski moment kada se eliminiše parlament iz postupka izbora sudija i tužilaca. E, sad je pitanje: ako ja vama to kažem da li to znači da sam ja na liniji Ministarstva ili na liniji struke? Znači, da naglasim – Narodna skupština neće više učestvovati u postupku izbora sudija i tužilaca. Mi smo krenuli sa maksimalnim zahtevima, međutim, ova starija udruženja su ostala na istim pozicijama. Dijalog dva

intelektualna bića se, valjda, završava kompromisom i spuštanjem nivoa zahteva. Treba ceniti sve dosadašnje tekovine borbe za nezavisnost i samostalnost pravosudnih profesija koju su naše kolege vodile proteklih 15 godina. Ali, mi smo ovde došli do stava koji ste mogli da pročitate i vidite izjave da mi treba sada da se vratimo u 2014. godinu. Nama treba korak napred, a taj korak će biti upravo ovi ustavni amandmani. Mi, kao struka, očekujemo jačanje nezavisnosti i samostalnosti sudija i tužilaca. Ne želimo da dopustimo da u javnosti postoji slika da je loše pravosuđe i smatramo da treba pokrenuti mehanizme za utvrđivanje disciplinske odgovornosti upravo onih sudija i tužilaca koji prave takvu sliku o svima nama i našoj struci. Kako objašnjavate situaciju da Republički tužilac zajedno sa

■ **“Takozvana struka koja se decenijama izdaje da su predstavnici sudija i tužilaca, a onda imate 40 ljudi na Skupštini jednog udruženja, a predstavljaju se da imaju 1000 članova, dok u drugom udruženju imate opstruisanje Statuta. I, sad, šta smo mi mogli da uradimo? Da pokrenemo tužbe, da bukvalno zakrvimo sa svojim starijim kolega koje mi poštujemo i uvažavamo ili da na napravimo elegantan izlaz”**

šefovima najznačajnijih tužilaštava predlaže da, ipak, Narodna skupština ostane u postupku izbora šefova tužilaštava? To je veliki pritisak.

Mislite na Zagorku Dolovac?

Da, republički javni tužilac Zagorka Dolovac i svi najznačajniji šefovi tužilaštava predložili su, suprotno stavovima strukovnih udruženja, da Skupština bira šefove tužilaštava. Postavlja se pitanje zašto su tražili da parlament ostane u tom postupku kad je samo Ministarstvo pravde već ranije odustalo od tog predloga. Verovatno kada biste sprovedli anketu među građanima o radu sudija i tužilaca, rezultati bi bili katastrofalni. Ipak, velika većina jesu stručni ljudi, ali mi imamo zagušenje sistema. Podsetiću vas da je 2013. uvedena tužilačka istraga i u jednom danu je oko 48.000 predmeta prešlo iz nadležnosti istražnih sudija u Tužilaštvo. Imamo i zagušenje još od 2009. prilikom reizbora sudija i tužilaca kada je 600 kolega ostalo bez posla i neko je morao te ljude da zameni na njihovim predmetima.

Nova verzija radnog teksta Nacrta amandmana na Ustav Republike

Srbije u oblasti pravosuđa objavljen je na sajtu Ministarstva pravde u utorak po podne. Ministarstvo tvrdi da je tekst sada usklađen sa preporukama Venecijanske komisije. Kako se vama čini ova verzija?

Udruženje sudija i tužilaca će detaljno proučiti objavljeni radni tekst ustavnih amandmana u oblasti pravosuđa, kako bi na najavljenom okruglom stolu dalo argumentovanu ocenu u kojoj meri je novi tekst usaglašen sa preporukama Venecijanske komisije. Ono što nakon prvog uvida u radni tekst možemo reći, to je da rešenje po kojem će se javni tužioc birati od strane saveta i mimo Narodne skupštine korak u pravom smeru, naročito imajući u vidu da su tokom javne rasprave pojedini javni tužioc otvoreno zagovarali ideju da Narodna skupština ostane u procesu izbora, sasvim suprotno mišljenju Venecijanske komisije, zatim predlog da predsednik Visokog saveta sudstva dolazi iz redova sudija, kao i predlog da se uspostavi balans između predstavnika tužilačke organizacije i istaknutih pravnika u Visokom savetu tužilaca. Međutim, zvaničan stav

i svoje predloge Udruženje će dati tek nakon detaljne analize.

Mnogi će osnivanje novog udruženja okarakterisati kao razbijanje jedinstva struke. Da li je ovo bio jedini način da se reše nagomilani problemi unutar sudijskih i tužilačkih profesija?

Definitivno imamo problem sa predstavnicima takozvane struke. Ja moram da upotrebim taj termin. Takozvana struka koja se decenijama izdaje da su predstavnici sudija i tužilaca, a onda imate 40 ljudi na Skupštini jednog udruženja, a predstavljaju se da imaju 1000 članova, dok u drugom udruženju imate opstruisanje Statuta. I, sad, šta smo mi mogli da uradimo? Da pokrenemo tužbe, da bukvalno zakrvimo sa svojim starijim kolega koje mi poštujemo i uvažavamo ili da na napravimo elegantan izlaz? Da se sudije i tužioc međusobno organizuju i da formiramo jedno udruženje koje smatra da treba da postoji jedan konstruktivan dijalog sa državom. Da li će to vama da se dopadne ili ne, ja ne mogu u to da ulazim. To je stvar ličnog ubeđenja. Mi moramo da imamo konstruktivan dijalog sa državom, a ne sa ambasadama. A treba imati komunikaciju sa svima – i sa nevladinim organizacijama i sa predstavnicima Delegacije Evropske unije u Srbiji, ali moramo da imamo i komunikaciju sa državom. Pa, ta komunikacija neka bude na nivou rasprave u Novom Sadu ili u Kragujevcu, ali moramo da imamo priliku da plasiramo svoje ideje. Mi smo veoma razočarani odnosom starijih kolega prema nama. Meni su često, još od 2012. kada smo osnivali Udruženje sudijskih i tužilačkih pomoćnika, govorili: “Šta ti je ovo trebalo?” Sećam se da sam te 2012. čekao lift u Palati pravde držeći u rukama dokumentaciju novoformiranog udruženja. Naišlo je nekoliko starijih kolega i svi su mi rekli da to nije trebalo da uradimo i da sam, citiram: “završio karijeru u pravosuđu”. Danas, 2018. opet nam neke starije kolege sugerišu da nije trebalo da osnivamo Udruženje sudija i tužilaca Srbije, a te kolege zaboravljaju da je upravo jedno od osnovnih ljudskih prava pravo na udruživanje. Ne može niko da ima monopol na zastupanje struke jer je demokratija pluralizam stavova i mišljenja. ¶

RADOSLAV ČEBIĆ

Baba, pošto paprika?

Postoje momenti kada se različite medijske realnosti stope u jednu, a ona je u ovom trenutku otelotvorena u ličnosti Vučića. Nažalost, taj unisoni ton je podrazumevao i apsolutni nedostatak bilo kakvog kritičkog tona

Sve velike TV kuće u Srbiji diče se informativnim programom. Nadmeću se u rejtingima i šerovima vesti, dnevnika, nacionalnih dnevnika i stalno se traga za savršenim terminima, gostima iz aktuelne vlasti, podobnim analitičarima i slikovitom grafikom. Poseta Aleksandra Vučića Severu Kosova bila je tako prilika za nadmetanje RTS-a, Pinka i Prve televizije. Smenjivali su se gosti u studiju, reporteri sa terena i napeti kadrovi sa albanskih barikada pred selom Banje. Ostale televizije su, valjda po dogovoru, prenosile sliku ovih "glavnih" igrača, a dešavalo se čak i da Pink emituje snimke i prenos sa RTS-a. Studio B pratio je Pink i može se reći da je, barem na unutrašnjem medijskom planu, Vučićeva poseta ujedinila ovdašnji medijski prostor. Jedino je valjda N1 imao sopstveni informativni program, van ovog medijskog "poola", kao nekada u doba JRT-a.

Postoje, dakle, momenti kada se različite medijske realnosti stope u jednu, a ona je u ovom trenutku otelotvorena u ličnosti Vučića. Nažalost, taj unisoni ton je podrazumevao i apsolutni nedostatak bilo kakvog kritičkog tona u medijima. Da se razume, kao neko ko je rođen u Prištini, sa familijom koja je sa povlačenjem vojske i policije morala da ode, slike sa Kosova svakako primam sa više emocija. Ne očekujem da mi Vučić vrati Prištinu i rodnu kuću moje majke, ali mi tužno izgleda slika ljudi u selu Banje kojima se predsednik obraća telefonom. Uparađena deca, nastavnice frizirane, muškarci u ispeglanim košuljama. Tim ljudima su potrebne pomoć i nada.

Elem, u senku velikih tema pali su životi običnih ljudi. Televizija sve manje ume da prepozna probleme "malih ljudi". Nekada je to bio obavezan deo programa Studija B, ali i "velikih" televizija. Nekoliko primera, samo protekle nedelje, uverilo me je da današnje televizije zabole ona stvar za informisanje građana.

Primer prvi vezan je za potrošačku korpu i minimalac. Navodno, minimalna korpa (a saznao sam da postoji i prosečna i deluks) košta u Srbiji 36.000 dinara. Minimalac međutim pokriva, sa poslednjim povećanjem nakon maratonskih pregovora, 75 odsto ove cene. Dakle, kada kupujete tu sirotinjsku korpu, odvadite četvrtinu – za toliko nemate.

Slično je i sa novim zakonom o porodijskim dodacima – gde je limitirana gornja granica cifre koju država plaća, ali zato minimalna nije. Novost je da se plaća i porodičama koje nisu u stalnom odnosu, već privremenom i povremenom, ali ako ne radite, može se desiti da dobijete samo par hiljada dinara mesečno, kao da vam daje Palma. Sada se sveže usvojen Zakon mora menjati, jer džaba maratonska rasprava, niko se od učesnika u pisanju zakona nije setio nezaposlenih žena. Otkud sad one trudne? Osim za Radu u "Bg hronici", ovo nije bila zanimljiva tema za televizije.

Ta odvojenost od realnosti naročito je karakteristična u emisiji "samarićanskog tipa" koje navodno brinu o svojim gledaocima. Tako sam, recimo, video kako na TV Prva poslaše reporterku u potragu za paprikom za ajvar. Žena se uredno javila sa pijace u bloku 44 na Novom Beogradu – sa cenom od 150 dinara za kilo. Opaaa, koje dranje, pomislilićete. A sada malo elementarne logike, kako za novinare tako bogami i za uredništvo. Što se mene tiče, ja sam uvek na strani seljaka – neka ih baba odere, samo jedan dan da beru papriku naplaćivali bi ih 500 dinara. Dragi moji, ponedeljak po pravilu nije pijačni dan, eto rešenja za puste tezge u kadru. Paprika za ajvar se kupuje na Kvantašu. Tamo se posebno traži u kamionu – pred Kvantašem, jer tu majstori prodaju *off* Kvantaš, pa je još jeftinije. Ukoliko baš hoćete, a to će vam reći svaka domaćica, na pijacu se ne ide 10. i 25. u mesecu jer tad je penzija pa su i cene više, a bio je 10. septembar. Na kraju onih 150 dinara u ponedeljak, može biti 55 na Kvantašu.

Naravno, ne u vreći da vam ne uvale trule, već na kutiju rukom birano.

Ukratko, televizija nema pojma o realnom životu. Tako je na isti način septembar proglašen za "najdepresivniji mesec". Iz mog psihološkog znanja, a posle sam konsultovao i stručnu literaturu, nema nekog naročito relevantnog istraživanja koje podržava ovu hipotezu. Statistički, najdepresivniji meseci su zimski, a besparica je najveća u drugoj polovini januara. Kako onda septembar postade najdepresivniji, ne znam. Famozno je što je nekakav lajf kouč objašnjavao kako da se izborimo sa tom septembarskom depresijom. Objektivno, vratili smo se sa odmora, puni energije, deca kreću u školu, a napolju je još uvek divno vreme. Pijaca je jeftina (osim ponedeljkom), dakle još jednom: televizija zaista nema blage veze o životu!

Potvrdu sam dobio još jednom tokom vikenda. U nedelju se posle 16 sati sa Novog Beograda nije moglo nikud jer je ceo grad bio blokiran. Sve do 20 sati, u senci Vučićeve posete Kosovu, saobraćaj je promenjen na 50 linija. Pomislio sam da nije kontramiting, pa zakasnela promocija oficira (onih sa lošijim prosekom), pa saobraćajka masovnih razmera. U pitanju je bila Nike trka kroz grad. Niko od televizija nije našao za shodno da ovu informaciju istakne i ponavlja. Prvo, kako porediti trku kroz Beograd sa Vučićem uživo, a drugo, valjda su tražili od Nikea da vesti o trci plaća ko reklamu. Ovo licemerje je još luđe jer u kadrovima Happy i Pink rijalitija neprekidno vidite brendove sponzora. Neće Nike da plati, pa ko ih šiša, nek trče, al' u tišini. Obradovali su se samo džeparoši. Mom starijem tinejdžeru su kupili novčanik, a nastradali su još mnogi roditelji koji su se uputili u kupovinu polovnih knjiga ili odeće za početak nove školske godine. ¶

Podsećanje na olako obećanja koja je stvorila opasnu atmosferu

11. mart – 3. april 1981. Nemiri u Socijalističkoj Autonomnoj Pokrajini Kosovo 1981.

2. jun 1982 – U selu Samodreža, kraj Vučitrna, ubijen Srbin Danilo Milinčić, otac troje dece, od svojih komšija Albanaca, što je povećalo napetost.

1. maj 1985 – Đorđe Martinović, radnik Doma JNA u Gnjilanu, teško zlostavljan, a slučaj je godinama namerno zabašurivan od visokih funkcionera SFRJ, a žrtva se na kraju iselila sa Kosova i Metohije.

Srbi sa Kosova više puta odlaze u Beograd da se žale na svoj težak položaj. U nekim prilikama ih zaustavlja policija, a u više prilika ih primaju razni političari.

3. septembar 1987. – U kasarni JNA u Paraćinu vojnik Aziz Keljendi, Albanac sa Kosova, pucao iz automatske puške po spaivaonici kasarne i tom prilikom ubio četiri vojnika. Državna televizija i vodeći dnevni listovi pokrenuli su široku antialbansku kampanju, tvrdeći da je ovo nova akcija protiv Jugoslavije. Na sahrani poginulog vojnika Srđana Simića, u Beogradu, bila je uzavrela atmosfera uz pominjanje osвете. Jedna grupa se okupila oko groba Aleksandra Rankovića.

17. septembar 1987. – Nakon što je Dragiša Pavlović pred okupljenim urednicima beogradskih listova upozorio da “zapaljive reči ne donose ništa drugo nego požare. Neodmerenim rečima stvara se samo histerično raspoloženje koje vodi do

najgoreg, a da rešenja nema”, na sednici Gradskog komiteta postaje belodano da su dve struje u srpskom rukovodstvu u sukobu oko metoda rešavanja kosovskog problema, koji će se pokazati dalekosežnim.

23–24. septembar 1987. – Na Osmoj sednici CK SK Srbije, eliminisan je uticaj Ivana Stambolića, tadašnjeg predsednika Predsedništva Srbije, i Dragiša Pavlovića, predsednika GK SKS, zbog njegove kritike Miloševićeve olako obećane brzine rešavanja kosovskog problema.

28. mart 1989. – U Beogradu Skupština SR Srbije proglasila Amandmane na Ustav SR Srbije, tako da su pokrajinama AP Vojvodini i AP Kosovu i Metohiji ukinuta široka ovlašćenja koja su imale po Ustavu SFRJ iz 1974. Za to vreme u Prištini traju velike demonstracije i sukob sa policijom.

28. jun 1989. – Na Gazimestanu se održala proslava 600 godina od Kosovske bitke, gde je procena da je bilo skoro 2.000.000 ljudi. Tada je Slobodan Milošević održao svoj čuveni govor gde spominje bitke, koje su u ostalim republikama članicama SFRJ protumačili kao poziv za rat.

3. oktobar 1989. – Počelo suđenje Azemu Vlasiju i još 13 Albanaca za separatističko delovanje.

20. februar 1989. – Na AP Kosovu i Metohiji traje štrajk 6000 rudara albanske nacionalnosti zbog smene Azema Vlasija iz CK SKJ. Štrajkači su tražili obustavu Ustavnih promena i smenu

1987: Trenutak istine Dragiša Pavlovića

“Raniju neodlučnost u Jugoslaviji može da zameni samo odlučnost, hladnokrvnost, trezvenost da se u okviru sistema, u okviru zakonitosti, u okviru zakona sprovede stvar, omogući miran život svim ljudima u celoj zemlji. Nije za neodlučnost nikakva alternativa uspaljenost. I tu se mi razlikujemo i ja hoću da kažem s kim se i u čemu razlikujemo” – to je rekla Živana Olbina na sednici GK SK Beograda.

Političku jesen (1987) u Srbiji – sada je to sasvim izvesno – obeležavaju izuzetno značajne rasprave čiji će se trag osećati godinama. Za većinu partijskog članstva fedinzi na trasi između Gradskog komiteta OSK Beograda, najmasovnije i najsnažnije partijske organizacije u Republici, pa i u zemlji, i Predsedništva CK SKS, nisu očekivani. Dve poletne i ambiciozne političke ekipe ulivale su nadu u partijsko jedinstvo, a generacijska povezanost

čelnih ljudi činila se kao vezivno tkivo. Dogodilo se drukčije, a rasplet tek sledi. Sada je vidljivo da postoje dva pogleda na način kako da se dođe do istih ciljeva, među kojima je ostvarivanje zaključaka CK SKJ o Kosovu kamen međaš.

No, nije reč samo o Kosovu. U pitanju su razlike u shvatanju demokratskog centralizma, demokratije i javnosti rada, kadrovske obnove i smene generacije na političkom vrhu.

Povod je bilo izlaganje predsednika GK Beograda dr Dragiša Pavlovića novinariima. Sledila je otvorena sednica Predsedništva GK, pa zatvorena sednica Predsedništva CK SKS, sa koje je objavljeno javnosti poznato saopštenje s predlogom o opozivu dr Pavlovića. U trenutku kad ovaj broj NIN-a ulazi u štampu počinje o tome rasprava na sednici CK SKS – moguće i drugi skupovi narednih dana.

Događaji su izuzetno značajni, očigledno.

Canu brzinu, atmosfera

kosovskih albanskih funkcionera lojalnih Slobodanu Miloševiću.
20. februar 1989. – U Ljubljani, u Cankarijevom domu, održan skup podrške albanskim rudarima iz Mitrovice.

28. februar – 1. mart 1989. – Beogradski studenti imaju miting ispred Skupštine SFRJ, i zahtevaju hapšenje Azema Vlasića i obračun sa separatističkim snagama na AP Kosovu i Metohiji.

1. mart 1989. – Uhapšen Azem Vlasić.

1. mart 1989. – Na AP Kosovu i Metohiji uvedene posebne mere, tj. policijski čas.

2. jul 1990. – U Prištini 14 delegata albanske nacionalnosti u Parlamentu AP Kosova i Metohije donosi na ulicama Prištine, posle tri sata većanja, Deklaraciju o "Kosovu kao 7. republici u SFRJ".

5. jul 1990. – U Beogradu Skupština Srbije poništava odluke Parlamenta AP Kosova i Metohija, i raspušta Skupštinu i Vladu AP Kosova i Metohija. Tako da se sva pitanja vezana za Kosovo i Metohiju rešavaju u Beogradu. MUP Srbije zauzeo zgradu TV Priština.

24. mart 1999. – Napadima iz vazduha NATO snage izvršile su agresiju na SR Jugoslaviju, tražeći da se srpska vojska povuče s Kosova.

3. jun 1999. – Potpisan Kumanovski vojno-tehnički sporazum između Međunarodnih bezbednosnih snaga (KFOR) i vlada Jugoslavije i Srbije. Strane ovog Sporazuma potvrđuju dokument koji je finski predsednik Ahtisari podneo predsedniku Miloševiću, a koji su odobrili Narodna skupština Srbije (136 poslanika je glasalo za ponuđeni

sporazum, 74 je bilo protiv, troje je bilo uzdržano, a jedan poslanik nije glasao) i Savezna vlada SRJ, koji uključuje razmeštanje na Kosovu i Metohiji oko 45.000 vojnika, mahom iz zemalja NATO pod pokroviteljstvom OUN, efikasnog međunarodnog civilnog i bezbednosnog prisustva. Strane dalje konstatuju da je Savet bezbednosti spreman da usvoji rezoluciju u vezi sa ovim prisustvima. Savezna skupština, Kontakt grupa, G8 i, konačno, vojne delegacije Jugoslavije i NATO, koje su pregovarale u Kumanovu (Makedonija), usvojili su predlog, pa su operacije prekinute. Bombardovanje je trajalo ukupno 78 dana.

17. mart 2004. – Nakon davljenja dvoje albanske dece u reci u selu Čabara, za čiju smrt su albanski mediji i političari okrivili Srbe iz susednog sela Zupče, što se pokazalo netačnim, albanski ekstremisti su oko 4000 Srba izgnali iz svojih kuća širom Kosova i Metohije, a poginulo je 28 ljudi. Tokom pogroma 35 pravoslavnih manastira je uništeno ili oskrnavljeno, a oko 930 srpskih domova je spaljeno i uništeno, što je dovelo do masovnog progona Srba, najmasovnijeg od 1999. godine.

17. februar 2008. – Skupština Kosova proglasila je Republiku Kosovo. Tu odluku je Vlada Srbije još iste večeri poništila kao protivpravni akt privremenih organa u Prištini.

Na sednici Skupštine Srbije 18. februara 2008. godine 225 poslanika glasalo je za potvrdu odluke Vlade o poništenju jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova i Metohije

"NIKO NE SME DA VAS BIJE": Slobodan Milošević u Kosovu Polju, 24. april 1987.

Foto: Momir Stokuća

Ima trenutaka u političkom životu kada se mora malo govoriti i za istoriju, a ne samo za potrebe koje nalaže odnos snaga, trenutaka kada se, uprkos javnom mnjenju, svom narodu po savesti mora reći kojim se rizicima izlaže, koje mu stranputice prete, koje mu se obmane nude, kada mu

se mora umiriti ozlojeđenost i sačuvati dostojanstvo. Takvih trenutaka je, po osećanju ovog novinara, bilo na prošlonedeljnoj sednici Gradskog komiteta OSK u Beogradu. Istup, uverljiv, iskren i odličan Živane Olbine predstavlja moralno upozorenje o kome moramo razmisliti: "Situacija na Ko-

sovu je teška i ne postaje lakša zato što se ne radi, zato što iredenta radi mnogo a mi malo; zato što iredenti odgovara svako zaostrevanje u Jugoslaviji, svako destabilizovanje Jugoslavije i na tome dosta uspešno radi. Zločin u Paraćinu još jednom govori.

Situacija Srba i Crnogoraca je izuzetno teška, dramatična, izuzetno su teški pritisci, izuzetna su šikaniranja. Zaustaviti iseljavanje je moto svih partijskih zaključaka i Devete sednice CK SKJ i Šeste sednice CK SKJ. Ja mislim da svi komunisti, bez obzira gde sede i šta rade, prihvataju te zaključke kao svoje sopstvene. kao svoja sopstvena ubeđenja – brže, odlučnije u interesu i Kosova i Srba i Crnogoraca na Kosovu, ali i čitave naše zemlje. Tu, ja mislim, da među komunistima razlike nema. Međutim, postoje dve stvari, dve tačke oko kojih moramo da se razumemo, pa možda i među komunistima razlike ima. Prva stvar, ja bih rekla, 'hladne ili tople glave'... i tu moramo veoma dobro da se razumemo. Raniju neodlučnost u Jugoslaviji može da zameni

Šta je tačno rekao Pavlović

Polazim od toga da u celom društvu bijemo tešku bitku za odgovornost javne reči. Optimistički ću reći da je korak po korak dobijamo, ali i to da tek predstoji presudan obračun sa birokratskom samovoljom i nacionalizmom čiji je pritisak naročito na novine ogroman.

Važno je i za javnost i za javna glasila što je počela, zahvaljujući umnogome upornosti i hrabrosti javnih glasila, da se razrešava afera "Agrokomerca", tog simbola etatističke osionosti i moći. Valja biti spreman na nove bitke te vrste, koje se ne dotiču samo površinskih slojeva slučajeva i afera, već dubinskog razobličavanja politike koja nas već dugo vuče u ekonomski i svaki drugi sunovrat, koja lomi u paramparčad politiku nacionalne i ljudske ravnopravnosti.

Možemo pouke i asocijacije koje nam je dao "Agrokomerc" izvući i kao pitanje kojim smerom unaprediti i ubrzati borbu za ostvarivanje zaključaka CK SKJ o Kosovu. Koliko je, naime, otvoren i koliko je širok antibirokratski front na Kosovu?

Jer, očigledno je da se retoričkim sredstvima borba protiv albanskog nacionalizma i separatizma neće dobiti dok se odlučno ne napadnu njihovi birokratski zakloni i uporišta.

Pozivanje u pomoć samo istorije, čak i kada je potpuno očišćena od politikantskih špekulacija i naboja, neće rešiti goruća pitanja naše kosovske i druge savremenosti.

Moramo tačno videti i ko nam se sve nudi za saveznika u aktuelnim borbama, i to ne samo načelno, teorijski, već sasvim konkretno na javnim tribinama i u novinama. Ja neću ponavljati poznate teorijske stavove o bliskosti dogmatizma, odnosno birokratizma i nacionalizma, ali želim da uputim ovaj naš razgovor na tu temu...

Druga tema – nacionalizam. Odnosno, o Kosovu i nacionalizmu.

U ostvarivanju politike međunacionalnih odnosa i ravnopravnosti naroda i narodnosti, komunisti i svi progresivni ljudi u SR Srbiji nalaze se danas pred svojim možda najtežim, najsloženijim i najodgovornijim zadacima u novijoj istoriji. Ukupno stanje na Kosovu, koje se ne popravlja ni potrebnom, ni poželjnom, ni olako obećanom brzinom, stvara opasnu atmosferu u

kojoj kao da se svaka izgovorena reč protiv srpskog nacionalizma doživljava kao popustljivost prema albanskom separatističkom nacionalizmu.

U takvoj atmosferi, sa upozoravajućim odlikama političke napetosti širih razmera, lako se gubi orijentacija, brkaju se opredeljenja, blede linije preko kojih se ne sme preći. Malodušnost, s jedne strane, ili pomama i histerija s druge, postaju gotovo redovno stanje u nekim sredinama i u nekim javnim glasilima; malodušnost smanjuje naš front a pomama i histerija ga okreću protiv nas samih.

Ali, komunisti i jesu komunisti zato što atmosferi ne podležu već je menjaju. Pitanje pred kojim se nalazimo nije samo: jesmo li jedinstveni da u borbi protiv albanskog nacionalizma i separatizma nema ni kolebanja ni predaha, već je i pitanje: jesmo li jedinstveni na kursu da se ta borba može voditi jedino politikom iz Programa i Statuta SKJ, kroz postojeće institucije sistema, na temeljnim opredeljenjima samoupravnog demokratskog socijalizma?

Sve što bi borbu protiv albanskog nacionalizma odvelo ka drugim putevima, duboko je antisrpsko, antijugoslovensko, nedemokratsko. U poslednje vreme, povodom Kosova i oko Kosova, u pojedinim javnim glasilima i u javnim istupima javljaju se i ličnosti, odnosno ideje otvorenog antikomunističkog opredeljenja i porekla, i to iza zaklona navodnog doprinosa sprovođenju zaključaka Devete sednice CK SKJ.

Srpski narod, zbog istorijske obaveze da sa drugim narodima i narodnostima u Jugoslaviji, reši problem Kosova, ne može se i ne sme se, pogrešno izabranim metodama borbe, gurnuti na stranputicu, niti mu se mogu i smeju menjati istorijska obeležja naroda sa demokratskom i slobodarskom tradicijom.

U najoštrijoj borbi protiv albanskih separatista, koje zapravo još nema na utvrđenom i dogovorenom pravcu a zamenjuju je neodmerene i zapaljive reči, bitan zadatak nam je upravo i očuvanje dostojanstva srpskog naroda i ovakvih njegovih istorijskih obeležja.

Zapaljive reči ne donose ništa drugo nego požare. Neodmere-

samo odlučnost, hladnokrvnost, trezvenost da se u okviru sistema, u okviru zakonitosti, u okviru zakona sprovede stvar, omogućiti miran život svim ljudima u celoj zemlji. Nije za neodlučnost nikakva alternativa uspaljenost. I tu se mi razlikujemo i ja hoću da kažem od koga se i u čemu razlikujemo. Ja nisam ni za gnevne ni za uspaljene glave, jer se zna šta to znači. I svima onima koji misle da se na Kosovu lako može rešavati, kažem da guraju ovu zemlju stranputicom iz koje izlaza nema. I zato sam se najviše javila da kažem ovo: tu među nama postoje razlike, i među nama

na ovoj sednici. Ja hoću da svoje stanovište jasno kažem. Zna se šta znači uspaljenost, zna se šta znači gnevan, ne moramo da idemo u etimologiju tih reči, tačno se zna šta to znači... Ja sam za odlučnost, doslednost, brzinu u okviru institucija našeg sistema, u okviru programa Saveza komunista.

Druga stvar je ko su nam sve saveznici. Nijednog momenta ne smemo prihvatiti nacionaliste za saveznike. Ma koliko u nekim momentima ukazivali na iste probleme, ma koliko u pojedinim momentima govorili isto, naši su ciljevi bitno različiti. Onaj ko na momenat pomisli da mu nacio-

nalista bar na trenutak može biti saveznik sutra će gorko platiti. Ja ne govorim u tom kontekstu samo o albanskom narodu, nego i o srpskom narodu. Ne treba da u srpski narod uđe to zlo. I mi moramo da se borimo zbog samog srpskog naroda, zbog njega mi moramo da se borimo i uvek razgraničavamo sa nacionalistima. I oni koji to ne rade nisu prijatelji ni ovom narodu niti žele rešavanje situacije na Kosovu. A ja mislim da smo ponekad euforično sačekali te saveznike koji bi nam sutra bili najveći neprijatelji. To su dva momenta razgraničenja o Kosovu koje uvek moramo da imamo u

nim rečima stvara se samo histerično raspoloženje koje vodi do najgoreg, a da rešenja nema. Prostor za rešavanje kosovskog problema sada je toliko sužen da i najmanja greška u potezima, ma koliko da se ti potezi povlače iz najboljih namera, može da bude tragična i za Srbe i Crnogorce, na Kosovu, i za srpski narod, i za ukupnu stabilnost Jugoslavije.

Logika da se zbog stanja na Kosovu mora činiti sve, makar i uz greške koje će se kasnije ispravljati, klasična je logika pragmatične i birokratske politike s kojom se stiže do aplauza danas i velikih nevolja već sutra. Dlanovi Srba i Crnogoraca na Kosovu iz aplauza već prelaze u pesnicu, a to je granica preko koje sve dalje vuče u tragičan razvoj događaja. Kome je to, danas, za zamišljena ili umišljena rešenja, potrebna krv? Ta zastrašujuća reč sve učestalije se i javno izgovara a izostaju i politički i zakonski odgovor na nju, pa i ljudska zabrinutost zbog njenog prisustva.

Šta treba da se dogodi da bismo shvatili da obarač na oružju povlače i neodmerene, histerične reči na javnoj sceni, ponekad i jedan jedini red u novinama? Koliko izloga albanskih radnji treba da bude razbijeno da se uverimo da antialbansko raspoloženje ne postoji samo u upozorenjima najviših organa SKJ već da ga ima i na našim ulicama? Borba protiv albanskog nacionalizma je zadatak u kome ne sme da bude ni najmanje kolebljivosti i popustljivosti.

Svaka nedoslednost i neodlučnost i u ovoj borbi ima svoju previsoku cenu. Ali, ako borbu protiv albanskog nacionalizma prate netrpeljivost i mržnja prema albanskoj narodnosti, čega ima u pojedinim javnim glasilima, onda je ta borba sve dalje od socijalističkih načela, a sve je bliža nacionalizmu. Svako ko je danas spreman da se odrekne demokratskih i socijalističkih principa i samoupravnih puteva u ime rešavanja nacionalnih pitanja i nacionalnih konflikata, blizu je nacionalizmu ili je već duboko u njemu bez obzira kakve zaklone uzima za svoje delovanje.

Međunacionalni odnosi se kvare i silom, ali se silom ni ne popravljaju ni ne izgrađuju. Hrana srpskom nacionalizmu nije više samo stanje na Kosovu već su to i razne neodmerenosti povodom Kosova, koje dolaze sa stranica naših javnih glasila, iz poje-

Foto: Draško Gagović

dinih javnih istupa, iz nekih naših institucija sistema. U tom pravcu već kao da smo na nekim mestima prešli najopasniju granicu kada srpski nacionalisti u našem ponašanju i delovanju, u tekstovima pojedinih novinara komunista vide podstrek za sebe.

Istorija poznaje mnoge situacije kada je navodna borba za nacionalne interese završavala kao nacionalna izdaja. Dešavalo se to uvek i zbog načina kako su nacionalni interesi tumačeni i zbog načina kako je a i s kim borba za njih vođena. I srpski narod ima iskustva ove vrste. Položaj Srba i Crnogoraca na Kosovu može uspešno da reši samo stabilna i jaka samoupravna i socijalistička Srbija i jaka samoupravna i

socijalistička Jugoslavija. A neki od puteva za rešavanje ovog problema, koji se javno nude, vode upravo i ka destabilizaciji Srbije i ka destabilizaciji Jugoslavije – jer je na njima i mnogo antisamoupravnog ponašanja i mnogo antisocijalističkog i otvorenog nacionalističkog razmišljanja.

Kritičke reči srpskom nacionalizmu mi danas moramo da upućujemo svakodnevno, između ostalog i zato što se srpski nacionalisti nameću kao izbavitelji srpske stvari na Kosovu, a u suštini nisu u stanju da reše nijedan društveni problem, pogotovu nisu u stanju da unapređuju međunacionalne odnose na društveno prihvatljiv način.

Na kraju krajeva, ne postoji većina i manjina samo u rukovodstvu, niti većina u rukovodstvu mora uvek i u svemu da bude u porazu. Odnos članstva i rukovodstva je takođe odnos većine i manjine. Ja mislim da se javnim radom i ovakvim današnjim razgovorom povećava, u stvari, i naše jedinstvo i uticaj članstva na unutarpartijske odnose i politiku rukovodstva. Samim tim, u demokratskom centralizmu dobijaće na snazi prava reč. Uostalom, centralizam u demokratskom centralizmu i jeste tamo zato da bi bio u službi demokratije i demokratizma, a ne obrnuto. Tako će se i svaki rukovodilac učiniti odgovornim pred članstvom, pred javnošću a ne samo pred forumom, svojim ili drugim, ili pred istorijom. Time se na određeni način razbija monotono ćutanje rukovodstva pred članstvom kada je reč o ličnoj odgovornosti za rešavanje problema i za jedinstvo.

(Iz završnog izlaganja dr Dragiše Pavlovića na sednici GK)

vidu. Mi moramo naučiti da živimo u ovoj zemlji zajedno, takvi kakvi smo...

ZEBNJE I POVODI

Ovom uzbudljivom iskazu prethodila je rasprava koja je očito i sama sadržavala razloge za ovakvu opomenu. Na nekim drugim skupovima, pre sednice GK, napadana je teza o hladnim i vrućim glavama kao razvodnjavanje političke akcije za sređivanje stanja na Kosovu. Tokom sednice GK došlo je do više oštih polemičkih čarki povodom ove teme, koje su otkrile da se u okviru poželjnog aktivizma gnezdi veoma opa-

сна nepromišljena tolerancija prema "vrućim glavama", "pravu na odbranu kućnog praga", "revolucionarnim metodama borbe", "opravdanosti svakog poštenog otpora" u kosovskom kontekstu, što je siguran put za "konačno rešenje". Ako je to simpotom duhovne atmosfere u nekim segmentima "zdravih snaga", ma koliko se one kvalifikovale kao pouzdane, poverljive i agilne, moramo se ozbiljno zabrinuti. Ako u zemlji Srbiji bude zaista krenulo putem kojim, s povodom se bojimo, može krenuti, ovaj politički događaj svedočiće o glasu razuma u trenutku kada je velika i razumljiva ozlo-

jedenost, koja se može razumeti, ali se ne sme podsticati, priznavala legitimitet veoma rizičnim težnjama. Bez obzira na ishod političkih borbi u Srbiji, sukobe i glasanja, objavljene i neobjavljene političke motive, pojedinačne sudbine – opomena ove vrste, makar i ne bila verifikovana u forumima, postaće pozitivna baština političkog života u Srbiji godine 1987.

Kako je ova ključna tema uopšte došla na dnevni red?

Dragiši Pavloviću, predsedniku Gradskog komiteta SK u Beogradu zamerano je, između ostalog, što je upotrebio sintagmu

o "pogrešno izabranim metodama borbe sa albanskim separatizmom" i o "olako obećanoj brzini rešavanja kosovskog problema". Optužen je da je aludirao na politiku SK, a on je odgovorio da je mislio na nacionaliste, da nikoga nije posebno pomenuo, a ko se u tome prepoznao to je, po Pavlovićevim rečima, njegova stvar.

"Jasno sam ukazao da se stanje na Kosovu ne popravljajući ni poželjnom, ni potrebnom brzinom. Govorio sam o napetostima u političkim odnosima koje jedan deo štampe, bio toga svestan ili ne, u nekim napisima podgreva i doprinosi da atmosfera bude zapaljivija. Zalažući se za najoštriju borbu protiv albanskih separatista, založio sam se i za komunistički otpor prema srpskom nacionalizmu i svemu onome što ga podstiče i podstrekava. U nekim napisima u javnim glasilima video sam takvo podstrekavanje", rekao je u uvodnoj reči Pavlović, objašnjavajući zašto ne odustaje od onoga što je govorio.

Pavlovićevo izlaganje je, međutim, izloženo ozbiljnoj sumnji.

O PRAVU NA ODBRANU KUĆNOG PRAGA

"Ja podsećam na to", rekao je na toj sednici Jagoš Purić, "da je protivustavno ne suprotstaviti se postizanju cilja albanskih separatista i nacionalista – etnički čisto Kosovo". Svaki pošten otpor postizanju tog cilja je po mom mišljenju opravdan. Isto je Srbima i Crnogorcima kada ih danas sa ognjišta teraju, kao što je bilo Slovencima kada su ih terali Nemci sa njihovih ognjišta. Nepravda je pred istorijom što je to pravo uskraćeno od strane nacionalnih naciokratija i to u ime države, a svaka država, a pogotovo socijalistička koja ne može da obezbedi pravi miran život svojim građanima nema pravo da im uskrati nijedan oblik borbe za obezbeđivanje tog mira; ja sam to iz knjiga učio. Uostalom, poznato je da naša zemlja i u međunarodnoj politici i principijelno vodi takvu politiku "i zauzima takve stavove." Purić je pre toga pominjao ustanak 1941, pa nije bilo jasno smatra li to on da je 1987. legitiman i spontani (pošteni) oružani otpor Srba i Crnogoraca na Kosovu.

Replicirao mu je Pavlović: "Mislim da se u Zaključcima Predsedništva CK SKJ, CK SKS nigde ne poziva ni na kakvo pravo na odbranu svoga praga, jer znamo šta to znači. U tim zaključcima, koliko se meni čini, poziva se na to da se upotrebe sva zakon-

ska, sva idejna, sva politička sredstva da se pre svega zakonom, državnim merama, u okviru zakona, uz veliku idejnu političku podršku SK, rešavaju pitanja i pre svega da se zaustavi iseljavanje Srba i Crnogoraca sa Kosova, da se spreči nasilje nad njima. Tamo u tim zaključcima ne pozivaju se Srbi i Crnogorci na pravo na odbranu svoga praga onako kako se meni učinilo da Jagoš Purić ovde zagovara."

Radoš Smiljković se tome, uz ograde, suprotstavio: "Vidite, poznato je šta je kontrarevolucija, a izgleda da u nekim današnjim delovima izlaganja ispada da i nije baš svima poznato. Savez komunista Jugoslavije je usvojio idejne stavove da na Kosovu deluje kontrarevolucija, a evo u Paraćinu nas je ponovo uverio da su stavovi SK ispravni. Šta onda u tom kontekstu znači isticanje u prvi plan nerevolucionarnih puteva borbe? Odavno je poznata narodna izreka: 'Na ljutu ranu, ljuta trava'. Da ne govorim, guranje takvih mera u prvi plan je suprotno zaključcima koje smo zauzeli..."

Drugo, pozivanje na strpljenje, na čekanje, na hladne glave u situaciji kada su one krvave i kada se po podu valjaju leševi usnulih vojnika i tela silovanih devojaka, žena, starica... deluje kontraproduktivno. Je ne mislim da treba pozivati na nož i neću da se ovde ograđujem, drugovi, ne mislim to (dalji tok rečenice takođe prepisujemo iz stenograma mada je nejasan, prim. M. M.) ali se zna kako se poziva, na šta se poziva i neću da niko meni ovde priča, bilo toliko, ne znam, tih udara po ovome, po onom... Molim vas, zna se šta treba da radi partija, zna se šta rade druge organizacije, zna se šta radi SUP, neka radi svako svoj posao. Molim vas, to je neprimereno problemu i najdirektnije odstupa od Zaključaka CK SK, tamo je jasno rečeno, energična akcija lomljenja klasnog neprijatelja... Ako se kaže nacionalni taj i taj, mora da se kaže ko, gde, kako. Zna se. Inače takvo pozivanje, znate na šta liči, liči na vezivanje ruku napadnutima i traženje, prema kineskoj poslovice, da uživaju kad ih siluju..."

Olbina je očito imala u vidu da se u našem političkom životu koristi ovakva argumentacija, kad je odlučila da kaže ono što je rekla.

NA KOGA JE MISLIO PAVLOVIĆ

Najuporniji kritičar Pavlovićevo istupanja pred glavnim urednicima Slobodan

Jovanović, glavni urednik Ekspresa, lista u kome je počela prozivka Pavlovića, (govorio više puta), posebno je insistirao na razjašnjenju na koga je predsednik Gradskog komiteta mislio kada je govorio o "olako obećanoj brzini", o "institucionalnom nacionalizmu" i o "stanju histerije i pomame kao gotovo redovnom stanju u nekim sredinama i javnim glasilima". Njegova je teza da će upravo odugovlačenje izazvati srpski nacionalizam.

Snežana Aleksić je pročitala rečenicu iz Pavlovićevo izlaganje sa glavnim urednicima i partijskim sekretarima: "Logika da se zbog stanja na Kosovu mora činiti sve, makar i uz greške koje će se kasnije ispravljati, klasična je logika birokratske politike kojom se stiže do aplauza danas i velikih nevolja već sutra..." i pitala: "Meni zaista nije jasno s kim se polemise u ovom stavu, ko je to proglasio logiku da se danas na Kosovu mora činiti sve, makar i sa greškama? Mislim da je nama svima jasno ko u ovoj zemlji ima jasan program rešavanja situacije na Kosovu. A Savez komunista nije u svojim stavovima i zaključcima uveo logiku da se na Kosovu mora činiti sve, pa makar i uz greške."

Pavlović je Snežani Aleksić odgovorio citirajući očigledno nacionalističke iskaze, ne precizirajući doduše gde su i u čijem prisustvu izgovorene: "Srpski narod je do slobode dolazio uvek preko krvi, pa će tako i sada" i "Neka znaju Šiptari, otići ćemo u Srbiju, ali ćemo se otuda vratiti do grla naoružani, pa će onda oni plakati". Rekao je samo da ove parole ponekad, u nekim prilikama mogu da izmame poneki apla-

uz, kako je to nama svima poznato i kako se sa tim verovatno nikada nećemo složiti.

Odgovarajući Jovanoviću, Pavlović je ponovio kako i dalje misli da je trebalo da se kaže to što je rekao glavnim urednicima, da uopšte nije sporna ocena da u mnogim institucijama našeg sistema postoji ono o čemu govorimo kao o pojavama nacionalizma, da zaista misli da je svima jasno i znano na kojoj osnovi se traži olako obećava ta brzina, od koga, na koji način i kojim putevima. "Mislim da se postavljanjem takvog pitanja predsedniku Gradskog komiteta SK zaista insinuira da je taj predsednik protiv zaključaka CK SKJ", naglasio je Pavlović.

Većina govornika toga dana branila je integritet predsednika Gradskog komiteta, njegovo pravo da razgovara sa glavnim urednicima, da iznese u javnost ocene političkog stanja i način na koji je te ocene izneo. Potvrđeno je da taj govor nije održao na svoju ruku, već da su ocene bazirane na nekim zvaničnim kolektivnim procenama u čijem je stvaranju učestvovao i Predsednik CK SK Srbije.

KOLEKTIVNE PROCENE

DRAGAN TOMIĆ, PREDSEDNIK GK SSRN

"Ja znam i mislim, potpuno sam upoznat sa tekstom uvodnog izlaganja druga Dragiša Pavlovića na sastanku s novinarima. To nije pisano samo na osnovu njegovih ličnih viđenja nego i na bazi ocena koje smo mi dali na Komitetu za ONO i DSZ i ne samo na osnovu toga. Te ocene su bile prisutne i u Gradskoj konferenciji SSRN. Prema tome, ja podržavam ono što je drug Pavlović re-

Saopštenje sa sednice predsedništva CK SK Srbije

Predsedništvo Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije na sednici održanoj 18. i 19. septembra, kojoj je predsedavao Slobodan Milošević, razmatralo je idejne i političke posledice istupanja Dragiša Pavlovića, člana Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije i predsednika Predsedništva Gradskog komiteta organizacije Saveza komunista u Beogradu na sastanku s novinarima 11. ovog meseca.

U radu sednice učestvovali su: Nikola Ljubičić, član Predsedništva SFRJ, članovi Predsedništva Centralnog komiteta SKJ i iz SK Srbije, predsednici društvenopolitičkih organizacija i organa Republike, predsednici međuopštinskih konferencija SK Srbije i sekretar Predsedništva OSK Beograda.

Predsedništvo je donelo odluku da predloži Centralnom komitetu da se Dragiša Pavlović razreši dužnosti člana Predsedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Srbije zbog pružanja otpora sprovođenju utvrđene politike Saveza komunista. Razmatrajući uzroke i političke posledice istupanja Dragiša Pavlovića pred novinarima, Predsedništvo Centralnog komiteta SK Srbije je konstatovalo da je u ovom istupanju izraženo postojanje otpora, koji već duže traje, ostvarivanju pojedinih zadataka komunista u borbi za idejno jedinstvo.

Pavlovićevo istupanje nije bilo zasnovano na stavovima Gradskog komiteta i njegovog Predsedništva. Već duže vreme se usporava aktivnost i toleriše oportunističko ponašanje u sprovođenju zadataka idejnih plenuma u utvrđivanju odgovornosti onih koji su svojim istupima kaljali ugled i delo druga Tita, tekovine i vrednosti naše socijalističke revolucije, kao i onih koji su takve uzimali u zaštitu. Istupanje Dragiša Pavlovića je izraz nejedinstva koje ometa i blokira sprovođenje utvrđenih zadataka na rešavanju najkrupnijih problema društva, posebno kada je reč o energičnom sprovođenju utvrđene politike o Kosovu.

Ostvarivanje veće doslednosti i potpunog jedinstva u akciji zahteva idejno-političku diferencijaciju ne samo u članstvu nego i u rukovodstvima Saveza komunista, kako je i utvrđeno na 13. kongresu SKJ. Dragiša Pavlović nije bio samokritičan u odnosu na svoje aktivnosti koje su bile predmet rasprave na ovoj sednici. O tome će Centralni komitet odlučiti na svojoj redovnoj sednici koja je zakazana za 23. septembar 1987. godine*. Na sednici je ukazano na to da povodom razmatranih pitanja postoji odgovornost i drugih članova SK na odgovornim funkcijama. S tim u vezi, Predsedništvo Centralnog komiteta SK Srbije uputilo je predlog Predsedništvu Republičke konferencije SSRN Srbije da u skladu sa svojim osnivačkim pravima i obavezama smeni Ivana Stojanovića sa dužnosti direktora Novinske organizacije Politika zbog neodgovornosti u vršenju ove svoje dužnosti. Predsedništvo je zaključilo da Gradski komitet organizacije SK Beograda isključi iz Saveza komunista Radmila Kljajića, izvršnog sekretara Predsedništva Gradskog komiteta organizacije SK, zbog suprotstavljanja sprovođenju akcije u idejnoj borbi i ponašanja koje kalja moralni lik člana Saveza komunista.

**Na VII sednici CK Srbije 23/24. septembra 1987. Dragiša Pavlović (1943-1996) je smenjen s funkcije predsednika Predsedništva Gradskog komiteta organizacije Saveza komunista u Beogradu, a kasnije i isključen iz Saveza komunista (koji se raspao 1989) Jugoslavije (koja se raspala u ratovima 1990.-ih.*

kao i mislim da nema ničega što je u suprotnosti sa Zaključcima CK SKJ o Kosovu i Zaključcima CK SK Srbije, već naprotiv, ide u prilog efikasnom sprovođenju i racionalnom sprovođenju jedne akcije koja je i te kako važna".

Svetozar Oro: "Smatrali smo da je situacija (u Beogradu) takva da bismo iz svih struktura morali dobiti valjane informa-

cije i da ocijenimo stanje i da predvidimo dalji tok događaja, i došlo je do te sjednice Komiteta za ONO i DSZ na kojoj je bio i predsednik CK SK Srbije, ali i svi najodgovorniji ljudi koji po službenoj dužnosti i po načinu rada tog komiteta mogu i treba da se uključe da bi došli do valjanih procjena.

Jedinstvena je ocena bila na sjednici Komiteta da se privredno i političko stanje

u Beogradu ne poboljšava, nego, naprotiv, da ima tendencija stalnog pogoršavanja, iz čega je slijedio zaključak da moramo činiti mjere da se to pogoršanje ne spusti ispod one tačke kada se teško može s time vladati i situacija usmjeravati. Prva ocjena je bila da te ocjene treba unijeti u politički život grada da se to još jedanput u svim strukturama razmotri i da dođemo do još valjanijih ocjena i provjera nekih ocjena, a da se onda s tim ide na Predsjedništvo, kako bismo poslije naše rasprave išli na sjednicu Gradskog komiteta. Kako bismo mi mogli članove Gradskog komiteta upoznati do čega smo došli, kakve su naše ocjene stanja privredno-političkog u prvom redu, i da možemo beogradske komuniste mobilisati na pitanjima koja su ključna za Beograd.”

O POSLEDICAMA

Teze o zlonamernosti Pavlovića, nasuprot većini od četrdesetak govornika držalo se po našoj evidenciji, osam govornika. Negde na početku treće trećine ove sednice za reč se javila Radmila Anđelković, član Predsedništva CK SK Srbije, rekla da ju je tog jutra pozvao predsednik CK SK Srbije Slobodan Milošević i da po njegovom nalogu prisustvuje sednici i učestvuje u njoj. Počela je konstatacijom i da među rezultatima vrednim pažnje u GK SK spada i program privredne i kulturne saradnje s Kosovom i akcije koje ga slede. Završila je time da su idejni plenumi CK SK Jugoslavije i CK SK Srbije utvrdili jasne obaveze u idejnoj borbi za socijalističko samoupravljanje u odlučnom suprotstavljanju svim pojavama i nosiocima nacionalizma i antisocijalističkih i antisamoupravnih ponašanja. Rekla je da u mnogim sredinama i pored jasnih stavova sa ovih plenuma još nemamo rezultate, posebno na punktovima značajnim za idejnu borbu, da ima oklevanja, razvlačenja rokova, da nema potrebne diferencijacije, mada su od strane organa SK i ovog GK jasno utvrđeni operativni planovi u njihovom sprovođenju. “Sastanak sa glavnim urednicima i sekretarima OS SK u javnim glasilima izazvao je brojne reakcije”, rekla je R. Anđelković i najavila da će se zbog toga na sednici Predsedništva CK SK Srbije, kome će prisustvovati svi rukovodioci na nivou Republike, “razmotriti istupanje predsednika GK i posledice koje je ono izazvalo”. Ova poslednja rečenica odjeknuła je kao izricanje presude.

Pavlović se zahvalio na javno uručenom pozivu, konstatovao da su članovi Predsedništva o tome već obavješteni i izrazio nadu da će i ta sednica Predsedništva CK SK Srbije biti javna.

ZAHTEV JAVNOSTI

Više govornika se energično zalagalo za javnost rasprave o ovom, i ne samo o ovom pitanju. Svi su, očigledno, bili svesni da učestvuju u političkom obračunu i tražili su da se to odigra na javnoj sceni. Jedan govornik je pitao da li osim pominjanog ima još nešto, neki kec koji će biti izvučen iz rukava. Zahtev za javnošću je takođe jedan od pozitivnih rezultata ove sednice.

Živana Olbina: “Meni je drago što je ovo otvorena sednica. Ja mislim da svaki forum Saveza komunista može da ima i zatvorene sednice, uostalom zatvorene sednice ima i svaki izvršni savet ili izvršno veće, ali tamo gde se zauzimaju stavovi, oni javnosti po pravilu ne treba da budu saopštavani putem takozvanih saopštenja. Svako ima svoje ime i prezime, svako svoju reč... Prema tome, mi javno raspravljamo i dobro je da se tačno vidi šta ko misli i da svako javno kaže šta misli, a da se ne krije iza bilo kakvih saopštenja.”

Ivo Šušnjara: “Mislim da je dobro ono opredeljenje i mišljenje, kao i odluka da se današnja sednica Gradskog komiteta SK drži javno, a predlažem, saglasno statutar-nim normama i poslovniku i značaju i karakteru sutrašnje sednice Predsedništva Centralnog komiteta da i ona bude javna. Zašto to predlažem? Predlažem iz prostog razloga što smo svedoci da se u poslednjih osam meseci sa zatvorenih sednica Predsedništva CK SKJ i CK SK Srbije daju saopštenja. A mi dobijamo zvanična dokumenta i biltene i CK SKJ i CK SK Srbije i tekstovi saopštenja ne nalaze se u dokumentima. Sad se postavlja pitanje da li su ta saopštenja stav i imaju li statutar-nu pravovaljanost, jesu li ona usvojena saglasno principima utvrđenim u Statutu, na način kako je to Statut predvideo.” Na sednici je dosta reči bilo o kampanji koja je u Politici vođena protiv predsednika GK, pa i protiv predsednika Izvršnog saveta Skupštine Beograda Živane Olbine. Bilo je aluzija ali i upozoravajućih konstatacija da je obračun s predsednikom GK propagandno pripreman i režiran. To osećanje ilustrovao je karakterističan nesporazum. Nebojša Maljko-

vić, jedan iz grupe koja je napadala Pavlovića, došao je na sastanak sa unapred napisanim govorom u kome je zamenio Politiku i Ekspres; na pitanje predsedavajućeg na koji demanti misli, on se zbunio i rekao: “Čekaj da pročitam”, i ponovio grešku. “Pogrešio si, upiši tu Ekspres”, dobacio je Pavlović. “Nije važno”, odgovorio je zbunjeno Maljković. “Izvini, mnogo je važno”, uzvratilo je Pavlović.

Bilo je mnogo direktnih rasprava o ovoj temi. Svetozar Oro je zamerio Jovanoviću, koji je član Predsedništva GK, što, ako je imao primedbe, to nije blagovremeno raspravio sa predsednikom. Na pitanje Živane Olbine zašto nije svoje neslaganje izneo na sastanku sa glavnim urednicima, Jovanović je odgovorio: “Bio sam na testu inteligencije.”

FRAKCIJSKE BORBE?

Jovan Mileusnić je, govoreći pre svega o komentaru Ekspresa, rekao: “Da paradoks bude veći, i CK Srbije i svi mi smo se ponosili radom ovog gradskog komiteta i njegovog predsedništva na rešavanju kosovskih problema i to isticali glasno. Čak, čovek koji je tome dao najviše doprinosa oficijelno je optužen za opstrukciju sprovođenja zaključaka prema Kosovu... Ovde se to glasno imputiralo predsedniku Gradskog komiteta. Ja mislim da to nije slučajno... Šta je onda razlog, šta stoji iza toga? Ne stoji ni CIA, ne stoji ni Udba, ne stoji ni iredenta. Nešto stoji. Je li to ideološko mimoilaženje ili sukob ličnosti? Ja lično mislim iz cele ove diskusije, a naročito iz ovoga što će sutra biti na sednici Predsedništva CK SK Srbije, da je sukob ličnosti – i mi smo dobili još jedan drastičan slučaj.

U stvari, još u prvom delu sastanka, posle govora Stanka Matijaševića, predsednika SUBNOR Beograda bilo je postavljeno jedno veoma krupno političko pitanje koje će zahtevati precizna obrazloženja i na koje neće moći da se odgovori rutinskim saopštenjima – pitanje nejedinstva rukovodstva i frakcionaške borbe: “Ja sam i po godinama i po partijskom stažu najstariji na ovom skupu. Vi znate da je u istoriji naše partije, u stvari naše revolucije, bilo više kriza. Iz tih kriza se nekad lakše, nekad teže izlazilo, ali se uvek izlazilo samo time što je naša partija uvek bila jedinstvena kada je zapadala u te krize i kada je iz tih kriza izlazila. Ova današnja kriza je verovatno najteža,

istini treba gledati u oči; mi se danas nalazimo pred jednim velikim ponorom i ova naša partija je istorijski odgovorna da iz te krize izađemo, a moći ćemo da izađemo samo ako ona bude jedinstvena.

Od pre izvesnog vremena sve se više pronose glasine da je u rukovodstvu SR Srbije došlo do rasepa, da u viđenjima puta i metoda za prevazilaženje teške ekonomske i društvene krize ima dijametralno suprotnih stavova. Kao nosioci ovakvih pojava imenuju se pojedini najviši organi i pojedinci. Ovakve kuloarske priče veoma uznemiravaju ukupnu javnost, posebno partijsko članstvo; zabrinutost je i u redovima boračke organizacije. Mogu vam reći da smo mi u SUBNOR u poslednje vreme zatrpani pitanjima naših članova o tome šta se dešava i koliko su ove glasine tačne.

Mislim da partijska javnost i sva ostala javnost o ovome treba biti kvalifikovano i verodostojno informisana. U suprotnom, svi naši naponi za prevazilaženje krize biće uzaludni. Najmanje su nam u ovom trenutku potrebne frakcijske borbe u Partiji, jer moj utisak je da se ovde radi upravo o tome. U svemu tome za nas, komuniste Beograda, posebno je važno da sagledamo kako se čitava ova situacija reflektuje na grad Beograd i beogradsku partijsku organizaciju, pre svega zbog toga što su učestali napadi na beogradsku partijsku organizaciju, na Gradski komitet, na predsednika Gradskog komiteta kao i na pojedine članove rukovodstva u Beogradu.

POSTOJI LI SUKOB

U Gradskom komitetu SK Beograda ne argumentovano i paušalno se daju neke

negativne ocene o njegovom radu. Na primer, iz pojedinih krugova je proizišla tvrdnja da se rukovodstvo Gradskog komiteta ne zalaže dovoljno na liniji očuvanja imena i dela druga Tita, da se nedovoljno aktivno angažuje u aktivnosti na sprovođenju zaključaka 9. sednice CK Jugoslavije i sl. Mislim da ovakve, olako izrečene ocene, mogu pogubno delovati na ukupnu našu aktivnost i rezultate u radu i to ne samo u Beogradu, nego preko njegovog značaja uloge i u celoj Republici, i u široj društvenoj zajednici.

Ne bih želeo da budem pogrešno shvaćen: ovo što govorim, iznosim na osnovu svog ličnog utiska i na osnovu osećanja koje sam stekao kroz dugogodišnji partijski rad. Lično nisam u mogućnosti i poziciji, niti o tome imam informaciju, da identifikujem o kojim snagama je reč. Mogu govoriti samo o njihovim eksponentima i glasnogovornicima koji se posebno javljaju u likovima određenih izdanja novinskih kuća. Zapanjuje me na koji način i kakvim metodom se napadaju Gradski komitet i njegov predsednik, i to isti onaj komitet koji se toliko aktivno angažovao i istakao na svim područjima borbe za prevazilaženje problema u borbi protiv srpskog nacionalizma, u borbi za rešavanje niza sistemskih pitanja, u borbi za stabilizaciju privrednih kretanja, integraciju u privredi, njeno prestrojavanje u oblasti socijalne politike, komunalnih problema itd. I umesto podrške, umesto podstreka za taj rad javljaju se neargumentovani napadi. Pitam se ko stoji iza ovakve uređivačke koncepcije pojedinih političkih izdanja, da li smo svesni da ona sve više daje prostor onim snagama

koje ne deluju dobronamerno, koje pokušavaju da reafirmišu nešto što su naša praksa i istorija već osudile. Slažem se da treba izvršiti obimnu analizu pisanja. Međutim, niko mi ne može oduzeti pravo i osporiti da kao komunista iznesem svoj utisak da ima tendencija prodora srpskog nacionalizma u nekim izdanjima Politike...

Ja takođe danas na ovoj sednici ne mogu da se otrgnem utisku da i ovde postoji jedan broj ljudi, koji upravo na ovom pravcu razjedinjavanja i razbijanja Gradskog komiteta deluju."

"Slažem se", rekao je potom Ivo Šušnjara, "sa uvodnim izlaganjem predsednika Gradskog komiteta podnetog na današnjoj sednici, kao i svim onim diskusijama koje su na toj liniji. Međutim, diskusija jednog broja drugova očigledno dovodi u pitanje idejno-političko i akciono jedinstvo Predsedništva Gradskog komiteta. Razlike nisu male, ali nisu ni velike..."

Šušnjara je dodao da je pre govora Radmile Anđelković bio za predlog da se sazove vanredna sednica Gradskog komiteta, jer je u pitanju idejno-političko jedinstvo ovog Predsedništva...

"Nažalost", konstatovao je na kraju Svetozar Oro, "danas u Jugoslaviji imamo takvu situaciju da svi suštinski sukobi jesu između ljudi i rukovodilaca koji su na vlasti, bilo državnoj ili partijskoj, bilo da se ona iskazuje kao republičko-pokrajinska ili gradska. Šta se još dešava? Kada ne možemo uhvatiti pravog neprijatelja onda mi izgrdimo prvog do sebe, kažemo – ti si rekao tako i tako... Moramo se okaniti tih stvari i videti ono glavno..."

Ovaj forum se ne bavi podzemnim stvarima. Politika Saveza komunista mislim da je nama jasna, ja mislim da smo mi svi za nju kao jedan. Pitanje je samo kako u praksi može biti bolji, uspešniji..."

Tako je govoreno na sednici Gradskog komiteta Organizacije SK u Beogradu 17. septembra 1987. Ima, eto, trenutaka u političkom životu kada se mora malo govoriti i za istoriju, a ne samo za potrebe koje nalaže odnos snaga.

MILAN MILOŠEVIĆ

Tekst je objavljen u NIN-u 27. septembra 1997. i u knjizi zbirke tekstova autora od 1975- do 2015. pod naslovom "Desna deca levih roditelja", Vreme 2015

Ne gubite vreme,
čitajte ono što je bitno.
Svugde.

**www.vreme.com
najzad i na
mobilnim telefonima!**

nedeljnik

VREME

Labilokratija

U većini država, međutim, Međunarodni dan demokratije se obeležava mnogo više kao ideal nego kao dostignuće. U Srbiji, svakako. Demokratijom se u Srbiji danas naziva institucionalni sistem vlasti u kojem pojedinci bliski autoritarcu putem glasova u neregularnim uslovima stižu formalni legitimitet i faktičku moć da odlučuju o svemu

Ove godine 15. septembra se po deseti put obeležava Međunarodni dan demokratije. Generalna skupština UN je 2007. godine pozvala sve članice, vladine i nevladine organizacije da taj dan obeležavaju kao dan borbe za ostvarenje demokratskih ideala. Prava učestvovanja u političkom i društvenom životu idu zajedno sa građanskim slobodama – slobodom govora i raspravljanja, zajedno sa slobodom da se formiraju političke grupe ili udruženja i slobodom da im se pristupa. Važna stavka ka ostvarenju demokratskih ideala jeste proces stabilizovanja institucija koje obezbeđuju vladavinu prava i političke procese koji omogućavaju poštenu političku borbu i očuvanje i širenje prostora sloboda i ljudskih prava.

U većini država, međutim, Međunarodni dan demokratije se obeležava mnogo više kao ideal nego kao dostignuće. U Srbiji, svakako. Demokratijom se u Srbiji danas naziva institucionalni sistem vlasti u kojem pojedinci bliski autoritarcu putem glasova u neregularnim uslovima stižu formalni legitimitet i faktičku moć da odlučuju o svemu.

Srbija spada u zemlje koje bi tek trebalo da se transformišu iz autokratskog poretka, u kojem vlast nije odgovorna i ne podleže delotvornoj kontroli, u poredak vladavine prava, osnovnih sloboda i ljudskih prava, razvijenog civilnog društva i nezavisnih institucija. Otuda je obeležavanje Međunarodnog dana demokratije veoma važno, jer nas podseća na to gde se nalazimo i gde smo se uputili.

Nerazvijena politička kultura, neuspostavljena vladavina prava, nizak nivo slobode govora i medijskih sloboda, nerazvijene i slabašne institucije, koncentracija vlasti u rukama jednog čoveka, etabliрана partokratija, raširena korupcija – sve su to sistemski problemi u kojima se nalaze naša država i društvo u celini.

Golim okom je vidljivo da je Srbija danas daleko od stabilne demokratske države. Ipak, o Srbiji se govori kao o "stabilokratiji", čije značenje izaziva konfuziju jer ukazuje na stabilnost, ali ne demokratskih institucija i vladavine prava, nego stabilnost političkih i bezbednosnih prilika. Stabilokratija je naziv za poredak u kojem su i demokratske i liberalne vrednosti pragma-

Piše: **Zoran Lutovac**

Predsednik
Demokratske stranke

tično potisnute zbog takve stabilnosti. I to je žrtva građana zemalja u tranziciji koju "veliki međunarodni akteri" s lakoćom prihvataju.

U stvari, pravilnije bi bilo takav poredak nazvati labilokratija: poredak nerazvijenih sloboda i vladavine prava sa fasadnom demokratijom lišenom pravog sadržaja. To je poredak nestabilnih temelja jer zavisi od rejtinga i dobre volje autoritarca i podrške koju dobija od velikih sila, a ne od nezavisnih institucija, i ravnoteže liberalnih i demokratskih načela i prakse. To je poredak koji počiva na fenomenu "zarobljene države" (pojam koji koristi Svetska banka) gde se zakoni kreiraju

prema potrebama moćnih pojedinaca, protivno interesu građana i države. Država je zarobljena uz pomoć političke i privredne elite koje su dobro umrežene sa moćnim pojedincima. Javne politike u službi su privatnih aktera koji korupcijom obezbeđuju legalizovane privilegije. Kleptokratske elite nastoje da kontrolišu građansko društvo kao korektora političkih procesa, formiraju svoje NVO, finansiraju ih iz državnog budžeta ili EU fondova potiskujući prave i odgovorne NVO, obesmišljavajući taj veoma važan segment demokratskog društva.

Korupcija kao autoimuna bolest svakog društva postoji i u razvijenim demokratskim državama, ali za razliku od zemalja labilokratije sa zarobljenom državom, one imaju nezavisno sudstvo koje kao posebna grana vlasti u značajnoj meri otklanja takve društvene devijacije. Put ka ostvarenju demokratskih ideala je težak i dug, ali jasno označen. Sa pretpolitičkog makadama može se preći na magistralni put demokratije tek ako se obezbede elementarni uslovi za funkcionisanje normalne demokratske države: vladavina prava, slobodni mediji i slobodni građani koji na slobodnim izborima mogu da bez pritiska biraju i nezavisno sudstvo koje će sve to da garantuje. Tek posle toga možemo da razmišljamo o auto-putu koji vodi ka demokratskoj zajednici. O koridoru ka slobodnom i demokratskom društvu.

Prvi korak ka ostvarivanju demokratskih ideala jeste samokritično suočavanje sa stvarnošću. Sledeći korak je delanje. Odgovornost je na političkim elitama, ali i na građanima koji odlučuju o tome ko će da ih predstavlja.

Učiniti zlo

Da li je to neko pravilo ili ne, tek Dragan Živadinov dolazi na Bitef sa značajnim predstavama svaki put kad se zaista velika opasnost nadvije nad svet. Svojevremeno je predstava *Krštenje pod Triglavom* najavila buđenje nacionalnih sila što su na kraju pocepale hladnoratovsku Evropu. U godini 2018, suočeni sa dilemama kakve radije ne bismo želeli da imamo, opet se susrećemo sa njim, kako otvara Bitef postavkom *Odilo. Zatamnjenje. Oratorijum.*, progovarajući svom svojom strašću o apsolutnom zlu, koje se ponovo penje na scenu svakodnevice kao ubrzani nacizam digitalnog doba, odnosno najmodernija verzija onoga što Živadinov naziva demonokratijom. Svet bez ljudi? On je moguć.

“VREME”: Naziv vaše predstave neodoljivo podseća na naslove knjiga Tomasa Bernharda, koji se i sam bavio ogoljavanjem bića nacizma, malograđanštine i licemerja, koji opstaju i nakon Drugog svetskog rata kao veoma prisutni u svakodnevici susedne vam Austrije. Da li je Bernhard bio barem jedan deo nadahnuća za ovu vašu predstavu?

DRAGAN ŽIVADINOV: Hvala vam za tu asocijaciju. Jasno je da beskonačno ceni Bernhardov pozorišni opus, ali neposredne veze nema. Posredne sigurno postoje, jer je umetnik Janez Pipan veliki stručnjak za Bernhardovu dramaturgiju – a Janez Pipan (introvizija) i Peter Mlakar (koautor) uradili su veoma mnogo za intelektualnu infrastrukturu predstave *Odilo. Zatamnjenje. Oratorijum.* Obavezno moram da pomenem i Dunju Zupančič (scenografija i kostimografija) sa njenom vizuelizacijom i Teri Žeželj koja je napravila dramaturške vektore.

Da li je Slovenija i dalje ona idilična primorsko-podalska država visoke ekološke svesti i svakovrsne kulture, naročito u odnosu na ostatak nekadašnje SFRJ, ili se i u njoj osećaju na neki način tragovi tranzicije od 90-ih naovamo? Kuva li se nešto

“Reč kolaboracija je prividno nedužna, ona znači saradnju, a ja bih hteo sto puta da ponovim – istražujem nacionalno i nacizam. Verujem da poznajete onu definiciju jezika kao glavnog stuba nacionalne svesti – jezik je dijalekt koji namećemo i potvrđujemo uz pomoć naoružane vojske, uvek na silu”

značajno na političkoj sceni, kako se oseća običan čovek, a kako umetnik poput vas danas u njoj? Posebno ako potpisuje predstavu radikalne poruke kakva je *Odilo. Zatamnjenje. Oratorijum.*?

Da odmah na početku razgovora kažem ovo: nikad u centru mog umetničkog interesovanja nije bilo čovekovo političko biće i njegova sudbina. Uopšte ne, a posebno ne posle sramote koju smo doživeli u prošlom veku na prostorima Balkana. Moje zanimanje pre svega je usmereno na umetnost, na razvoj stilskih formacija. Poslednjih dvadeset pet godina svu svoju energiju usmeravam u razvitak postgravitacijskih oblika. Usmeravam je u pozorišnu umetnost koja nije više teraformativna u gravitaciji 1, nego istražujem umet-

nost u uslovima levitacije, u gravitaciji 0, i to u Centru za obuku kosmonauta “Jurij Gagarin” u Zvezdanom gradu. Predstava *Odilo. Zatamnjenje. Oratorijum.* moja je generalna reakcija na stanje duha u prvoj četvrtini 21. veka u Evropi. Želeo bih da razumete da postgravitacijska umetnost nema eskapističkih namera. Predstava nije reakcija na političko stanje levog ili desnog političkog spektra, već je reakcija na apsolutno zlo.

Da odmah objasnimo – ko je bio *Odi-lo Globočnik*, na koji je to način došlo do njegove pojave na slovenačkom prostoru?

Odilo Globočnik jeste personifikacija tog apsolutnog zla. To nije predstava o kolaboraciji i kolaborantima, već o autentičnim SS-militantima, koji su proizveli

nervoznim

Foto: Sandi Fišer

Živadinov

Dragan Živadinov je jedna od najvažnijih figura slovenačke umetničke scene osamdesetih godina. Po obrazovanju je reditelj, ali i osnivač retrogradizma u pozorištu, suosnivač pokreta Neue Slowenische Kunst, suosnivač Kulturnog centra evropskih svemirskih tehnologija (KSEVT), postgravitacioni umetnik i kandidat za kosmonauta. Osnovao je Pozorište Sestre Scipion Nasice, a zatim i Red Pilot Cosmo-kinetic iz koga se razvio Noordnung Cosmo-kinetic Cabinet. U katalogu Bitefa se preporučuje da totalitet njegovog umetničkog projekta mora biti shvaćen i kao mesto gde se susreću njegov privatni život i umetničko delovanje: na kraju svog umetničkog puta i pedesetogodišnjeg projekta Noordnung: 1995-2045, plan mu je da se lansira u orbitu i samouništi.

tehnologiju zla. Ne možeš da poveruješ da je to uopšte moguće – koncentracioni logor za uništavanje živih. Odilo Globočnik i njegovi drugari stvorili su gasne komore. Sa svojim drugovima iz Klagenfurta i Salcburga, te pomoću ukrajinskih nacista zvanih 'travniki', vodio je nepojmljivo, užasno, odvratno preduzeće. Odilo Globočnik je čovek koga su Hitler i Himmler obožavali. Doslovno!

Budući da ste se bavili ovom ličnošću u vezi sa stvaranjem svoje predstave *Odilo. Zatamnjenje. Oratorijum.*, mislite li da je u njemu bilo i dobrog i zlog? Jesu li se te strane borile između sebe, ili je on kompletno zla i pogrešna istorijska ličnost?

Kompleksnost Globočnika me uopšte nije zanimala, njegova ljudskost nema

prostora u našoj predstavi. Moj zadatak bio je da se osramoti njegovo ime i prezime, da mu ne bi slučajno palo na pamet da vaskrsne. U predstavi ritualno ubijam njegovo ime. Jasno je da moram najpre da ga izgradim, da bih ga odmah zatim ritualno dotukao. Globočnik je zasigurno bio jedan od najuspešnijih pojedinaca koji su govorili slovenački u 20. veku. No, ima ih još nekoliko koje je moguće uporediti s njim.

Kako u Sloveniji reaguju na ovu predstavu? Ima li agresivnih reakcija u odnosu na vas?

Nikad ne pratim neposredne niti posredne reakcije na moje predstave – najviše što od toga činim jeste da primam čestitke posle izvođenja, a i to mi pada teško. Ali moram istaći da ima sve više i

više neposrednih, agresivnih napada na moju umetnost u prostoru u kojem živim. I to takvih da su kategorički neprihvatljivi. Nacionalizam je opet postao dnevna molitva ideologa. Sve je manje prostora za umetnost i nauku u našim okruženjima. Ne samo na Balkanu. Još jednom bih hteo da ponovim kako *Odilo. Zatamnjenje. Oratorijum.* nije politička predstava iako ja beskonačno cenim političko pozorište, obožavam kritičku umetnost, možda najviše od svih pozorišnih žanrova. Ali moj zadatak u umetnosti jeste da činim zlo nervoznim. Hteo bih da vas obavestim da se u ovom trenutku u Ljubljani od strane raznih ideologa nasilno ukida kritička umetnost. Ja se pak nisam u svim ovim godinama previše odmakao od "svetog" Antonena Artoa.

U Srbiji se vode polemike oko moguće rehabilitacije ljudi koji su saradivali sa okupatorima u Drugom svetskom ratu, pa je u tom kontekstu priča o Odilu nama posebno intrigantna. Da li je ona tipično balkanska ili sa sobom nosi neku univerzalnu poruku i koju? Koliki je društveni potencijal neofašizma u zemljama bivše Jugoslavije, uključujući nedavno otkrivenu Štajersku gardu...

Predstava nije rekonstrukcija istorijskog nacizma, ona stvara pre svega ono 'apsolutno sada'. U njoj gledamo strah, prenosive bolesti i metafiziku. Reč kolaboracija je prividno nedužna, ona znači saradnju, a ja bih hteo sto puta da ponovim – istražujem nacionalno i nacizam. Verujem da poznajete onu definiciju jezika kao glavnog stuba nacionalne svesti – jezik je dijalekt koji namećemo i potvrđujemo uz pomoć naoružane vojske, uvek na silu! U mom svetu sve posvećujem zaumnom jeziku (Hlebnjikov), zvezdanom jeziku postgravitacijske umetnosti, pedesetogodišnjoj predstavi *No-ordung::1995-2045*. Predstava *Odilo*. Za-

tamnjenje. *Oratorijum*, zato je izuzetak u mom pozorišnom repertoaru poslednjih dvadeset pet godina.

Kakva je veza između tehnološkog napretka i pojave fašizma, po vašem mišljenju?

Jasno: velika! Fašizam je omogućen industrijskom projekcijom muških fantazija. Lično, reč fašizam previše ne upotrebljavam jer je devalvirana. Koristim reč nacizam za rasizme i za nasilje belog postindustrijskog muškarca.

Da li digitalno doba, u tom smislu, daje veće šanse fašističkim tendencijama da se razmahnu u globalizovanom svetu? Kakva je priroda fašističkih pokreta u 21. veku?

Da, daje! Danas je već jasno i postalo je već stereotip da ovo doba omogućava simplifikaciju digitalnog jezika (tvit), totalitarističku projekciju, diktaturu piksela. Ali, ja sam tehno optimista. Mislim da će elektronski talas omogućiti neposrednu demokratiju. Odurna mi je ideja da dođe beli čovek i preti tehnologijom. Ja sledim Kropotkina, a ne Bakunjina. Sledim Hlebnjikova, a ne Tolstoja. Sledim Harmsa, a

ne Tomasa Mana. Protivim se ideji demokracije. Ja sam radikalni ateista i – obratite pažnju! – nikako antiteista.

Po vama, svako nacionalno biće potencijalno je nacističko. Da li je osećaj da si stanovnik Evrope na kojoj obitava mnogo nacija i kultura, ipak jedino održivo rešenje na ovom kontinentu?

Na ovom kontinentu – da! Ne zaboravimo da je i Rusija – Evropa.

Šta je avangardni teatar danas i koje su njegove odgovornosti?

Nema dobre i loše umetnosti. Postoji samo umetnost koja je blizu istine ili je veoma daleko od nje. Mislim da u 21. veku bilo koja akcija u pozorištu koja nije odgovorna – ne može dobiti status umetnosti.

Šta za vas znači činjenica da vaša predstava otvara festival kakav je Bitef?

Uf. Ja živim u svim umetničkim žanrovima. A još uvek beskonačno obožavam pozorište. Pozorište je moj prostor rođenja i moje svesti. Zato je Bitef za mene – pre svega fantastično pozorište

ZORICA KOJIĆ I DRAGAN AMBROZIĆ

SVET BEZ LJUDI

13 - 22. septembar 2018.

www.bitef.rs

13.09. <i>Prolog</i>	17:00 20:00 trajanje: 1h 10'	Sava Centar	Slovensko mladinsko gledališče, Centar za urbanu kulturu, Kino Šiška, Ljubljana, Slovenija Peter Mlakar, Dragan Zivadinov ODILO. ZATAMNENJE. ORATORIJUM. Režija: Dragan Zivadinov
13.09. <i>Pretpremijera</i> 14.09. <i>Svečano otvaranje</i>	20:00 trajanje: 1h 30'	Jugoslovensko dramsko pozorište Scena „Ljuba Tadić“	Esel 1-1, Pariz, Francuska SVITA BR. 3 'EVROPA' Koncept: kolektiv „Enciklopedija reči“ Režija: Zorislav Lakost Muzička kompozicija: Pjer-iv Mase
15.09.	20:00 trajanje: 1h 25'	Narodno pozorište u Beogradu Scena „Raša Plaović“	Narodno pozorište u Beogradu, Srbija Maja Pelević BOLIVUD Režija: Maja Pelević
16.09.	20:00 trajanje: 1h 20'	Beogradsko dramsko pozorište Scena „Rade Marković“	Teatar „Maksim Gorki“, Berlin, Nemačka Oliver Frlić i ansambl GORKI – ALTERNATIVA ZA NEMAČKU? Režija: Oliver Frlić
17.09.	20:00 trajanje: 1h 30'	Atelje 212 Scena „Mira Trailović“	Satiričko kazalište „Kerempuh“, Zagreb, Hrvatska Ludi Pirandelo ŠEST LICA TRAZI PISCA Režija: Oliver Frlić
18.09.	20:00 trajanje: 1h 55'	Pozorište na Terazijama	Teatar NO99, Talin, Estonija NO43 PRILJAVŠTINA Režija: Ene-Lis Semper, Tit Ojaso
19, 20, 21.09.	13:00, 17:00, 21:00 trajanje: 1h 40'	Narodno pozorište u Beogradu	HAU Hebel am Ufer, Berlin, Nemačka VEČNA RUSIJA Koncept, tekst, režija: Marina Davidova Scenografija, video: Vera Martinov
20, 21.09.	19:00, 21:00 trajanje: 1h	Bitef teatar	Produkcija Nadava Barnea, Tel Aviv, Izrael PAYAM Režija: Nadav Barnea
21.09. 22.09.	17:00, 18:30, 20:00 15:30, 17:00, 18:30 trajanje: 1h 30'	Pozorište na Terazijama	Teatar Vidi – Lozana, Švajcarska ZAOSTAVŠTINA, KOMADI BEZ LJUDI Koncept: Rimini Protokol (Štefan Keggi, Dominik Iber)
22.09.	20:00 trajanje: 1h 40'	Sava Centar	Le bale se d la be, Gent, Belgija REKVJEM ZA L. Muzika: Fabrizio Kessel po Mozartovom Rekvijemu Reditelj: Alen Platel

Pismenost i priključenija

Čarli Čaplin,
Moderna vremena

"He's crazy !!!"

Pojava pokretnih slika proširila je fenomen pismenosti. Naš sistem obrazovanja to još uvek nije primetio

Pismenost postoji od prvobitnog zapisivanja i tumačenje znakova slikovnog pisma na zidovima pećina, preko zapisa na egipatskim papirusima, a zatim pergamentima (smišljenim jer je jedan od faraona zabranio izvoz papirusa uviđajući moć biblioteka, ali su te moći itekako bili svesni i drugi), pa sve do naše "Gutenbergove galaksije". Kroz milenijume pismenosti (i nepismenosti), pismenima se smatraju ljudi koji su ovladali različitim nivoima pisanja i čitanja i aritmetike: od osnovnog korišćenja slova, reči i brojeva, preko komplikovanijeg baratanja pravopisnim, gramatičkim i stilističkim strukturama maternjeg i drugih jezika i računskim operacijama, do onoga što je do skora značio izraz "pismen čovek": svestrano obrazovana osoba, tj. intelektualac u najširem smislu. Za ovog poslednjeg, smatra se da je sposoban da autonomno misli, sagledava stvari sa različitih strana, objektivno logički zaključuje i donosi sudove.

Pismen čovek bivao je jedan od nosilaca sveopšte slovesnosti. Osim što su slovesni stubovi društava kojima pripadaju, u situacijama sukoba i smutnim vremenima oni su bivali i opasni protivnici jer su posedovali veliko znanje. Znanje je, pak, za dugi istorijski period, predstavljalo moć. Znanje tj. moć slovesnih bila je i ostala dvojaka: njima je teško manipulisati, a oni sami sposobni su da manipulišu beslovesnima. Iako ni jednoj vlasti kroz istoriju nije preterano odgovaralo da ima pismene podanike, široka pismenost pokazivala se kao odlična kad je trebalo boriti se protiv tzv. spoljašnjeg neprijatelja. I tako su bazična pismenost, pa zatim i književnost, a onda i istorija i teorija književnosti po-

stale deo konvencionalnog obrazovanja.

No, s pojavom pokretnih slika, filma i televizije, a zatim i svih ostalih elektronskih digitalnih medija, fenomen pismenosti se proširio, kao i fenomen nepismenosti. Već više od sto godina svi gledamo pokretne slike zvane film, duže od polovine tog perioda gledamo televiziju, a danas svi koristimo internet, pa svi i pišemo, fotografisemo, snimamo i objavljujemo medijske sadržaje na društvenim mrežama. Reklo bi se kako je očigledno da nam je za to nužna edukacija u medijskoj pismenosti, slična onoj koju imamo u vezi sa tradicionalnom pismenošću, no sistemi neverovatno sporo reaguju. U osnovnim i srednjim školama izučava se, doduše, informatika, ali sadržaji koji se prenose novim medijima ostali su po strani. Ne uči se jezik i gramatika mirnih i pokretnih slika, ne uče se njihove istorije i teorije. Poput emocionalne i socijalne pismenosti, medijska pismenost prepuštena je vansistemskom učenju koje zavisi od porodice, talenta, sreće. Sve ove amorfnu razbarušene oblasti naših života grade novi svet – povremeno briljantno savladan, ali češće sasvim zapušten, a ipak u njemu svako – kako zna i ume – stvara i prima poruke.

Tim svetom, u kojem ni etički, ni estetski principi nisu stvar društvene nege i staranja, povremeno bivamo oduševljeni, a povremeno zgroženi. Medijske kampanje, reklame, informativni i zabavni sadržaji divljaju i rastu po sistemu greška i pokušaja, vođeni sve više materijalnom korisnošću. Čak i medijski pismeni, bilo da je reč o školovanim ili samoukim profesionalcima filma, televizije, novinarstva, dizajna i računarstva, sve više se povinuju navodnim, a zapravo projekto-

vanim željama beslovesnih: surovo kapitalistički kalkuliranim bofl-proizvodima onih u čijim je rukama medijski kapital i objedinjeno globalno tržište. Da stvar bude gora, ni tradicionalno, nekad dobro organizovano opismenjavanje u starinskom smislu više ne može pomoći da se informacioni i dezinformacioni stampe do zaustavi – gramatika, stilistika, čitanje Čopićeve *Bašte sljezove boje* ili Sofoklove *Antigone* u osnovnim i srednjim školama teško će zabaviti ili pomoći u formiranju zdravih saznanjnih i etičkih sudova kod onih koji od malena gledaju rijalitije kao svojevrsne gladijatorske borbe, koji ne odvajaju oči od monitora, zavisni od popularnosti na društvenim mrežama i od virtuelnih svetova video-igara.

Zdrav razum, osim kritikovanja i lamentiranja, rekao bi da se mora početi od sredine – da se medijska pismenost mora izučavati od početka, čak i ako se čini da se stvar uveliko i odavno otela kontroli. Letnja škola medijske pismenosti za srednjoškolce i njihove profesore, koju je ovog avgusta u Sirogojnu organizovala izdavačka kuća Clio, koja se već godinama bavi objavljivanjem knjiga iz ove oblasti, primer je za pohvalu. Mladi su imali prilike da čuju stručnjake i profesionalce, da se sami okušaju u pismenom i pravilnom korišćenju medija, da analiziraju medijske sadržaje pod vođstvom mentora. Ovaj pionirski pokušaj mogao bi, uz nešto volje onih koji odlučuju i truda onih koji rade, postati putokaz ka razumnijem i efikasnijem savremenom obrazovanju, tj. opismenjavanju – u školama za decu i mlade, a u medijima za odrasle, kao što je to nekad činila čuvena Kika Bibić.

VLADISLAVA VOJNOVIĆ

Granica koja je spojila ljude

Foto: trajans-column.com

Rimsko carstvo je postavilo vojsku duž 7500 kilometara granice ne bi li zaštitilo svoju moć. Arheolozi i historičari iz sveta sastali su se prošle nedelje 24. put kako bi razmenili najnovija saznanja o ovom važnom delu civilizacije

Arheološki spomenici Dunavskog limesa, granice Rimskog carstva u srpskom Podunavlju, postaće od 2021. godine deo svetske kulturne baštine pod zaštitom Uneska. Iduće godine biće upisani lokaliteti koji se nalaze duž Dunavskog limesa na teritoriji Nemačke, Austrije, Slovačke i Mađarske, a u drugoj fazi, za tri godine, Dunavski limes na teritoriji Srbije, Hrvatske, Bugarske i Rumunije. Konkretno, to znači da će se pedesetak arheoloških lokaliteta u srpskom Podunavlju naći na listi svetske kulturne baštine, pa i oni koji su potopljeni prilikom izgradnje hidrocentrale u Đerdapskoj klisuri.

Ova vest je objavljena neposredno pre završetka 24. međunarodnog kongresa Limes i još više istakla ovaj u javnosti izuzetno primećeni skup na kome je od 2. do 9. septembra u Viminacijumu kod Kostolca skoro 500 arheologa i historičara prezentovalo najnovija otkrića o granici Rimskog carstva. Zbog kongresa, u Arheološkom parku izgrađene su vojne barake, vizuelno iste kao i one od pre 2000 godina, kad je Viminacijum bio prestonica provincije Gornje Mezije i utvrđenje legije VII Klaudije.

Rimski limes je utvrđena granica od Severnog do Crnog mora, duž Rajne i Dunava, do palestinske pustinje i Arabije –

dugačka 7500 kilometara, od kojih je 450 kilometara prolazilo kroz današnju Srbiju. Bio je to fortifikacioni niz više od 40 rimskih logora, od kojih je jedino sačuvan Viminacijum.

Ideja o limesu javila se u vreme Cezarovog naslednika Oktavijana Avgusta. Naime, ekspanzionistička politika Rima u doba Republike, dakle do dinastije Julijevaca-Klaudijevaca i 1. veka n.e., delovala je po sledećem principu: najčešće na poziv nekog plemena koje je u sporu sa drugim, ili kao odgovor na nečiji pljačkaški upad, Rim je odgovarao "mirovnom misijom" nakon koje bi bio bogatiji za novu teritoriju i značajne resurse, princip koji su tokom istorije preuzele druge velike sile. Cezar je tako zauzeo Galiju, pa su njegovi naslednici prigrabili naše sadašnje prostore, Egipat i svaki drugi pedalj na koji su kročili. Rim zbog toga postaje prevelik da bi se uspešno branio na svim stranama, pa se rađa ideja da se na granice carstva pomeri vojska. Time bi se čak i naizgled pokorni saveznici držali na odstojanju, a vojska bi lakše branila teritoriju od pljačkaških i osvajачkih upada. Dođuse, neprijateljsku vojsku koja bi uspela da probije granicu i prodre u dubinu teritorije Rima, ne bi mogao niko da odvрати od pljačkanja. Ali, to će isplivati kao problem tek vekovima kasnije.

Avgust je pomerio granice Rima na reke, poput Rajne i Dunava, koje su bile lakše odbranljive. Razvijen je sistem šanaca i zemljanih nasipa, pa i prvih palisadnih zidova. Iza te vodene prepreke nalazile su se vojne tvrđave, kule, bedemi i vojnici – dovoljno da obeshrabri skoro svaku varvarsku vojsku u pokušaju da opljačkaju bogate rimske zemlje. Avgustovi naslednici su kao prioritet odredili dalje razvijanje granica na potezu Rajne i Dunava, kao i konačni razvoj i povezivanje sistema limesa. Delovi ovog grudobrana su sistematski povezivani, sve dok limes nije postao jedna monolitna celina na granici carstva. Ako pogledamo Rim vek nakon Avgustove smrti, otprilike u doba Trajana i Hadrijana (2. vek), već vidimo uobičajen limes u punoj snazi. Linija duž reka od Severnog do Crnog mora bila je neprobojna brana. U našoj zemlji ta granica se protezala obalom Srema do Singidunuma, potom šumadijskom stranom Dunava ka Đerdapu, i dalje duž bugarske strane ove reke sve do Crnog mora.

Veliki gradski centri sa kastrumima legija povezivani su mrežom puteva. To je bio prioritet, kako bi se vojska što brže transportovala tamo gde je potrebna. Logori legija više nisu bili jednostavne palisade i nasipi, već kompleksne tvrđave od kamena sa dve linije komunikacije unu-

KOPIJA PROŠLOSTI: Iz Arheološkog parka Viminacijum

Foto: Tanjug / Rade Prelić

tar njih i kulama na uglovima i bedemima. Ostatke takvog logora u Singidunumu možemo videti na nekoliko mesta na Kalemegdanu i u Rimskoj sali Biblioteke grada Beograda. Po pravilu, te puteve i tvrđave gradile su legije na limesu.

Svaka legija imala je zadatak da štiti određeni segment limesa. Zbog odbrane Gornje Mezije na primer, u Singidunumu je bila stacionirana legija IV Flavija Feliks (Srećna), a u Viminacijumu VII Klaudija. Ako je u svakoj legiji bilo oko 6000 legionara, moguće je izračunati kolika je vojna sila bila uposlena da štiti granice Rimskog carstva! Osim toga, svaka legija je imala i brojne auksilijarne (pomoćne) trupe, uglavnom sastavljene od romanizovanih varvara, koji su služili Rimu ne bi li dobili građanski status. Ti varvari su Rimu bili nezamenjivi jer su poznavali situaciju i oblast iza limesa, ali su istovremeno predstavljali i opasnost. Tako je Arminije, Germanin iz plemena Heruska, koga je Rim kao taoca obučio vojnoj veštini, stečeno znanje pokazao postavljajući briljantnu zamku rimskoj vojsci u Teutoburškoj šumi 9. godine naše ere. Epilog su bile tri uništene rimske legije, samoubistvo vojskovođe Publija Kvintilija Vara i Oktavijan Avgust zaogrnut u crno koji danima uzvikuje: "Vare, vrati mi legije!"

Tokom Dačkih ratova, početkom 2. veka, car Trajan je na Dunavskom limesu u Gornjoj Meziji pripremao svoje legije protiv Decibala, kralja Dakije. Plan mu je bio da pokori današnji Banat i prostranstva Dakije (Rumunije). Smatra se da ga

Trajan ne bi ostvario bez opsežnih priprema koje su poprimile epohalne razmere. Trajanova tabla u Đerdapskoj klisuri je jedno od svedočanstava tog poduhvata, ali most na tom mestu, za koji postoje dokazi da je imao 20 stubova, nije sačuvan. Ipak, kao najbolje svedočanstvo o ovom poduhvatu je Trajanov stub u Rimu. Spiralni reljef ovog spomenika pripoveda o Trajanovim pripremama za rat na našem delu limesa i samom pohodu protiv Dačana, o građenju puteva na limesu Gornje Mezije, proširivanju vojnih kapaciteta tvrđava i postaja, pa i prelazak preko izgubljenog Trajanovog mosta u Đerdapu na teritoriju Dakije, sve uz nemi blagoslov personifikovanog Dunava.

Nakon ratova došlo je do pomeranja limesa u Dakiju. Današnji Srem i Banat su se našli pod rimskom upravom (Bačka nije nikad). Singidunum, današnji Beograd, i dalje je bio grudobran prema nepokorenim narodima, nastavljajući da se urbanistički razvija s obzirom da je limes osim vojnobezbednosnog imao i kulturno značaj. Uz vojsku nisu išle samo auksilijarne trupe, već i zanatlije, trgovci, špekulanti, porodice legionara, prostitutke i ostali činoci civilizacije. Svu tu masu sveta trebalo je negde smestiti. Njihova naselja uz rimske vojne logore, takozvane kanabe, odvojena su od gradova. Kanabe koje su pripadale području Singidunuma, protezale su se od vojnog logora ka ušću Save i Dunava. Duž tog poteza otkrivena je mreža građevina zanatlija i drugog stanovništva. To nisu

bile udžerice podizane nasumice, već organizovano naselje čije su pojedine kuće imale hipokauste, rimski sistem podnog grejanja. Grad se pružao na drugoj strani logora, ka današnjoj Knez Mihailovoj ulici i dalje ka Tašmajdanu, gde su se klesali sarkofazi za obližnju nekropolu. Grad Singidunum pokraj logora i kanaba bio je kao i svaki drugi u carstvu, sa hramovima, forumima, termama (ispod Studentskog parka) i ostalim tragovima romanizacije ovih prostora. Svega toga ne bi bilo bez limesa i obližnje legije.

Vojska jeste bila tu da brani granice od upada nerimskog stanovništva, ali je komunicirala sa njima. Takođe, varvari iza limesa nisu bili imuni na proizvode carstva, isto koliko je i Rimljane interesovala njihova egzotična roba ili sirovine. Putujući trgovci i avanturisti dolazili su do limesa, donosili robu svog naroda, prodavali je ili menjali, i vraćali se na rodnu teritoriju prenoseći priče o sjaju Rimskog carstva. Rimski kulturi je bila moda i trend tog vremena, koliko su koka-kola i Holivud danas. Rim je bio multikulturalan centar i predstavljao je ideju o boljem životu, pa su, podstaknuti tim pričama, mnogi stupali u rimske auksilijarne trupe sanjajući da kao deo neke legije putuju svetom.

Putujući, legionari su po svetu širili rimsku kulturu, a Carstvu su donosili običaje, verovanja, nove kultove i vesti sa raznih strana sveta. Mitrin kult je sa istoka prodro do naših prostora baš preko legionara, i u prvim vekovima bio

je ozbiljan konkurent hrišćanstvu. Smatra se da bi možda i prevladao hrišćanstvo, da nije hermetički ostao zarobljen u legionarskom okruženju i da nije bio isključiv prema ženama. U tom konglomeratu uticaja koji se stekao u Rimu i plemenâ iza limesa dolazilo je do razmene kultura i daljeg razvoja multikulturalnosti. U pravom smislu – protoglobalizacija.

Kad su carstvom zavlitali politički problemi, a posebno u periodu takozvanih "vojnih careva", odnosno građanskog rata koji će se okončati pojavom Dioklecijana u drugoj polovini 3. veka, nezadovoljni vojnici na granicama često su postavljali svoje komandante za careve. Dioklecijan je tako došao na vlast. Neki delovi limesa bili su predaleko od grada Rima da bi ti samoproglašeni vojni carevi preuzeli stvarnu vlast. Dešavalo se i da su legionari ostavljali svoje položaje na limesu pa su kroz nebranjene delove ulazili varvari. Dakija, na primer, pala je isto kao što je i osvojena.

Limes je s vremenom postao začarani krug. Bilo je sve manje stanovništva voljnog da ratuje, pa se carstvo oslanjalo na varvare koje su zarobili. A oni bi pak sve češće postajali veća pretnja od onih sa druge strane limesa, i tako sve do Velike seobe naroda 375. godine. Pred talasima Germana, Huna, Slovena i ostalih, deo carstva se urušio, a ostatak reformisao u Vizantiju. Limes je u vreme Seobe naroda bio slaba odbrana od napada, a stanovništvo je manje-više prepušteno sebi. Ali, to je već neka druga priča.

Činjenica da se stotine stručnjaka redovno susreće već 24. godinu da na međunarodnom kongresu diskutuje o limesu, dokazuje važnost i obim te teme. Limes je oblikovao rimsko društvo koliko i druga dostignuća carstva o kojima se među stručnjacima mnogo više priča, poput hramova, akvadukta, raskošnih carskih palata i mauzoleja. Nasleđe limesa je živa razmena kultura romanizovanog i varvarskog stanovništva, mnogo više nego što je linija fortifikacija za odbranu. A možda bi na osnovu toga mogle da se izvuku i neke pouke za nas.

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

Moj čukunde

**Priča o jednom
ekspozatu izložbe
"Naša istorija, naša
sećanja" Francuskog
instituta u Srbiji**

"U godini obeležavanja velikog jubileja, 100 godina od završetka Prvog svetskog rata, imam veliku čast i obavezu kako prema precima ali i budućim pokoljenjima da kao potomak učesnika ovih velikih i za čovečanstvo prelomnih događaja podelim priču mojih predaka, čukundede i pradede, i tako dodam još jedan kamenčić u ovaj plemeniti mozaik sećanja i opomene da njihova dela ne zaboravimo", piše na početku svedočanstva Đorđa Mamule, jednog od mnogih ekspozata izložbe "Naša istorija, naša sećanja" Francuskog instituta u Srbiji

Naime, ovog marta, Francuski institut u Srbiji (FIS) pozvao je naše građane da prilože svedočanstva iz porodičnih arhiva koja čuvaju uspomenu na solidarnost francuskih i srpskih vojnika i civila tokom Prvog svetskog rata, kako bi od njih organizovali izložbu. Do kraja juna stiglo je stotinak fotografija i četrdesetak svedočanstava, a priprema izložbe "Naša istorija, naša sećanja" je pri kraju. Planirano je da bude prikazana u većini gradova u čijem oslobađanju su učestvovali i francuske trupe u jesen 1918. godine: u Pirotu, Prokuplju, Leskovcu, Nišu, Knjaževcu, Zaječaru, Negotinu, Kladovu, Vranju, a na dan oslobođenja Beograda prvog novembra biće otvorena u galeriji FIS.

Đodre Mamula (1989), citiran na početku teksta, je master istoričar i turistički vodič. Autor je nekoliko stručnih radova o Prvom svetskom ratu, učestvovao je u nekoliko naučnih skupova o istoj temi, sarađivao je u realizaciji pozorišnih predstava i dokumentarnih filmova o ličnostima i događajima iz istorije. Trenutno priređuje reprint čukundedinog putopisa *Srpska vojska i bežanija kroz Albaniju*. Gospodin Mamula ustupio je "Vremenu" svedočanstvo o Sretenu i Dušanu Diniću, namenje-

no izložbi Francuskog instituta u Srbiji.

"Moj čukundeda Sreten Dinić, učitelj, pisac i zadrugar, bio je rodom iz sela Veliki Šiljegovac u Kruševačkom okrugu. U Prvom svetskom ratu mobilisan je kao ratni dopisnik Šumadijske divizije drugog poziva i u jesen 1915. godine tokom povlačenja vojske sa sobom je poveo svog najstarijeg sina Dušana. Nakon povlačenja preko Crne Gore i Albanije, Dušan je već u Medovi na dan njihove slave Svetog Jovana 20. januara sa ostalom srpskom decom bio transportovan u Francusku, italijanskom sanitetskom lađom 'Kening Albert'. Ovaj transport je međutim presrela austrougarska podmornica i više od dva dana je bio zadržan na kontroli u Kotoru, odakle je nastavio put prema Francuskoj. Deca su prvo bila smeštena u Bastiji na Korzici da bi tek u aprilu bila raspoređena po francuskim koledžima. Dušan je poslat u Banjer de Bigor (Bagnères-de-Bigorre) u departman Gornji Pirineji u koledž 'Viktor Duri'. U tom internatu boravio je do početka 1918. godine, kada je zbog izgredda i lošeg ponašanja nekoliko đaka cela grupa rasformirana, a sva deca po kolektivnoj kazni poslata u različite škole. Dušan je tako svoje školovanje u Francuskoj završio u Aženu (Agen, Lot et Garonne licee de garçons).

SLIKE IZ ALBUMA:
Sreten i Dušan Dinić u Francuskoj 1917;
Sreten stoji drugi s desna, Dušan stoji
prvi s leva, Francuska 1917/1918.

Fotografije: Iz privatne arhive

Sreten je nastavio put ka Draču i odatle je, krajem januara 1916, prebačen na Krk gde se stavlja na raspolaganje Ministarstvu prosvete i crkvenih poslova i postaje saradnik, a potom ekspeditor i blagajnik obnovljenih 'Srpskih novina'. Tokom leta iste godine u *Ratnom dnevniku* kao feljton izlazi Sretenov putopis *Srpska vojska i bežanija kroz Albaniju i na Krku*, prvi štampani opis povlačenja vojske i civila preko Albanije, koji će nakon rata biti preštampan kao posebna knjiga 1922. godine. Ovaj tekst je bio preveden na francuski i poslužio je Žozefu Renaku (Joseph Reinach) kao izvor za njegovo predavanje na Sorboni o srpskom povlačenju 1915. Isti tekst će kasnije biti preveden i na češki jezik. U proleće 1917. godine Sreten, kao istaknuti zadrugar i osnivač više zadruge, preko Ministarstva narodne privrede odlazi u Francusku na kurs mlekarstva i sirarstva u gradić Polinji u jugistočni francuski departman Žira. Naime, srpska država je težila da ljude koji su bili oslobođeni vojne obaveze, a takođe i ranjenike, obrazuje i stručno spremi i usavrši za poslove kojima su se bavili pre rata, kao i da opismeni nepismene invalide. Tamo je, iako još od Krfa bolestan i malaričan, pored izučavanja mlekarskog zanata radio na organizovanju srpskih ratnih invalida

i njihovom školovanju. Postaje šef invalidskog depoa prvo u Polinju a sredinom 1918. u Franševilu gde drži predavanja invalidima. U decembru 1917. u Polinju drži Francuzima predavanje o Srbiji na francuskom jeziku. O ovom predavanju pored 'Srpskih novina' pisao je i lionski 'Progres' a Sreten je dobio pismene pohvale od srpskog poslanstva u Parizu. Sreten je takođe zajedno sa svojim francuskim prijateljem profesorom filozofije Lujom Rojaom pisao članke o Srbiji u francuskom listu "Laterne" koje je potpisivao upravo Roja.

Tokom boravka u Francuskoj Sreten Dinić zavoleo je ovu zemlju. Nakon rata je u Leskovcu, gde je postao školski nadzornik, bio jedan od osnivača društva Prijatelja Francuske.

Sreten Dinić je tokom svoje bogate i raznovrsne karijere, učitelja, pisca, zadrugara i na posletku novinara kao urednik "Leskovačkog glasnika" objavio preko 40 udžbenika za osnovne škole, zbirku pesama, popularnu književnost, pozorišne komade i 10 dela koja su se odnosila na Prvi svetski rat: dokumentarno-istorijsku prozu *Srpska vojska i bežanija kroz Albaniju i na Krku*, *Bugarska zverstva u vranjskom okrugu* u dva toma, opis i svedočanstva o bugarskom zločinu (Dinić je bio član komisije za utvrđivanje tih zlo-

Iz putopisa

"I zaljuljaše se morski talasi i ponesoše ove salomljene heroje na tiho ostrvo u Jonskom moru na odmor, potkrepljenje i novo spremanje. Za nekoliko dana pa je restauracija na ostrvu Krku sa najvećom brižljivošću i predomišljajem izvršena; zdravi na Krk, a bolesni, na ostrvo Vido i Lazaret u bolnicu, gde već beše naslagano hrane u izobilju. Ali dockan! Polumrtva ili mrtva usta ne jedu. Tako šaputahu bleđa usta iznemoglih vojnika na Vido, koji dospeše tu koliko da umru na miru, na tihom podneblju, puneći široke iskopane rake, po 100-200 dnevno. Pa ko su ti vojnici, koji svojim velikim pomorom od iznurenosti, prozeblosti i gladi obeležiše ime tome nevinom ostrvu "Ostrvo smrti". To su naši rekruti. To su naša deca, naša uzdanica na kojoj smo sve naše nade za budućnost zidali i zasnivali, to su naši đaci iz 1912. koji ispunjavahu sve škole u Srbiji i predstavljahu onda svu školsku omladinu srpsku, to su oni naši nestašni rekruti, koji nam u Čačku i Kraljevu zaglunuše uši od pesme, to su oni rekruti naši koji su imali da zamene našu iznurenu i umornu vojsku na bojnoj liniji, to su oni rekruti koji su osam dana u vodi stajali pred Valonom čekajući dopust od talijanske vojske, da mogu produžiti, to su oni naši lepi bečari na čijim se rubovima na košuljama sad i ne poznaju vezovi rukotvorine ljubav i seja njihovih, od prljavštine i gadi; i to su oni naši rekruti koji pre polaska iz Srbije brojaču 40.000 a sada 5000."

(Sreten Dinić, *Srpska vojska i bežanija kroz Albaniju i na Krku*)

čina), *Pogibija prote Avrama Jovanovića*, *Na Vidu* (objavljen na Krku u "Zora – Kalendar za prostu 1917. godinu" koji je uređivao), pripovetku *Na levoj obali Meze*; pozorišne komade *Ratno siročće*, *Pod maslinama na Krku* i *Proglas ujedinjenja*, i spev *Majčin amanet*. Sreten Dinić takođe vodi računa o ratnoj siročadi i pomaže osnivanje doma za ratnu siročad u Leskovcu. Radeći na obrazovnom polju, pokreće časopis 'Narodni prosvetitelj' namenjen učiteljima i nastavnicima, ali i drugima."

91
s.č.

Baštovan grandoman

Knjiga Pola Juena je urnebesno satiričan prikaz rituala tzv. književnog života, izdavačke industrije, autorskih sujeta i autsajderskih iluzija

I ma Tomas Bernhard u mnogim svojim prozama onaj genijalni retorički t(r)ik u stilu "rekao je Hans da je rekao Jozef", što će reći da nam zapravo Bernhard kaže da pripovedač kaže da Jozef kaže da Hans kaže... (osim što to kod Bernharda mnogo bolje zvuči nego ovde). Kao u kakvoj dolini odjeka, gde se, ako ne paziš na času, na kraju možeš zagubiti i izgubiti račun ko je šta "izvorno" rekao.

Slučaj romana Pola Juena (Paul Ewen) može vas podsetiti na onaj bernhardovski mađioničarski postupak utoliko što je pitanje "autorstva" u njemu takođe naizgled izmisticovano, ne zato što bi oko toga bilo ikakvih stvarnih nejasnoća, nego zato što je ova vrsta dvojnosti sastavni (i zabavni) element književnog postupka. I to od same naslovne strane: istina, na njoj se nalazi ime Pola Juena, ali je nekako upadljivije jedno drugo: Fransiš Čep. Čep (u izvorniku Plug), međutim, nije pisac, nego književni lik, čije je ime sastavni deo naslova romana (nešto kao Don Kihot, samo sumanutiji). Čep, međutim, jeste narator romana, što bi po sebi bilo gotovo banalna stvar da sam roman (Pola Juena, ne zaboravimo) nije moguće, pa i poželjno, čitati kao neku vrstu nenapisanog romana-priručnika samog Čepa, knjige o čijem pisanju naš junak sve vreme mašta (kao i o slavi, priznanjima i novcu koje će mu ona doneti), ali na njenom "stvarnom" nastanku ne radi zapravo ništa (mogli bismo reći da pati od autorske blokade – kad bismo uopšte mogli ozbiljno da ga doživimo kao "autora"). Ili ipak radi? Jer evo, piše Juen da piše Čep... Zapravo, ne piše, nego samo mašta da piše...

Možda sve ovo deluje komplikovano, slušajući ovako nešto Čep bi se smorio, potegao bi još koji gutljaj vina iz boce (drsko maznute iz fonda "reprezentacije"

na Kulturnoj Manifestaciji) i zahrkao bi usred tzv. književne večeri. Ili bi napravio neki mnogo veći skandal... Jer, naslovni junak romana Pola Juena *Fransiš Čep: Kako da pisac nastupa u javnosti* (prevela Daliborka Laudanović Ivašković; Partizanska knjiga, Kikinda 2018) zapravo je autsajder i gotovo pa svičtovski pomereni trablmejker koji se stalno zatiče u kontekstima u koje ne ume ni približno da se uklopi, ali

za koje je odnekud umislio da su mu primere, to jest, da je on, Čep, sastavni deo sveta kakav gleda s klasno-statusnom zavišću za koju ne možemo reći da je snobovska jer je Čep odviše "nisko" da bi mogao biti snob: pre će biti da je fatumski luzer koji je rešio da, pre neizbežnog čeonog sudara sa stvarnošću, izživi svoje fantazije za

sve pare. Jer, negde u pozadini čitačeve svesti pulsira melanholično saznanje da je i sam Čep, mada se na površini sve vreme doima ubeđenim stanovnikom sopstvene grandomanske fantazije, naposljetku svestan deluzionističke prirode svog poduhvata "postajanja piscem" koji želi da se pobliže upozna s kolegama i razmeni s njima poneku reč na ravnoj nozi, utoliko pre što će i sam, koliko sledeće godine, garant dobiti Bukera, evo, samo da nađe vremena da sedne i napiše knjigu...

U tzv. stvarnosti, Čep je povremeni baštovan u londonskim bogataškim vilama. U jednoj od njih pronalazi prva izdanja svih romana nagrađenih famoznom Bukerovom nagradom; romani su, dakako, *nerazdeveni* jer njihov vlasnik, prebogat bankar, ima *pametnija* posla nego da se baka s književnošću. Čep počinje da redom "pozajmljuje" te knjige i s primercima odlazi na književne večeri, promocije, festivale: svugde gde se može sresti s autorima "bukerovcima". I od njih žicka

autograme, dakako. Faksimil svakog autograma vidimo u knjizi, i oni su autentični: Juen (Novozelčanin s britanskom adresom) je zaista obilazio književne večeri i tražio autograme u ime Fransisa Čepa... Svako poglavlje Čepovog priručnika/Juenovog romana posvećeno je po jednoj knjizi i autoru (tu su, među inim, Salman Ruždi, Arundati Roj, Ijan Mekjue, Kazuo Išiguro, Džulijen Barns, Dž. M. Kuci, Piter Keri, Hilari Mantel, Gream Swift, Margaret Atvud, Rut Rendel, Kiran Desai, V.S. Najpol, Nadin Gordimer...) a kako je Čep, za razliku od plaćao svog baštovanluka, te knjige iščitao, u njegovoj će se mahnitoj fantaziji događaji iz knjiga na najbizarnije zamislive načine pomešati sa stvarnosnom prozom tzv. književnog života; Čep će mesečariti po književnim promocijama stupajući s nevoljnim autorima u najčudnije diskusije ili praveći ekscentrične kravale svih vrsta, sve vreme se izobilno podmazujući (maznutim) alkoholom. Juen, dakle, ispisuje urnebesno duhovit roman koji je dubinski, fundamentalno "aleksandrijski", bibliofilski, ako hoćete postmodernistički – a da istovremeno izbegava *efekat štreberaja* koji je od dobrog dela tzv. srpskih postmodernista načinio nečitljive gnjavatore. Juen je bespoštedno lucidni satirički posmatrač rituala tzv. književnog života, izdavačke industrije, autorskih sujeta i svega što uz to ide, mada nikada sa visine pseudomoralnog čistunca: pre će biti s dobro odmerenom i diskretno upakovanom kolegijalnom empatijom, kao jedna davna Dubravka Ugrešić, ona iz *Forsiranja romana-reke*. A prema Čepu nije ni malo sentimentalna, ali ni cinična, nadmen i grub: njegov Čep nije anđelak, još manje nepravedno neostvareni talenat čiju je realizaciju onemogućilo zlo klasno društvo, ali nije ni negativac: on je, naposljetku, samo ponešto "ekstremnije" ospoljenje onog zahtevnog Nad-ja koje čuči u manje-više svakome od nas. I tera nas da s vremena na vreme pravimo budale od sebe, što privatno, što na javnom mestu. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Pevač, a ne pesma?

**Brajan Feri, Arena,
Beograd, 7. IX 2018.**

Foto: Goran Sivački

Film *Flashbacks of a Fool* (britanska drama, 2008; u prevodu *Sećanje jedne budale*) kroz nostalgično prisećanje na odrastanje ranih '70-ih u engleskoj provinciji, odlično ilustruje prvobitno uzbuđenje glem-rokom i istraživanjem (sopstvene) seksualnosti/identiteta. Nimalo slučajno, uz ranu pesmu grupe Roksi mjuzik (dalje: RM) *If There Is Something* i oponašanje B. Ferija, iz te sekvence odvija se objašnjenje puta od eksperimenta preko visoke stilizacije do pukog manirizma.

U Srbiji smo RM i njenog vođu Brajena Ferija (Bryan Ferry, r. 1945.) nažalost uživo slušali tek u 21. veku, i samo u Beogradu: obnovljene RM 2006. u Sava centru, a Ferija 2007. na istom mestu ("Vreme" 875), pa zatim (uz zdravljem uslovljeno odlaganje) 2011. u Areni. Gotovo u dan, 7 godina vernosti kasnije, opet efektno pregrađenu Arenu ispunilo je preko 5.000 obožavalaca, iako je najniža cena ulaznica приметно skočila (3.300d.). U poređenju, bend je gotovo prepolovljen, ali je sadašnji oktet polno ravnopravan: uz par neizbežnih pratećih pevačica, saksofon i violina/viola – instrumenti neophodni za evociranje zvuka klasičnih RM – u rukama su sposobnih muzičarki. I pozornica/osvetljenje ovog puta bili su svedeni, gotovo zastareli u poređenju sa standardom 'proširenog praćenja' koncerata na ogromnom ekranima u samoj sali; takoreći pozorišne zavese i lajt-šou ipak nikom nisu smetali. No, iako su to vešto prikrivale prilagođene vokalne deonice, škrtka konferansa ukazala je da glas napušta pevača.

Ferijev koncertni repertoar već dugo drži se iste strukture: standardi RM iz obe decenije u kojima su objavljivali stu-

dijske albume/nove pesme, te izbor Brajenovih obrada i autorskih numera sa brojnijih solo-izdanja (nekad, neredovno licencno objavljivanih i u Jugoslaviji). Tačke iz ranih '80-ih tj. doba Novog talaša dobro se drže; izvođački manje zahtevne, podupiru opšteprihvaćenu predstavu o Feriju kao sofisticiranom romantičku (čitaj: kruneru; eng. crooner) – besprekorne Roksi stilske vežbe *Oh Yeah (On The Radio)*, *More Than This*, *Avalon*, pa i *Slave To Love* i *Don't Stop The Dance* s njegovog albuma *Boys And Girls* ('85) kojim je započeo niz najkomercijalnijih ali slabijih ostvarenja. U tom opusu, umesto novijih *Olympia* i *Avonmore* (2010. odn. 2014.) zanimljiviji je 'lažni retro', instrumentalni album *The Jazz Age* (2012, BMG) gde Bryan Ferry Orchestra izvodi njegove poznate kompozicije starinski aranžirane a la vesele Dvadesete, a sam Brajen je bendlider/producent sa ciljem da s druge strane vremenskog tunela dostigne sadržaj i stil američkih pemarkarica koje je poslednji put efektno eksploatisao izdanjem *As Times Goes By* (1999, Virgin).

Ipak, BF nije uvek uspešan kad reciklira svoja ostvarenja: aranžmani ranih Roksi numera kao *Love Is The Drug* tek su formalno ponovili svirački uglačane gromade zvuka, štaviše instrumentalne deonice su produžene obrnuto proporcionalno pevačkim, ali je izostala dinamika karakteristična za RM live. Da je povremeno Ferijevo sedanje za klavijaturu manje upošljavalo njegove ruke a više odmaralo noge, potvrdilo je neubedljivo natezanje kroz plesnu *Do The Strand*, a jedino prijatno iznenađenje ovog dela je biser *In Every Dream Home A Heartache*. Sasvim drugačije ali ništa slabije 'legla' je klavir-

ski prostrta Dilenova *Don't Think Twice, It's All Right*: Ferijev ispisnik i dugogodišnji gitarista, interno visoko cenjeni čika Kris Speding (Chris Spedding) uopšte nije zvučao rokaski resko kao uvek, ali se iskupio ovom akustičnom tačkom, a BF je zaprzio usnom harmonikom.

Publika je sve toplo primala, a taman kad sam pomislio da je i BF među veteranima kojima ostaje jedino Via Viagra, posle više od sat koncerta zvezda večeri se prenela i kroz sopstvene staritete – iz ere panka – *Tokyo Joe* i *This Is Tomorrow* napustila sotto voce; potonja je nadahnuta čuvenom pop-art izložbom koju je u Londonu '56. 'nosila' grupa stvaralaca oko Ričarda Hamiltona, kasnije Ferijevog profesora na univerzitetu. (Ujedno, to je – a ne samo Brajanova popodneva poseta Narodnom muzeju u Beogradu – podsećanje na art-rok.) U življem tempu BF je priveo nastup kraju, pa neuništiva *Let's Stick Together* Vilberta Harisona srećom nije povukla na *Dođi da ostarimo zajedno*. Stotinjak minuta programa zaokružila je naravno nostalgična Lenonova *Jalous Guy*, posthumni omaž i najuspešniji singl RM. Zamalo ovacije, nimalo bis.

Nije fer(i) porediti bilo koga, posebno BF – i zbog Džeri Hol – sa Džegerom (r. '43), ali računajte da smo ovog elegantnog džentlmena-zavodnika ispratili u zasluženu penziju. Istinski radničke klase sin, možda ne može da se opusti i prekine da radi ni kad je odavno dovoljno bogat da ne mora, pa se zato ne smiruje kao pravi ostrvski gđin koji bi svoje uživanje kanalisao u hobi, nego ostaje u estradnom riziku. *Trebalo bi da bude okačen u Tejt galeriji*, da, ali zaboravio je kemp i ne dostiže Džordža Melija (George Melly). ¶

DRAGAN KREMER

MADURO U ZAČ.

U zemlji bolivarskog socijalizma, zavisnoj od cene nafte, može da se govori o tehnologiji propalih državnih udara koje su podržavale SAD. Pod udarom američkih sankcija Venecuela se sada bori sa nagomilanim dugovima i hiperinflacijom

Fotografije: AP

Grupa "Vojnici u flanelu" (*Soldados de franela*) preuzela je odgovornost za pokušaj ubistva predsjednika Venecuele Nikolasa Madura tokom parade povodom godišnjice formiranja Venecuelanske nacionalne garde u Karakasu 4. avgusta. Eksploziju drona koji je nosio plastični eksploziv zabeležile su TV kamere. Dronovi su, kako se agenciji Bloomberg poverio jedan disident, dovezeni iz Majamija i testirani na jednoj farmi u Kolumbiji.

Američki mediji su atentat tumačili kao znak nezadovoljstva u snagama bezbednosti Venecuele, a sličan utisak je širen nakon što je pre godinu dana policajac Oskar Perez iz helikoptera i ispalio granate na venecuelanski vrhovni sud koji je suspendovao parlament u kome je dominirala opozicija. Maduro je za taj napad optužio general-majora Migela Rodrigeza Toresa, bivšeg šefa obaveštajne službe do 2015. koji je uhapšen, kao i neki komandanti oklopnih bataljona i jedan broj opozicionih političara.

Nikolas Maduro je posle smrti Huga Čaveza za predsjednika izabran u aprilu 2013. sa 50,66 odsto glasova. Opozicija se žalila da je bila izložena velikoj represiji i da je bilo mnogo neregularno-

sti, a na parlamentarnim izborima 2015. osvojila je dve trećine mandata. Uz pomoć Bolivarske narodne policije, Nacionalne garde i naoružanih polulegalnih civilnih bandi (*colectivos*) Maduro je skršio opoziciju tokom uličnih sukoba oko ustavnih referenduma 2016. i 2017. u kojima je poginulo oko stotinu ljudi, a 4500 je uhapšeno.

Potom je grupa zaverenika u aprilu 2017. planirala da u "Operaciji Armagedon" ubije Madura na vojnoj paradi, ali je odustala u strahu da će doći do velikog krvoprolića.

Onda je grupa od 300 do 400 kape-tana, pukovnika i generala iz sva četiri roda venecuelanske vojske planirala da tokom predsedničkih izbora 20. maja 2018. sa plavim trakama na rukavima sa oznakama OC (*Operación de constitución*) uhapsi predsjednika Madura i izvede ga pred sud.

Bilo je obrnuto. Maduro je nakon propalih pučeva 2018. objavio da će suzbiti izdaju i obezbediti lojalnost jedinstvene vojske slavnoj venecuelanskoj revoluciji i legitimnom komandantu. Neki od uhapšenih pučista su mučeni, neki pred vojnim sudom optuženi za izdaju, a neki su pobjegli. Zaverenici veruju da su izdani, moguće od strane dvostrukog agenta ubačenog u njihovu organizaciju.

PUČISTI U VAŠINGTONU

Da su američki zvaničnici znali za pučističke zavere u Venecueli, najdetaljnije je 8. septembra 2018. pisao "Njujork tajms" navodeći da se 2017. s najmanje tri različite grupe venecuelanskih vojnih zaverenika protiv Madura sretalo bar jedanaest aktivnih i bivših američkih zvaničnika.

Prvi kontakt sa američkom vladom pučisti su, navodno, ostvarili u jednoj evropskoj prestonici, čime su zvaničnici u Beloj kući bili zaintrigirani, ali i zabrinuti da zahtev za sastanak može biti trik da se krišom snimi neki američki zvaničnik kako učestvuje u zaveri protiv venecuelanske vlade. Dve zemlje nisu razmenile ambasadore još od 2010. godine.

"Njujork tajms" piše da je jedan od razloga za uzdržanost bio i to što jedan od venecuelanskih vojnih komandanata koji je bio uključen u tajne razgovore nije bio baš idealna figura za obnovu demokratije u Venecueli – bio je na američkoj listi sankcija protiv korumpiranih službenika, kao i drugi pripadnici bezbednosnog aparata Venecuele koje je Vašington optužio za hapšenje neistomišljenika, mučenje političkih zatvorenika, ranjavanje hiljada civila, trgovinu drogom i saradnju sa Revolucionarnim oružanim snagama Kolumbije, poznatijom kao FARK, koje SAD smatraju terorističkom organizacijom.

ARANOM KRUGU

I DALJE NA VLASTI: Atentat na Nikolasa Madura; vojska kao oslonac Madurove vlasti

Istoričar iz arhiva nacionalne bezbednosti na Univerzitetu "Džordž Vašington" Peter Kornbluh procenio je da Vašington pučistima nije pružio aktivnu pomoć, ali da je davao signale koje su pučisti mogli da shvate kao prećutno odobravanje njihovih planova.

Tokom 2018. godine tajni sastanci su održavani u kućama u predgrađu Karakasa, a neki od učesnika su s veštačkim brkovima i lažnim identifikacijama prelazili preko granice u Kolumbiju odakle im je, navodno, ipak doturana i neka novčana podrška iz SAD. Venecuelanske vlasti su tvrdile da su disidenti na Floridi i u Bogoti za ubistvo Madura ponudili 50 miliona dolara i azil u SAD.

Šef Ministarstva spoljnih poslova Venecuele Horhe Areasa osudio je planove SAD da podrže zaveru protiv vlasti u Venecueli, a osudi se najenergičnije pridružio predsednik Bolivije Huan Evo Morales, još jedan kamen u latinoameričkoj cipelj Vašingtona. Bela kuća je navela u saopštenju kako je važno da se SAD uključe u "dijalog sa svima u Venecueli koji pokazuju želju za demokratijom" u cilju "sprovođenja pozitivnih promene u zemlji koja je pretrpela toliko toga pod Maduroom".

Bivši američki državni sekretar Reks Tillerson je februara 2018. rekao da SAD ne zagovaraju promenu režima, niti ukla-

njanje predsednika Madura, ali je dodao i da će SAD, kada vojno vođstvo Venecuele shvati da ne može više služiti građanima, upravljati mirnom tranzicijom".

GLAS JASTREBA

Stariji saradnik na studijama odbrambene i spoljne politike na Kato institutu Ted Galen Carpenter piše 9. septembra 2018. u magazinu "Nationali interes" da ekstremni jastrebovi u Sjedinjenim Državama očigledno nisu ispunili kvotu gubitka američkih života i poreskih dolara u vojnim avanturama širom Bliskog istoka i Centralne Azije, pa za promenu sve više dižu buku o pokretanju rata protiv režima mnogo bližem kući – u Venecueli.

Najnoviji predlagatelj ove opcije je, po Karpenterovim rečima, neokonzervativni republikanski senator sa Floride Marko Rubio, koji se sprema da nasledi najistaknutijeg portparola Velike stare partije, pokojnog senatora Džona Mekejna, u korist "ultra-jastrebovske" (*ultra-hawkish*) spoljne politike.

"Amerikanci moraju biti upoznati sa izgledima za neprijatan neuspeh ako SAD započnu oružanu intervenciju u Venecueli, jer Maduro još uvek može da računa na jezgro posvećenih pristalica koje bi, uprkos užasnim posledicama njegove vladavine, verovatno bili spremni da

nasilno ospore invaziju Jenkija i okupaciju svoje zemlje. Sećanja na američku 'diplomaciju topovnjača', udarima CIA i neposrednim invazijama SAD u latinoameričkim zemljama tokom većeg dela dvadesetog veka jesu izbledele, ali nisu nestale među američkim susedima", piše Karpenter.

I "Njujork tajms" piše da je u vreme kada su pučisti tražili kontakt u Vašingtonu preovladala ocena da bi uspostavljanje tajnog kanala sa pučistima u Venecueli bio veliki rizik, s obzirom na to da mnoge u regionu duboko vređa duga istorija tajnih intervencija SAD širom Latinske Amerike, podsticanje inicijalnih pobuna, državnih udara, produbljivanje podela u zemljama kao što su Kuba, Nikaragva, Brazil i Čile.

Debaklom se završila invazija u režiji CIA u Zalivu svinja 1961. radi obaranja Fidela Kastro, a puč protiv predsednika Salvadora Aljendea u Čileu 1973. doveo je do duge vojne diktature generala Augusta Pinočea. Reganova administracija pružala je tajnu podršku desničarskim kontrasima u Nikaragvi osamdesetih godina prošlog veka. Administracija Džordža Buša mlađeg uspostavila je komunikaciju sa Pedrom Franciskom Karmonom Estangom, venecuelanskim biznismenom na čelu naftne kompanije, koga su

instalirali pučisti koji su zatvorili Huga Čaveza, pa se brzo korigovala nakon što je porastao bes protiv državnog udara i Čavez vraćen na predsedničko mesto, a Karmona posle samo dva dana "predsednikovanja" (12/13 april 2002) našao azil u Kolumbiji.

SANKCIJE KAO PROVERENO SREDSTVO

"Nažalost, i predsednik Trump je bio sklon da flrtuje sa vojnim rešenjem kao senator Rubio", piše Karpenter, pozivajući se na izveštaje o tome da je Trump u avgustu 2017. tražio da se pripremi plan za vojnu intervenciju SAD u Venecueli, ali da su ga savetnici, navodno, od toga odvratili.

Donald Trump je, međutim, poveo rat protiv Venecuele drugim sredstvima – u avgustu 2017. nametnuo je sankcije na osnovu kojih Kancelarija za kontrolu inostrane imovine SAD (OFAC) sprečava američke vlasnike venecuelanskih obveznica da učestvuju u restrukturiranju duga te zemlje.

Sankcijama su se pridružile Kanada, Evropska unija i Švajcarska, a Bela kuća je nastojala da se toj venecuelanskoj "pretnji regionalnoj sigurnosti i demokratiji" pridruže i druge zemlje.

To je prilično okrutan i sveobuhvatan pokušaj da se u Venecueli izazove bankrot težak 70 milijardi dolara, zemlji koja je zapadala u budžetski deficit i dugove pod uticajem sinergije efekata Madurove bolivarske politike i čudi naftnog tržišta koje su dugo određivale prilike u toj zemlji. Kako konstatuje pridruženi profesor Moderne latinoameričke istorije na Njujorškom univerzitetu Alejandro Velasco, taj začarani krug će se nastaviti:

"U vreme naftnog buma pedesetih godina prošlog veka vojna diktatura je rasipala naftna sredstva. Kada je šezdesetih godina došlo do naftnog kraha, liberalistički režim je morao da otplaćuje akumulirane dugove uz rast siromaštva i nejednakosti. Kada je sedamdesetih godina embargo na naftu na Bliskom istoku podigao cenu nafte na istorijski nivo, Venecuela je ponovo podigla kvalitet života izazivajući zavist u regionu. Kada su cene nafte pale početkom osamdesetih godina, ponovo su usledile dve decenije porasta nejednakosti, političkih i socijalnih nemira, pa su Venecuelanci 1999. izabrali za predsednika Huga Čaveza, kome se posrećilo da cene nafte početkom dve hiljaditih budu povoljnije, tako da je podsticao masovnu javnu potrošnju i socijalne programe koje je kasnije nazvao 'socijalizmom 21. veka'. Kad je došao Maduro, cene nafte su opet pale, što je uz nagomilane dugove dovelo do budžetskog deficita, topljenja socijalnih tekovina bolivarske politike, ali čini se, dramatičnije nego ranije."

73 CM BOLIVARA

Uprkos tome što je Maduro redovno sa radio-talasa osuđivao "kriminalce" i "mafiju", što su donošeni čvrsti propisi i uprkos povremenim racijama policije, prilike, kurs domaće valute i cene u Venecueli određivalo je crno tržište. Sistem racionisane distribucije se raspao. Bolivar je izgubio vrednost. Hiperinflacija je u toku leta procenjavana na milion odsto, što je "Gardijan" ilustrovao fotografijom na kojoj je pile od 2,4 kilograma koštalo 14.600.000 bolivara (2,22 dolara), a ako bi bilo plaćano novčanicama

od 1000 bolivara, visina hrpe novčanica iznosila bi 73 cm.

Oko 87 procenta stanovništva Venecuele živi u siromaštvu i teško obezbeđuje životne namirnice. Madurov režim koristi oskudne zalihe racionisane robe široke potrošnje da stanovništvo drži "u liniji" preko takozvanih "domovinskih kartica", piše revija "Atlantik", uz gotovo orvelijanski opis atmosfere koju stvaraju bolivarski lokalni pokreti i komunalni saveći – vladine oči i uši na lokalnom nivou, što širi atmosferu sumnjičenja, straha i samocenzure. Kako pokrenuti masovni protest ako sumnjaš da je tvoj komšija vladin doušnik, ili ako te optuže da si protiv režima, pa možeš da izgubiš mogućnost pristupa hrani i lekovima kojom te snabdeva vlada, piše "Atlantik".

U toku leta Maduro je lansirao plan za stabilizaciju valute devalvacijom bolivara, skidanjem pet nula sa starih novčanica i uvođenjem novog "suverenog bolivara", baziranog na kripto valuti (*petrocoin*), verziji bitcoina na bazi nafte, mada nije jasno kako se odnos nafte i novčane mase obračunava. Preduzećima i pojedincima omogućeno je da zamene novac kod ovlašćenih trgovačkih kuća.

Venecuelanske vlasti uhapsile su 131 osobu uz optužbu da su pokušale da sabotiraju reforme i preuzele kontrolu nad nekim kompanijama zbog kršenja odredbi o limitiranim cenama. Neki trgovci i privrednici su zatvorili radnje, drugi čekaju da vide pravila igre po kojima će se upravljati, javlja AFP.

Fabrika "Ford Motors" i gigant potrošačkih proizvoda "Johnson & Johnson" su značajno smanjile proizvodnju. "General Motors Co" je prošle godine napu-

Egzodus

Oko tri miliona Venecuelanaca (koja ima 31 milion stanovnika) otišlo je između 2014. i 2018. u susedne zemlje – milion u Kolumbiju, a oko dva miliona se nalazi u drugim, uglavnom susednim zemljama.

U opisima američkih medija ta izbeglička kriza upoređivana je sa krizom u Evropi 2015, dok su političari iz Karakasa optuživali “imperijalističke zemlje” da preteruju u opisu dimenzija egzodusa kako bi opravdali intervenciju u Venecueli.

U Brazilu postoji oko desetak različitih skloništa na granici sa Venecuelom koje vodi Ministarstvo odbrane, a u kojima oni često žive u očajno nesigurnim uslovima sa malo hrane i bez lekova, spavaju gde god mogu i trpe izlive ksenofobije lokalnog stanovništva.

Na drugoj strani, Kolumbijci su bolje raspoloženi prema svojim komšijama, delom zato što su mnogi zapamtili da je Venecuela u vreme pobune levičarske gerile FARK primala stotine hiljada kolumbijskih izbeglica. Osim toga, tokom godina buma, kada su cene nafte bile visoke, nekoliko miliona Kolumbijaca moglo je naći posao u Venecueli.

Iz Venecuele su najpre odlazili kvalifikovani radnici koji su svoje doznake upućivali porodicama kod kuće. Skorašnje izbeglice su pretežno neobrazovane i nekvalifikovane, što u Kolumbiju izaziva velike probleme i obara cene nekvalifikovanog rada.

**HIPERINFLACIJA,
NESTAŠICE,
SIROMAŠTVO:
Masovni protesti
protiv Madura u
Karakasu; lov na jaja**

stio Venecuelu. Dva direktora kompanije “Chevro”, partnera PDVSA, uhapšena su pod optužbom za izdaju zato što su odbili da potpišu ugovor sa snabdevačem koji je naduvao cene.

To teško da rešava osnovni problem.

NAFTA

Maduro, kao ni njegov prethodnik Čavez, nije investirao u razvoj proizvodnje nafte koja obezbeđuje 90 odsto državnih prihoda, a čija je proizvodnja zbog nedostatka investicija, tehničke degradacije proizvodnih kapaciteta i odlaska stručnjaka sa oko tri miliona barela dnevno u 2013. pala na oko milion barela u 2018.

Saradnik američke investicione banke Caracas Capital Markets Ras Dalen procenjuje da bi Venecuela mogla i dalje računati na prihod od 28 milijardi dolara godišnje ako bude izvozila 1,3 miliona barela nafte dnevno i ako dobije cenu od oko 60 dolara za barel.

Međutim, Venecuela može da komercijalno izvozi naftu samo za oko 11 milijardi dolara godišnje jer se polovina proizvedene nafte isporučuje s gubitkom, ili kao otpлата kredita Kini i Rusiji, ili se donira Kubi, ili se izvozi za donedavno donirani uvozni gas. Od 14. avgusta najavljen je i kraj sistema subvencija za benzin, koji je bio praktično besplatan, 6 bolivara, ili 0,000001 dolar.

Kako piše “Fajnenšel tajms”, obećavano je da će biti uvećana proizvodnja nafte za milion barela dnevno kada je prošlog novembra za šefa venecuelanske državne kompanije PDVSA (Petroleos de Venecuela S.A) postavljen general-major Manuel Kevedo, bivši ministar građevine u vladi u kojoj su aktivni i penzionisani oficiri dr-

žali devet od 34 ministarstva. Šest meseci kasnije proizvodnja nafte je opala za 23 procenta, krađe su uvećane, a menadžeri su masovno davali otkaze.

Kineski i ruski predstavnici su vršili pritisak na Madura da smeni Keveda.

Kinezi koji, kako javlja agencija Rojters, čekaju na naplatu duga od 19 milijardi dolara, omogućili su dvogodišnji grejs period na otplatu glavnice, uz plaćanje samo kamate (naftom), ali takav ugovor nisu produžili zbog toga što je nafta 2018. za 20 dolara po barelu skuplja nego kad su olakšice odobrili.

Profesor ekonomije i javne politike na Harvardu Kenet Rogof u tekstu u “Gardijanu” Madurove reforme poredi sa izgradnjom kuće od karata na deponiji smeća, pa savetuje da SAD počnu da planiraju

rekonstrukciju Venecuele “nakon što se bolivarski socijalizam Venecuele – ili, kako piše Rogof, “naftni i kokain-klijentelizam konačno završi”.

Magazin “Atlantik” u pomenutom tekstu s jakim orvelijanskim opisom bolivarskog socijalizma ipak savetuje da se SAD ne fokusiraju na promenu režima u Venecueli, uz opasku da su posmatrači, kada je Maduro preuzeo vlast u martu 2013, predviđali njegov brz pad, da je u poslednjih nekoliko godina, kada se ekonomija bližila kolapsu, izgledalo da će pasti – tu, odmah iza ugla – ali Maduro još nije pao. Naravno, učenje je da ekonomske nedaće nisu generisale proteste protiv vlade, da ne utiču na promenu bolivarskog režima u Venecueli, već da maju suprotan efekat.

MILAN MILOŠEVIĆ

Muzikom protiv sankcija

Od trinaest gradova-heroja Otadžbinskog rata u Sovjetskom Savezu dva su na Krimu – Sevastopolj i Kerč. Na ovom politički i istorijski trusnom području sukobi i dalje traju, makar se vodili oko benignih stvari kakav je Koktebel džez festival

Za "Vreme" sa Krima

Aerodrom "Simferopolj" je prvi susret sa Krimom. Odnedavno je moguće doći na poluostrvo iz pravca Novorosijska preko impozantnog Krimskog mosta, ali je malo verovatno da će se neki stranac baš tuda zaputiti. Aerodrom je nov, moderan, kao i most napravljen za manje od dve godine. Fasada od isprepletanah metalnih profila i stakla propušta veliku količinu prirodnog svetla. Na jednom zidu zelenim listovima nekih puzavica "iscrtana" je mapa Krima. Jedan od prvih utisaka je i da za strane operatere mobilne telefonije nema signala, samim tim ni rominga.

Na nekoliko izložbenih panela na aerodromu krimska kompanija "Acons Pro" pohvalila se kako je u rekordnom roku završila novu aerodromsku zgradu. Ukupan iznos investicija iznosio je 32 milijarde rublji, oko 406 miliona evra. Kompanija navodi i da je to "najzeleniji aerodrom u državi" sa u Evropi rekordnih 30.000 biljaka u zatvorenom prostoru. "Zelena stena" je ogroman unutrašnji zid površine 1600 kvadratnih metara skoro potpuno pokriven zelenilom. Razočarano sam utvrdio da su te "biljke" plastične.

Na aerodromu upoznajemo našu domaćicu Kristinu koja radi u odeljenju za međunarodnu saradnju agencije *Rosija sevodnja*, jednog od organizatora džez

festivala održanog poslednjeg avgustovskog vikenda u Koktebelu, turističkom gradiću na istoku Krima. Tu su i Italijanka Serena i Meksikanac Orlando, oboje agencijski novinari, mlada novinarka iz Nju Delhija Mudita i urednik hrvatskog džez portala Davor, jedini pravi poznavalac i ljubitelj džeza među nama. Nas petoro smo bili jedini strani novinari koje su organizatori pozvali.

Nekih 120 kilometara od Simferopolja do Koktebela pažljivo nas je (za neke isuviše sporo) vozio Oleg, tridesetčetvorogodišnji pričljivi muškarac plavih očiju sa slamnatim šeširom ispod koga su diskretno virili repići kose na vratu. Već nakon desetak kilometara vožnje kroz smeđu ravnicu oivičenu niskim brdima, kraj oronulih sovjetskih autobuskih stajališta sa ostacima umetničkih mozaika koji veličaju komunističke vrednosti, Oleg se postavio na benzinskoj pumpi. Kaže da je gorivo skuplje nego u Rusiji, kao i skoro sva druga roba. Razlika u ceni iznosi svega pet-šest dinara po litru, i benzin je i dalje upola jeftiniji nego u Srbiji.

"Odakle si?", upitao me je Oleg dok smo protezali noge na pumpi. "Iz Srbije." "Onda mi možemo da razumemo jedan drugoga", zaključio je Oleg, skrenuo pogled ka horizontu krimske visoravni i dodao: "Srbija je bratska država."

VELIKA BINA I PROGRAM PRVOG DANA FESTIVALA: Koktebel

Fotografije: R. Čebić

CENA PRIKLJUČENJA RUSIJI

Na izlasku iz Simferopolja, glavnog grada Autonomne republike Krim (prema ukrajinskim zvaničnicima), odnosno Republike Krim (prema ruskim), sa desne strane nizale su se glomazne sovjetske stambene zgrade nalik novobeogradskim Paviljonima. Slično kao kod nas, ta stara komunistička naselja su i tiha i tužna i šarena: neke terase su zastakljene, neko je menjao prozore, a neko nije, neko je preko spoljnih zidova stavio dodatnu izolaciju ne vodeći računa o boji fasade, negde su se čoškovi okrunili, negde su ulice i parkinzi zapušteni.

Oleg se sa porodicom preselio iz Kazanja u Simferopolj kada je imao dve godine. Njegova starija sestra je imala hroničnu bolest pluća, pa su lekari predložili da bi najbolje bilo da živi negde gde ima više sunca i gde je vazduh zdraviji. Serena ga pita da li je život bolji posle referenduma o priključenju Rusiji iz 2014. Oleg odgovara da je to retoričko pitanje, ali pošto je Rus, za njega je najnormalnije da živi u Rusiji. Priznaje je sada sve skuplje, kaže da je dok je radio kao vozač funkcionera iz Privredne komore ukrajinskog Krima, zarađivao 2000 dolara mesečno, a danas

samo 1000. Dodaje da prosečna plata na Krimu iznosi oko 300 dolara, ali ostavlja utisak čoveka koji je svesno napravio izbor svojim glasom na referendumu za spajanje sa Rusijom i da se zbog toga nimalo ne kaje.

Pitam o čiji pasoš ima. Kaže da mu ukrajinski važi još nekoliko godina, da ima i ruski, ali da sa njim ne može da putuje u inostranstvo. Čini se da mu to preterano ne smeta jer izgleda da ionako nikuda ne putuje. Kako bi mogao da produži ukrajinski pasoš? "A, to je lako. Odeš u Ukrajinu, tamo počneš da nešto pričaš protiv Putina, kažeš 'Slava Ukrajini', i dobiješ pasoš", izgovara tonom kao da mu je svejedno, ali je jasno da to nikad ne bi učinio.

NEBESKOPLAVI VAŠAR

Posle tri sata vožnje duž sprječanih livada sa zrelih vinogradima, niskih i suvih brda sa zelenim, ostrim planinama vulkanskog porekla stižemo u Koktebel. Tamo nas smeštaju u jedan od najboljih hotela u gradu, dvesta metara udaljen od Crnog mora.

Uveče nas Kristina vodi u šetnju promenadom dugom skoro tri kilometra duž plitkog zaliva. Glavna bina festivala smeštena je skoro na samom kraju plaže, bli-

Программа Фестиваля на 24 августа:

ГЛАВНАЯ СЦЕНА

19:00 ОТКРЫТИЕ ФЕСТИВАЛЯ

19:15 КОЛЛЕКТИВ ИЗ США (НОВООРЛЕАНСКИЙ ДЖАЗ/ФАНК)

20:45 RAJEEV RAJA COMBINE (ИНДИЯ) (ФЬЮЖН/ЭТНИЧЕСКАЯ МУЗЫКА)

22:30 КОЛЛЕКТИВ ИЗ США (ПОСТ-БОП)

00:15 КОЛЛЕКТИВ ИЗ ВЕЛИКОБРИТАНИИ (ЭЙСИД-ДЖАЗ)

ВОЛОШИНСКАЯ СЦЕНА

15:00 КВАРТЕТ МИХАИЛА ОКУНЯ

ДЕЛЬФИНАРИЙ

ВРЕМЯ УТОЧНИТСЯ РОССИЙСКИЕ ЗВЕЗДЫ КЖР-2018

zu našeg hotela. Odmah iza bine počinje deo plaže namenjen nudistima. Kristina kaže da je i tu do pre nekoliko godina bila jedna mala festivalska bina.

"Nudistički stejdž?", skoro istovremeno pitamo. "Nije. Izvođači su bili obučeni, ali publika nije", odgovara Kristina i dodaje da su posetioци s pivom u rukama slušali džezere njišući se u ritmu i vrcakajući golim gyzama.

Promenada izgleda kao da su SPO (na Zvezdari) i SRS (u Zemu-nu) bili sto godina na vlasti. Ostali su samo obrisi urbanizma: promenada je nejednake širine, različito popločana, jasno je da je godinama dograđivana bez neke posebne ideje kako bi konačno trebalo da izgleda. Plaža je prilično uredna, suncobrani i ležaljke se u talasima smenjuju po svom dizajnu, kao i pokoji nakaradni kiosk.

Sa druge strane promenade ima svega nekoliko većih objekata, sve ostalo deluje kao privremena gradnja. Smenjuju se kafići, kafane, klubovi, restorani, jeftini i luksuzni, silni fast fudovi, štandovi sa suvenirima. Gužva kao u Igalu oko prvog avgusta. U svemu tome izdvajaju se dvojica mladića. Konstruisali su metalnu platformu veličine pola metra sa pola metra. Platforma je okačena lancima na stubove čvrste konstrukcije. Mušterija se popne na platformu, stave mu naočari za virtuelnu realnost i puste kratki film koji simulira vožnju rolerkosterom. Momci znaju film napamet i odokativnom metodom u ključnim trenucima ljuljaju, cimaju, kočе, ubrzavaju platformu stvarajući utisak koji se dobija u profesionalnim 7D bioskopima.

KERČ: Plakat koji veliča istorijsku prošlost i izgradnju mosta do ruskog kopna; desno: vidikovac na Mitridatovoj gori

Većina lokala ima živu svirku: šlageri, nešto popa i nešto što dosta liči na naš novokomponovani folk. Sve ruska muzika, na svega dva-tri mesta mogla se čuti neka pesma na stanom jeziku. Kuhinja je uglavnom turska, kavkaska i centralnoazijska. Krim je dugo bio deo Otomanskog carstva, sve do kraja 18. veka, tako da je i Koktebel reč turskog porekla i znači "nebeskoplave planine". A planina oštih vrhova i grebena nadvijena nad gradom zove se Kara Dag, što znači Crna gora.

Magistralni put koji prolazi kroz naselje i dve ulice u centru su asfaltirani, sve ostale ulice su ili pokrivene prefabrikovanim betonskim pločama od kojih su mnoge utonule čineći saobraćajnice izazovnim za vožnju, ili su izgrađene od nabijenog tucanika ili su jednostavno zemljane, prekrivene prašinom. Takav je i auto-kamp: usred grada, usred oblaka prašine, bez ijednog drveta, bez ijedne travke. A onda se, gotovo nadrealno, izbija na kratku asfaltiranu ulicu sa pristojnim apartmanima, skoro vilama, preko puta povelikog akva-parka. Ako skrenete u neku sporednu uličicu, naći ćete se u jedva metar i po širokim prolazima, izrovanim bujičnim potocima i limenim ogradama koja odvajaju dvorišta.

KO TO TAMO SVIRA

Na konferenciji za novinare prvog dana festivala govorili su suosnivač festivala i generalni direktor *Rosija sevodnja* Dimitrij Kiseljev, predsednik krimske vlade Sergej Aksionov i umetnički direktori Sergej Golovnja i Mihail Ikonikov. Dobili smo satnicu planiranih konferencija i program festivala samo za to veče. Oba papira su bila samo na ruskom, za prevod niko nije bio zadužen. Pet stranih novinara dobilo je neku tabelu u koju su, očigledno još dok je festival bio u fazi pripreme, upisana imena gostiju.

Najzanimljiviji je bio program manifestacije koja je počinjala svega osam sati kasnije, u čijoj satnici je bilo navedeno samo jedno ime izvođača: u 19.15 je trebalo da nastupi "sastav iz SAD (Nju orleans džez/fank)", zatim u 20.45 "Rajeev Raja Combine (Indija, fjužn/etno)", u 22.30 "sastav iz SAD (post-bap)" i u 00.15 "sastav iz Velike Britanije (esid-džez)". Forenzičkom istragom utvrđeno je da su dva američka benda *Rebirth Brass Band*

i *Rick Margitza*, a sastav iz Britanije niko drugi do čuveni bend *Incognito*. Kriptični naziv britanskom bendu možda nikad ranije nije tako dobro stajao. To što se ne zna program ni za prvo veče, o ostalim danima da i ne govorimo, nikom nije bilo naročito neobično.

Upitali smo se kako li posetioci znaju šta ih očekuje kada dođu na koncert, ako novinari imaju ovako oskudne informacije. Organizatorima je bilo malo neprijatno što stranim novinarima nisu mogli da daju osnovne informacije, ali niko se tu nije nešto preterano sekirao, kao da su duh bradatog Uljanova i brkatog Džugašvilija još uvek prisutni.

PATRIOTE I IZDAJNICI

Na konferenciji za novinare glavnu ulogu je imao Dimitrij Kiseljev koji je uz Ljilju Mlinarič, Vladimira Soljanika i Kirila Višinskog osnovao festival 2003. Višinski je ostao u Ukrajini gde je radio kao šef ruskog dopisništva RIA Novosti sve dok ovog proleća nije uhapšen pod optužbom za veleizdaju. Ukrajinska služba bezbednosti ga, između ostalog, tereti da je od ruskih izvora primao 53.000 evra mesečno preko jedne firme u Srbiji. Preti mu kazna od petnaest godina zatvora. Napominjući da mu je Kiril Višinski prijatelj, Kiseljev je rekao da je on uhapšen samo zato što je obavljao svoju dužnost.

"Ovo pokazuje slabost nelegalnog ukrajinskog režima. Ovo je sramota za Ukrajinu, ovo je srednjovekovna inkvizicija koja muči svoje neprijatelje", rekao je Kiseljev. Izrazio je ubeđenje da je Kirilu suđenje namešteno jer nisu imali dokaze protiv njega, te da je optužen za veleizdaju, a da je on samo novinar koji je mnogo pisao. Rekao je i da su zajedno radi-

li skoro dvadeset godina, da je Višinski značajan novinar u Ukrajini koji je vodio i jedan političko-humoristički televizijski šou. "Višinski odlično govori ukrajinski, on je ukrajinski patriota i zato je nezamislivo njega optužiti za veleizdaju. Njega su naterali da da izjavu da se odriče ukrajinskog državljanstva i traži ruski pasoš. Verujem da će Kiril, kao odvažna ličnost, izdržati, a mi novinari moramo da ga podržimo. Ovo su veoma teška vremena za njega," zaključio je Kiseljev.

SAMOODRŽIVA DISCIPLINA

Pres-centar sa prostranom terasom koja gleda na binu tokom večernjeg programa pretvarao se u VIP salon u koji novinari nisu bili pozvani. Bar ne strani. Tu ni uvek uporna Serena nije uspešla da se provuče. Stiče se utisak da kod Rusa svaka organizacija – od koncerta pa do državnih manifestacija – prvo pretpostavlja zabranu, a tek onda dozvole.

Serena i ja smo nekako uspeali da dođemo do pola stepenica koje vode do VIP terase. "Dalje ne može", rekao nam je ljubazni čuvar. Suprotno tome obezbeđenje ispred i iza bine gotovo da nije postojalo: posetioci su prilazili na metar do izvođača, a kroz bekstejdž smo mogli neometano da prođemo, samo da se dugo ne zadržavamo.

Ispred same bine postavljena je platforma sa oko hiljadu stolica, ograđena od ostatka plaže da oni sa jeftinijim ulaznicama ne mogu da priđu. Na plaži su ljudi uglavnom sedeli ili ležali i uživali u džezu. Nigde se ne puši, osim u blizini kanti za otpatke iako to nije zvanično naglašena pušačka zona. Disciplina zaista fascinira: svuda se samoinicijativno formiraju redovi, većina ih poštuje iako se pojavi

pokoji padobranac kome niko ne prebacuje za njegov bezobrazluk. Jedan takav samoorganizovan i samoodrživ red bio je i ispred desetak montažnih WC kabina. Za svaki slučaj i tu je stajao član obezbeđenja, a bilo je i nekoliko policajaca koji su se brinuli da oni koji nisu imali ni za jeftinu kartu ne preskoče ogradu.

Međutim, čak i oni su kristalno jasno čuli muziku. Nikad bolje ozvučenje nisam doživeo na koncertu. Gde god da ste se zadesili, zvuk je bio savršen: do same bine muzika nije bila preglasna, a mogli su da uživaju i oni nekoliko stotina metara udaljeni, zaklonjeni ljudima, ograda, kioscima i dvama restoranima. Jednom od njih pristup su imali samo novinari i tu nas je za omalenim šankom služio Arsen, verovatno najsporiiji i najšarmantniji šanker na svetu. Serena je u jednom trenutku upitala Kristinu i Muditu da li imaju dečka. "Znači, sve tri smo slobodne", utvrdila je Serena i upitala Kristinu: "Koliko ti imaš godina?" "Dva-deset sedam." "A, pa ti si mlada, ima za tebe još vremena." "Drugačije je to kod nas", sa uzdahom je odgovorila Kristina: "Po našem kriterijumima, ja sam već zakasnila."

DŽEZERI I POLITIKA

Sav prihod od karata (1500 dinara skuplje i 750 jeftinije) bio je namenjen osnovnoj školi u Koktebelu. Izgleda da je festival pre svega bio namenjen ruskoj televizijskoj publici i da je najvažnije da mediji prenesu poruku kako su se na Krimu, uprkos sankcijama, okupili sjajni strani džez muzičari. A da je program bio kvalitetan potvrdio je Davor navodeći da Vanesa Rubin, Don Brejden i Jakov Okun spadaju u sam vrh džez muzike. Još ako

neko od njih za bilo koju rusku televiziju izjavi da nju ili njega politika ne zanima i da je tu zbog ljubavi prema muzici i ljudima, onda je to melem za uši ruske javnosti.

Najviše su ipak cenjeni oni zapadnjaci koji, poput Rodžera Votera iz Pink Floyda dva dana uoči svog koncerta u Moskvi 31. avgusta, daju izjave tipa da su "u Ukrajini na vlasti fašisti". Navodno je konspiracija oko programa smišljena da strani muzičari ne bi snosili neke posledice kod kuće zato što su svirali na Krimu. Da su te sankcije tako oštre kao što su bile u našoj zemlji pre 26 godina, oni ne bi ni dolazili ili bi tvrdoglavo, poput Bobija Fišera kojeg je Gazda Jezda doveo 1993. da odigra reprizu meča protiv Borisa Spaskog, pljunuli na zvanično upozorenje matičnih država da krše međunarodne sankcije zbog čega mogu snositi posledice.

ITALIJANI U KERČU

Serena i ja smo krenuli u obilazak Krimskog mosta i italijanske zajednice u Kerču. Italijani su počeli da se naseljavaju početkom 19. veka kada je Krim prešao da bude deo Otomanske imperije i prešao u ruke Ruskog carstva. Prvobitni doseljenici su bile siromašne porodice iz oblasti Pulje. Drugi talas naseljavanja desio se posle poslednjeg Krimskog rata, sredinom 19. veka, kada su Rusi odlučili da unaprede ekonomiju Krima i tražili ljude vične uzgajanju vinove loze i proizvodnji vina.

Naš vozač do mosta i Kerča bio je Artem, ponosni krimski Tatarin. Kaže da je to njihova zemlja, njegovih dedova i pradedova. Serena ga pita da li zna engleski, kaže da govori ruski, ukrajinski i krimsko-tatarski. Ima 49 godina, sina od

šesnaest koji uči za građevinskog radnika i ćerku od devetnaest koja će biti medicinska sestra. Supruga mu je doktorka u Koktebelu i po broju njenih pacijenata dnevno zna da se tokom sezone grad sa svojih 5000 stanovnika utrostruči. Pokazuje Sereni privezak na retrovizoru – Kuran u drvenoj kutijici. Njemu je bilo bolje dok je Krim bio u Ukrajini, zarđivao je 100.000 dolara po sezoni izdajući apartmane, sad ne može ni približno toliko. Na referendum nije izlazio, nisu ni ostali krimski Tatarari.

Staje na magistrali koja prolazi duž plaže da kupimo nešto za jelo. U jednom restoranu-pekari nemaju još ništa spremljeno, nije još ni pola osam ujutro. U drugom ista situacija. "Ne vole ljudi pare", razočarano širi ruke i odmahuje glavom Artem.

Na ulasku u Kerč čeka nas Igor, jedan od tridesetak Italijana na Krimu koji govore italijanski. Nikome od njih italijanski nije maternji jezik – čak ga ni Igorovi baba i deda nisu govorili. Ovaj tridesetosmogodišnji agent nekretnina jezik je učio na kursu u Kerču, a bio je i tri puta u Italiji zahvaljujući stipendijama italijanske vlade. Kaže da je od sankcija vrednost rublje pala za pedeset procenata, ali da se većina cena nije mnogo menjala. Ipak, odlučio je da se ove jeseni preseli u Moskvu zbog bolje zarade.

Dok prelazimo devetnaest kilometara dug krimski most, Igor kaže da Italijana ima veoma malo, oko 500, u kulturnom društvu aktivno je njih dvestotinak, a na popisu iz 2014. samo njih 77 se tako izjasnilo. Njima je bolje od kada je Krim u Rusiji i glasali su tako na referendumu. Igor kaže da su Italijani sada zvanično prepoznati kao manjina i dodaje da je

ranije Ukrajina uzimala novac od Krima, a sad je drugačije: Rusija stalno i mnogo ulaže u Krim. Gradi se autoput koji će povezati Sevastopolj sa Kerčom i dalje sa Novorosijskom. Do Moskve se kolima ili autobusom stiže za 23 sata, mnogi tako putuju jer je tri puta jeftinije.

STRATEŠKI VAŽAN GRAD

Kerč je i ranije bio strateški važan grad, glavna luka koja povezuje Crno sa Azovskim morem, ukrajinsko i rusko kopno, a izgradnjom mosta postao je još važniji za komunikaciju i ekonomiju. Pored drumskog mosta kojim još uvek ne idu kamioni, gradi se železnički sa kojeg će pogled zasigurno biti mnogo lepši. Sa mosta ne

RAZONODA U SENCI PLANINE KARA
DAG: Ruske barke na Crnom moru

može bogzna šta da se vidi jer je zaštitna ograda visoka. Samo iznad najdubljeg dela Kerčkog prolaza postoji lučni most koji se izdiže nekoliko desetina metara uvis omogućavajući nesmetanu plovību brodovima. Igor naglašava da je strogo zabranjeno zaustavljati se na mostu i da je kazna 5000 dinara. Skupo za jedan selfi.

Sa mosta Igor nas vodi na Mitridatovu goru, uzvišenje iznad Kerča sa kojeg se pruža pogled na ceo grad i zaliv. Mitridat VI, po kome je uzvišenje nazvano, bio je krajem drugog i početkom prvog veka pre Hrista kralj Ponta, države na teritoriji današnje severne Turske i skoro kompletne obale Crnog mora, i žestok suparnik trojici rimskih vojskovođa kasne Republike Suli, Lukulu i Pompeju Velikom.

Igor kaže da je Kerč najstariji u kontinuitetu naseljen grad osnovan još u VI veku pre Hrista. Kasnije nam u cen-

tru grada pokazuje Crkvu Svetog Jovana Krstitelja napominjući da je to najstarija ruska crkva. Od novije priprate vizantijskim stilom razlikuje se oltar sagrađen u osmom veku, pune dve stotine godine pre nego što je knez Vladimir ukazom preveo Ruse u hrišćane. Danas Kerč ima 150.000 stanovnika, a u Drugom svetskom ratu je četiri puta pao iz jedne u drugu ruku. U tim borbama 85 procenata grada je razrušeno. Nemački okupatori ubili su oko 15.000 civila. U aprilu 1944. Crvena armija je konačno oslobodila grad. U tom periodu Staljin je naredio raseljavanje krimskih Tatara i ostalih manjina, tako da su oni zajedno sa malobrojn timerkima, Poljacima i Ita-

lijanima sledeće četiri decenije živeli na severu Kazahstana. U toku "destaljinizacije" Sovjetskog Saveza krajem pedesetih i početkom šezdesetih godina prošlog veka Tatarima i ostalim manjinama dozvoljeno je da se vrate, ali je taj proces išao sporo. Sve do 1989. na Krimu je živelo manje od dva posto Tatara. Tek nakon pada komunizma ubrzao se proces povratka manjina na Krim. Kerč je 1973. proglašen za Grad-heroj.

KRIMSKI TATARI

POZDRAVLJAJU SRBIJU

U Kerču idemo do Đulijane. Ona je predsednica italijanskog kulturnog društva, napisala je i knjigu o Italijanima na Krimu. Njen stan je u naselju kakva na prostoru SFRJ mogu da se vide u malim rudarskim mestima. Zgrade izgledaju kao iz pedesetih ili šezdesetih godina prošlog veka, pristupne saobraćajnice još uvek imaju tragove asfalta, izgleda da tu dugo niko ništa nije renovirao.

Đulijana se teško kreće iako ima samo 47 godina. Već je neko vreme obolela od multiple skleroze. Predstavljamo se, Artem kaže da je krimski Tatarin, Đulijana ga pozdravlja sa: "Selam alejkum". Obradovala se vidno gostima iz daleka, nudi kafu, čaj, kolače, trudi se da Sereni što više ispriča o istoriji krimskih Italijana. Stan u kojem živi je trosoban, prostran, nalik nekom jugoslovenskom stanu od pre 40 godina. Skoro svaki kvadratni centimetar poda prekriven je tepisima i ponjavama, nameštaj čine regali, vitrine i kredenci, na zidovima obavezne tapete. Jedino prisustvo savremenih električnih uređaja i kompjutera daje utisak modernog izgleda.

Nešto kasnije stiže i Paola. Ona živi u Milanu i profesorka je na Univerzitetu Komo, na odseku za slavistiku. Ovo je njena peta poseta Krimu, prati život italijanske manjine još od 2012. dok je bio deo Ukrajine. Ona potvrđuje da Italijani radije žive u Rusiji, da se struktura stanovništva izmenila: pre krize na Krimu je živelo 58,5 odsto Rusa, 24,4 odsto Ukrajinaca i 12,1 odsto krimskih Tatara; sada se 10 procenata više izjasnilo kao Rusi, a za toliko manje kao Ukrajinci. Krimski Tatarima su manje-više bojkotovali popis, ali se procenjuje da ih ima isto koliko i ranije. Problem sa Tatarima je i što je njihovo rukovodstvo napustilo Krim i otišlo u Ukrajinu, a novo se još nije do kraja formiralo. Na Krimu je uvek bio dominantan ruski jezik, ali ranije je bilo nekoliko škola u kojima se učilo na ukrajinskom i krimsko-tatarskom jeziku. Sada su ukinute.

"Ja sam kao studentkinja imala priliku da jednu godinu studiram u Moskvi", kaže Paola i dodaje: "Bilo je to 1989. Uhvatila sam poslednji voz pred pad Berlinskog zida. Nekako me atmosfera na Krimu i među ljudima podseća na to komunističko vreme. U Sovjetskom Savezu ljudi su stalno čekali da se nešto desi, da vide šta im je činiti. Tako je sad ovde."

Na povratku upadamo u popodnevnu gužvu. Artem vozi, cima, pretiče kolone, ali nas bezbedno vraća u Koktebel i dovozi do hotela. Zahvaljujem mu se u Serenino i svoje ime na očajnom ruskom. Artem sa osmehom uzvraća: "Svi Krimski Tatarima pozdravljaju Srbiju."

RADOSLAV ČEBIĆ

Telefon od hiljadu milijardi

Šta znamo o novom ajfonu koji će se pojaviti u sredu 12. septembra, kada ovaj tekst već bude u štampariji? Znamo da će biti brži i bolji od prošlogodišnjih ajfona, a verovatno i od većine aktuelnih telefona. Biće i skuplji. Da li je to razlog da ga odmah poželite? Ne, ako su mu ključna poboljšanja hardverska ili u spoljašnjem dizajnu. Što znači da je Epl u situaciji da mora da nam predstavi nešto revolucionarno ili mu preti ozbiljan pad, budući da više od polovine vrednosti ove kompanije (najvrednije na svetu) dolazi od prodaje mobilnih telefona. Zato tu ne sme biti kiksa, a prostor za uspeh je vrlo sužen.

Već nedeljama, da ne kažemo mesecima, svetska javnost pretpostavlja šta bi to Epl mogao novo da ponudi i složni su da se najverovatnije radi o poboljšanoj verziji prošlogodišnjeg X modela. Očekuje se da, shodno običaju, X postane XS. Slovo S je uobičajeni znak koji Epl koristi da nas obavesti da je unapredio ajfon, ali ne u meri da ga proglasi za novu generaciju. Nagađa se i da bi novi aparat mogao da se pojavi u tri dimenzije, s tim da bi najmanja (od oko 5 inča u dijagonali) bila "narodni" telefon barem kada je cena u pitanju. U slučaju Epla to znači da bi koštao oko 800 dolara. Najskuplji i najveći model analitičari već procenjuju na blizu 1200 dolara, što je novo probijanje granice u maksimalnoj ceni. Eplova logika je da njihovi telefoni nisu skupi za one kojima su zaista potrebni i da je važnije da savršeno rade nego da im cena bude pristupačnija. Za sada u tome nisu omanuli uprkos brojnim kritikama da bi bilo dobro da se spuste i na tržište od 500 dolara. Tako zvano, jeftino.

Novi ajfon, odnosno ajfoni, nesumnjivo će imati malo bolji procesor i znatno više memorije. Na to ih, svakako, prisiljava konkurencija. Samsungov novi Note 9 počinje

sa 128 gigabajta, a omogućava vam čak jedan terabajt u telefonu, doduše uz memorijsku karticu koju Epl ne koristi iz principa. Sadašnji ajfoni imaju maksimalan kapacitet od 256 gigabajta i očekujte da će novi modeli imati barem duplo toliko u najjačoj verziji. Oblik ekrana i njegov kvalitet već su se standardizovali prošle godine u ovo vreme sa modelom X, te se tu ne očekuje bogzna šta.

Ali je zato ključni prodor moguć, verovatno i obavezan, u oblasti veštačke inteligencije. Epl bi mogao da ponudi funkcije aparata koje do sada nismo videli i od kojih zastaje dah. U krajnjoj liniji, nešto što isprva možda ne razumemo, ali će nam uskoro postati najvažniji životni oslonac, što i jeste smisao pametnih telefona. To znači bitna unapređenja u operativnom sistemu i komunikaciji korisnika sa uređajem. Takođe, očekuje se da uz ajfon Epl ponudi i novi Epl voč, ručni sat. Taj uređaj do sada nije bio naročit hit, ali ima stabilan rast prodaje i polako se gnezdi na tržištu.

Najveća pretnja novom ajfonu ovoga puta ne dolazi od konkurencije (Samsung, Hjuavei), već iz Bele kuće. Predsednik Tramp je prošle nedelje objavio da je spremio novi paket trgovinskih sankcija protiv Kine, koji će dramatično da pogodi američke kompanije čiji se proizvodi prave u Kini. Epl je u tome lider. Sankcije, odnosno carine, poskupele bi već preskupe aparate za 10 do 20 odsto što bi moglo katastrofalno da se odrazi na prodaju.

Tramp poručuje šefu Epla Timu Kuku da proizvodnju prebaci u SAD. Kuk odgovara da je to, naprosto, nemoguće. Kaže da nije u pitanju cena radne snage, Kina odavno nije zemlja malih plata, već da nigde osim u Kini ne možete naći toliko kvalifikovanih radnika na jednom mestu, pa šta košta da košta. S obzirom da Tramp maše čekićem, dobro bi bilo da novi ajfon bude nesalomiv. ¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnog štampanom izdanju. **ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG.** PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplate možete izvršiti lično u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu prodaja@vreme.com, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i
www.novinarnica.net prema svom cenovniku.

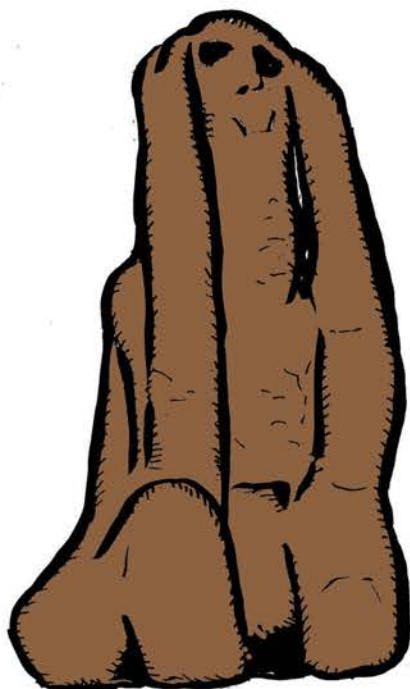
Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

mislioci

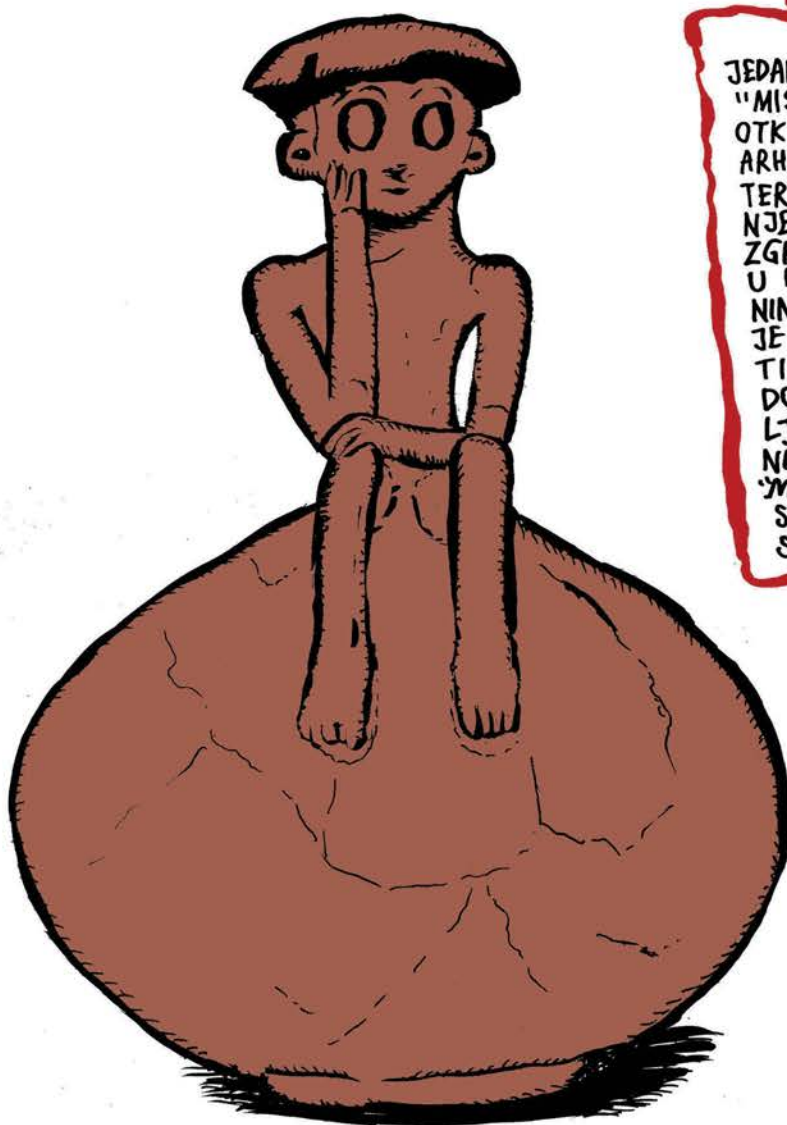
ALEKSANDAR ZOGRAF.

NAKON ŠTO JE RODEN 1902. GODINE IZLIO SVOJU SKULPTURU "MISLILAC", ONA JE POSTALA JEDAN OD PREPOZNATLJIVIH SIMBOLA U IMAGINARIJUMU DVADESETOG VEKA. JEDNA DRUGA PREDSTAVA ČOVEKA ZADUBLJENOG U VLASTITE MISLI, MEĐUTIM, IZNIKLA JE IZ DUBINE PRAISTORIJE 1956. GOD, KADA JE NA NEKROPOLI U MESTU ČERNAVODA, U RUMUNJI, OTKRIVENA FIGURINA STARA OKO 7000 GODINA. "MISLILAC" (GANDITORUL) PRIPADA KASNO NEOLITSKOJ KULTURI HAMANGIA, KOJA SE RASPROSTIRALA U REGIONU DOBRUDŽE (NA TERITORIJI RUMUNIJE I BUGARSKE). "MISLILAC" (KOJI JE PRONAĐEN SA FIGURINOM "ŽENE KOJA SEDI", I VIŠE FIGURINA ČIJE GLAVE NISU SAČUVANE), JE U POZI RAZMIŠLJANJA, MOŽDA OŽALOŠĆENOSTI. ZAGLEDAN KA UNUTRA, U SAMOPOSMATRANJU, VIŠE NALIKUJE NA MODERNU SKULPTURU, NEGO NA ŠTILIZACIJU NEOLITSKE SITNE PLASTIKE.

DA SE IPAK MOŽE PRETPOSTAVITI. MOGUĆNOST POSTOJANJA, DODUŠE RETKO ZABELEŽENIH, PRAISTORIJSKIH TRADICIJA OKRENUTIH IZRAŽAVANJU SAMOREFLEKSIJE, GOVORI I NALAZ FIGURINE, MANJE-VIŠE ISTOVREMENE SA "GANDITORULOM" (RANA FAZA BAKARNODOPSKE KULTURE KUKUTENI), ALI PRONAĐENE NA 400 KM UDALJENOJ LOKACIJI U TARPEŠTIJU, TAKOĐE U RUMUNIJU. OVAJ "MISLILAC" NA JEDNAKO SUGESTIVAN NAČIN PRIDRŽAVA GLAVU OBEMA RUKAMA, DELUJUĆI KAO DA SE JOŠ SNAŽNIJE PREPUSTIO OČAJU...

JEDAN OD NOVIH PRIMERA "MISLIOCA" IZ PRAISTORIJE OTKRIVEN JE 2016, TOKOM ARHEOLOŠKIH RADOVA NA TERENU KOJI JE BIO NAMENjen IZGRADNJI STAMBENE ZGRADE, U GRADU JEHUDU, U IZRAELU... MEĐU POGREBNIM DAROVIMA PRONAĐENA JE I POSUDA SASVIM TIPIČNA ZA BRONZANO DOBA TE OBLASTI, ALI SA LJUDSKOM FIGUROM NAKALEMLJENOM PRI VRHU. "MISLILAC" NAS POSMATRA SVOJIM KRUPNIM OČIMA, SA RUKOM NA OBRAZU. DELUJE PRE ZABRINUTO, NEGO HEROJSKI, I NJEGOVA KARIKATURNOST GA ČINI BLISKIM LJUDIMA 21. VEKA....

Metastvarnost

“Moj otac je inače stigao sa juga, a deda, rekao sam ti, sa severa. Sudarili su se na sredini koja je, ako hoćeš, takođe izvestan sever. Rodilo se tog marta 1932. muško, i u toj euforiji zbog muškog deteta obojica su se napili, vređali su jedan drugog, pijani već, a kako je deda bio vojnik u onom austrougarskom ratu, a tata Vranjanac, svađa je išla oko termina Švaba i Ciganin. Bila je jaka tuča, noževi su sevali, otac je izašao na polje, u sakou, bila je zima, moja mati Melanija, koja me je četrdeset osam sati pre toga rodila, poletela je za njim, da mu odnese kaput, da se ne smrznemo po onom groznom snegu, išli su tako šest kilometara kroz mećavu do prve stanice. Otac uvije moju majku u kaput i odnese je. A Miroslav Antić ostane kod dede i babe”, ispričao je Miroslav Antić Drašku Ređepu 1985. godine, u mesecima pred svoju smrt.

bio je prvi festival kulture Rurban dan, koji je Mokrin House organizovao u koprodukciji sa Reflektor teatrom iz Beograda. Na programu prvog “susreta sela i grada, globalnog i lokalnog” predstavili su se dizajner Slavimir Stojanović slikovnicom *Singi Lumba* i *Drvo čarobnih olovaka*, Kokan Mladenović sa Minjom Bogavac i njihovom predstavom *Jami distrikt*, i Marčelo, koji je Rurban dan zatvorio koncertom. Sa preko 200 događaja godišnje, koje posećuju lokalna zajednica i mnogi nemokrinčani, Mokrin House je treća najvažnija institucija u selu, posle crkve i škole.

“A pred polazak u školu otac mi je, eto, tad, poklonio šiljkanu, šarenicu, sa tablicom, bukvarom i sunderom, ali sa obaveznom šajkačom, koja mi je bila poveća, i padala mi na uši i na čelo. Ustvari, to je bila očeva osveta Banatu, koji nije hteo

da ga prihvati, i koji je uglas tvrdio kako je dođoš i kuferaš” (M. Antić, 1985). Zahvaljujući Mokrin Houseu, selo danas vrvi od dođoša i kuferaša koji u selo navraćaju, a neki bogami ostaju i da žive. Mrak, na nebu se srebrni mesec, žabe proviruju iz jezerceta, zveckaju čaše, a publika se okupila oko scene u centralnom delu dvorišta: neki sede na klupama, neki su prostrli čebad i smestili se na travu. “Ljudi, lavovi, orlovi i jarebice, rogati jeleni, plovke, pauci, neme ribe koje su obitavale u vodi”, pršti ambijentom sa mesecom i jezercetom”, “morske zvezde i oni koji se nisu mogli okom sagledati

Foto: Branislava Brandić

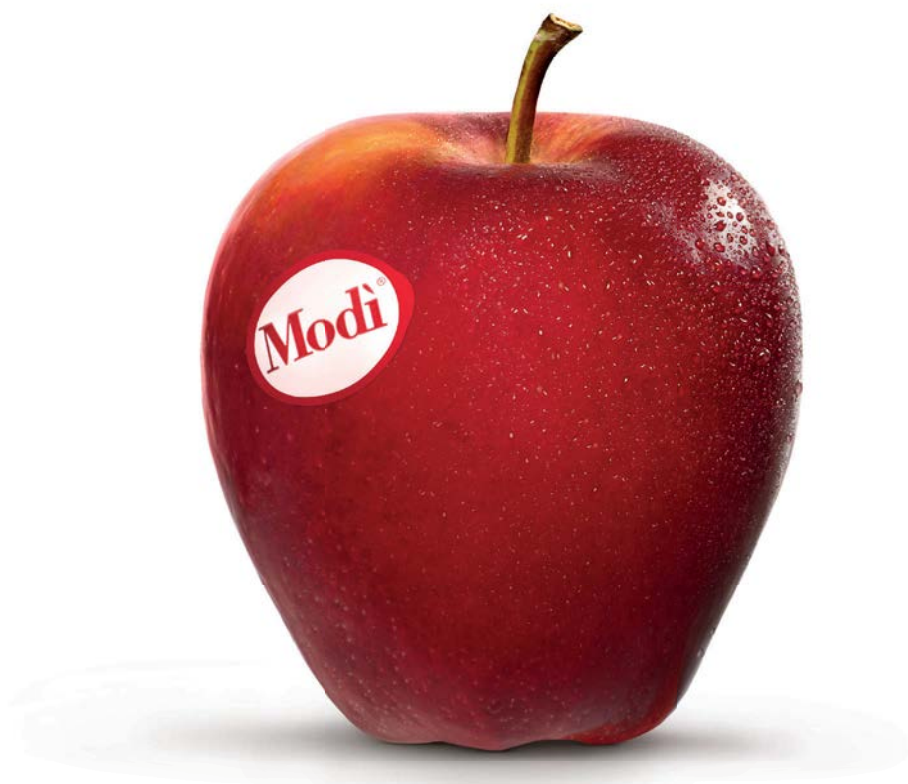
U Mokrin, selo u kojem je Antić rođen, stiže se putem koji jedva da vijuga. Vožnja do Mokrina, ravnom trakom pored ravnih polja, traje jednu i po beskonačnost, tj. oko dva i po sata ako krećete iz Beograda. Na kraju puta: kapija kojom se stupa u univerzum u malom, ni po čemu sličan ostatku Mokrina. To je dvorište sa engleskim travnjakom, minimalističkim sivo-belim zgradama koje su u lokalne uslove uspešno prekalemljene iz “ni iz jednog konkretno” skandinavskog sela, povrtnjakom, bazenom sa kamenčićima i šašom za divlji životinjski svet, bazenom sa svetlima i ležaljka za pitomi ljudski svet i pozornicom u centralnom delu dvorišta. *Mokrin House*, životni eksperiment Novosađanina Ivana Brkljača i njegovog oca, tokom poslednjih nekoliko godina je centar kulturnog života u Banatu i šire. Ovamo dolaze ljudi iz zemlje i inostranstva kako bi se udaljili od gradske gužve, jeli uglavnom lokalno proizvedenu hranu na zdravom vazduhu i uživali u kulturnim događajima urbanog tipa. Baš takav

– jednom rečju, svi životi, svi životi, svi životi, prešavši svoj tužni krug, ugasili su se...”, dok govori mlada glumica, delikatna i obučena u belo, u neimenovanom selu negde u Rusiji, u Čehovljevoj komediji *Galeb*. “Ovde je sve kao u vreme kada je svet bio dete!... Ovdje igra drži nauku za ruku...! Učenje, zabava, sport, rekreacija...! Za male ljude, za djecu svih uzrasta! Jami distrikt predstavlja vam praistoriju u srcu Evrope!”, viče u mikrofonsku gruba majmunolika jamenska žena, u predstavi *Jami distrikt* (po tekstu Minje Bogavac, u režiji Kokana Mladenovića), iz sela Jamena, koje zaista postoji i nalazi se kod Šida, na tromedi Srbije, Hrvatske i BiH. Pozorište u kući, zabavni park u ljudskom naselju Jamena, drama u drami, Jamena u Mokrinu, grad u selu, Čehov u reminiscencijama, prošlost u sadašnjosti, Mika Antić ni ovde ni tamo, a zahvaljujući ambijentu Mokrin Housea, sve to izmešteno za jedan korak u budućnost.

JOVANA GEORGIEVSKI

A movie poster for 'Predator: Evolution'. The central image is a close-up of a Predator's head, showing its dark, textured skin, glowing orange eyes, and a large, sharp, black blade-like structure on its left side. The Predator's mouth is open, revealing sharp teeth. The background is a solid orange color. At the bottom, there is a black banner with white text. The title 'PREDATOR' is in large, bold, black letters. Below it, 'EVOLUCIJA' is in smaller, bold, black letters. Underneath that, 'LOV NOVE VRSTE' is in even smaller, bold, black letters. At the very bottom, 'PREMIJERNO 12. SEPTEMBRA' is in small, bold, black letters. In the bottom right corner, there are two logos: 'MCF' and a small square logo with a stylized 'P' and 'E'.

Modi[®] JE U MODI!

SVE NAJBOLJE^{OD} JABUKE!

PROIZVEDENO U SRBIJI!

 Modi jabuke

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec